

**T.C.
İNÖNÜ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**YEREL BASININ SORUNLARI, GELİŞİMİ VE
GELECEĞE DAİR ÇÖZÜM ÖNERİLERİ:
MALATYA İLİ ÖRNEĞİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**Danışman
Dr. Öğr. Üyesi Beyler YETKİNER**

**Hazırlayan
Serkan AÇIKGÖZ**

MALAYTA – 2021

**T.C.
İNÖNÜ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**YEREL BASININ SORUNLARI, GELİŞİMİ
VE GELECEĞE DAİR ÇÖZÜM ÖNERİLERİ:
MALATYA İLİ ÖRNEĞİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Serkan AÇIKGÖZ

**Danışman
Dr. Öğr. Üyesi Beyler YETKİNER**

MALAYTA – 2021

ONUR SÖZÜ

Dr. Öğr. Üyesi Beyler YETKİNER, danışmanlığında Yüksek Lisans Tezi hazırladığım “Yerel Basının Sorunları, Gelişimi ve Geleceğe Dair Çözüm Önerileri: Malatya İli Örneği” başlıklı bu çalışmanın, bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın tarafımdan hazırlandığını ve yararlandığım bütün yapıtların hem metin içinde hem de kaynakça da yöntemine uygun biçimde gösterilenlerden oluştuğunu belirtir, bunu onurumla doğrularım.

Serkan AÇIKGÖZ

ÖNSÖZ

Bu çalışmamda benden desteklerini esirgemeyen değerli danışman hocam Dr. Öğr. Üyesi Beyler Yetkiner'e, yüksek lisans eğitimim süresince emekleri olan hocalarıma bu süreç boyunca bana gösterdikleri ilgi ve sabırları için değerli eşime, aileme ve arkadaşlarıma çalışma sırasında Malatya yerel basını ile buluşmamda yardımcı olan ilgililere sonsuz teşekkür ederim.

ÖZET

AÇIKGÖZ, Serkan, “Yerel Basının Sorunları, Gelişimi ve Geleceğe Dair Çözüm Önerileri: Malatya İli Örneği”, Yüksek Lisans Tezi, Malatya 2021

Yerel basın özellikle yerel gazeteler demokrasinin işlemesi, kamuoyunun oluşması ve kentlileşmenin sağlanabilmesi için önemlidir. Yerel basını güçlü kentlerin daha iyi temsil edildiği ve daha güçlü oldukları görülmektedir. Ülkemizde de yerel basın bulundukları bölgelerde kamuoyu oluşturarak halkı bilgilendirmekte ve halkın toplumsal bilincini geliştirmektedir. Özellikle Osmanlı Devleti’nin dağılma sürecinde ve Milli Mücadelenin olduğu dönemlerde bölgesel ve yerel gazeteler sayesinde kurtuluş hareketleri halka yayılarak kamuoyu oluşturulmuştur. Fakat yerel basın bu savaş yıllarında olduğu gibi farklı dönemlerde de sürekli baskı altında tutularak özgür hareket etmelerinin önüne geçilmiştir. Hükümetler neredeyse her dönemde yerel ve ulusal basına sansür uygulayarak ve çeşitli yaptırımlarla baskı altına basını maddi ve manevi olarak zor durumda bırakmıştır. Bahsedilen bu sorunlar Malatya yerel gazeteleri özelinde araştırılmış, gazetelerin imtiyaz sahipleri ve yazı işleri müdürleriyle yarı yapılandırılmış mülakatlar gerçekleştirilmiş ve bahsedilen sorunlarla ilgili çözüm önerileri alınmaya çalışılmıştır. Çalışmada yerel gazetelerin sorunlarının başında gelir gider dengesizliği, kalifiye personel yetersizliği, teknolojik alt yapı eksikliği ve Basın İlan Kurumu’nun yerel gazetelere uyguladığı politikalar gelmektedir.

Bu çalışmanın daha önce araştırılmayan Malatya yerel basını hakkında veri oluşturacağı ve yerel gazetecilik mesleği adına literatüre katkı sağlanacağı düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Yerel Basın, Malatya, Basın İlan Kurumu, Gazete, Medya

ABSTRACT

Açıköz, Serkan, “The Problems of the Local Press, Its Development and Solution Suggestions for the Future: The Case of Malatya Province”, M.Sc., Malatya 2021

Local press, especially local newspapers, are important for the functioning of democracy, formation of public opinion and ensuring urbanization. It is seen that cities with strong local press are better represented and stronger. In our country, the local press creates public opinion in the regions where they are located, informs the public and improves the social awareness of the people. Especially in the disintegration process of the Ottoman Empire and the period of the National Struggle, thanks to the regional and local newspapers, the liberation movements spread to the public and public opinion was formed. However, the local press was kept under constant pressure in different periods, as it was during these war years, and they were prevented from acting freely. Governments have left the media in a financial and moral difficult situation under pressure by censoring the local and national press and by various sanctions in almost every period. These aforementioned problems were researched specifically for Malatya local newspapers, semi-structured interviews were conducted with the concessionaires and editors of the newspapers, and solution suggestions were tried to be obtained for the mentioned problems. In the study, the main problems of local newspapers are income-expenditure imbalance, lack of qualified personnel, lack of technological infrastructure and the policies applied by the Press Advertisement Agency to local newspapers.

It is thought that this study will create data about the Malatya local press, which has not been researched before, and contribute to the literature on behalf of the local journalism profession.

Keywords: Local Press, Malatya, Press Advertisement Agency, Newspaper, Media

İÇİNDEKİLER

ONUR SÖZÜ.....	iii
ÖNSÖZ	iv
ÖZET	v
ABSTRACT.....	vi
İÇİNDEKİLER.....	vii
TABLolar LİSTESİ	x
EKLER LİSTESİ.....	xi
KISALTMALAR	xii
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

YEREL BASIN VE TÜRKİYE’DE YEREL BASININ GELİŞİMİ

1.1. Basın Kavramı.....	4
1.1.1. Ulusal Basın.....	5
1.1.2. Yerel Basın	7
1.1.3. Türkiye’de Yerel Basının Ortaya Çıkışı.....	9
1.2. Türkiye’de İnternet Gazeteciliği.....	10
1.2.1. Türkiye’de İnternetin Gelişimi	11
1.2.2. Geleneksel Basından İnternet Gazeteciliğine Geçiş	12
1.3. Osmanlı’da Basının Doğuşu ve Gelişimi	13
1.4. Milli Mücadele Döneminde Yerel Basın (1919-1922)	22
1.5. Cumhuriyet Dönemi Basını (1923 ve sonrası)	27

İKİNCİ BÖLÜM

TÜRKİYE’DE YEREL BASININ İŞLEVLERİ VE SORUNLARI

2.1. Türkiye’de Yerel Basının İşlevleri.....	48
2.2. Türkiye’de Yerel Basının Sorunları.....	49
2.2.1. Ekonomik Sorunlar	50
2.2.2. Siyasal Sorunlar.....	50
2.2.3. Kültürel ve Çevresel Sorunlar	51

2.2.4. Yerel Basın ve Dijitalleşme	53
2.2.5. Yerel Basın ve Demokrasi.....	55
2.2.6. Yerel Basın ve Kamuoyu.....	56

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

MALATYA VE BASIN

3.1. Malatya İlinin Tarihi ve Coğrafi Özellikleri	58
3.2. Malatya Yerel Basınının Tarihsel Gelişimi.....	60

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

MALATYA YEREL BASINININ ÖZELLİKLERİ VE SORUNLARINA

YÖNELİK ARAŞTIRMA

4.1. Araştırmanın Metodolojisi	67
4.1.1. Araştırmanın Amacı.....	67
4.1.2. Araştırmanın Varsayımları	67
4.1.3. Araştırmanın Yöntemi	68
4.1.4. Araştırmanın Kapsam ve Sınırlılıkları.....	72
4.1.5. İlgili Kavramsal Tanımlamalar.....	72
4.1.6. Malatya Yerel Basınının Özellikleri, Sorunları ve Çözüm Önerileri	73
4.2. Yayını Tanımaya Yönelik Sorular.....	73
4.2.1. Kuruluş Tarihleri ve Sayfa Sayıları.....	73
4.2.2. Yerel, Bölgesel ve Ulusal Haberler.....	75
4.2.3. Gazetelerde Yer Verilen İçeriklerin Sayfa Bazında Dağılımı	75
4.2.4. Gazetelerin Yayın Politikaları.....	76
4.2.5. Gazetelerin Gelir Kaynağı	77
4.3. Nitelikli Personel Tespiti.....	78
4.3.1. Personel Alımında Dikkat Edilen Unsurlar	78
4.3.2. 212 Sayılı Basın İş Yasasına Göre Sigortalı veya Sarı Basın Kartı Sahibi Çalışanların Sayısı	80
4.4. Teknolojiden Faydalanabilen Gazetelerin Tespiti	81
4.4.1. Gazete Basım Tekniği.....	81

4.4.2. Gelişen Teknolojiye Uyum Sürecinde Altyapıda Gerçekleşen Değişimler.....	81
4.4.3. Gazetelerin İnternet Sitesi Varlığı	82
4.4.4. Okuyucuların Geri Bildirim Sağlama Yolları	84
4.5. Haber Kaynaklarının Tespiti	85
4.6. Baskı, Tiraj, Abonelik ve Satış / Gelir	86
4.7. Okuyucu Etkisinin Tespiti.....	90
4.8. Rekabet, Dayanışma ve Gelişim Problemlerinin Tespiti.....	92
4.8.1. Yerel Gazeteler Arasındaki Rekabet ve Dayanışma	92
4.8.2. Gazetelerin Kamuoyu Oluşturması	93
4.8.3. Yerel Gazetelerin Satışını Etkileyen Faktörler	94
4.9. Pandemi Sürecinde Gazetecilik	96
4.9.1. Pandemi Sürecinde Çalışma Düzeni ve Alınan Önlemler	96
4.9.2. Pandemi Sürecinde Resmi Kurumlar Tarafından Tanınan Haklar	98
4.9.3. Pandemi Sürecinden Sonra Değişen Dünya Düzeninin Gazetecilik Üzerindeki Etkisi	99
4.9.4. Pandemi Sürecinin Satış Rakamlarına Yansıması.....	99
4.10. Çözüm Önerilerinin Tespiti	101
4.10.1. Yerel Yönetimlerin Yerel Basının Sorunlarının Çözümü İçin Yapabilecekleri	102
4.10.2. Sorunların Çözümü İçin Gazete Sahipleri ve Yerel Basın Çalışanlarının Yapabilecekleri.....	103
4.10.3. Yerel Gazetelerin Başarılarını Arttırmak İçin Okuyuculardan Beklentileri	104
4.10.4. Basın İlan Kurumu Şube Müdürlüğünün İlde Bulunmasının Sonuçları.....	105
4.10.5. Resmi İlanların Gazeteler İçin Önemi.....	106
SONUÇ ve ÖNERİLER	108
KAYNAKÇA.....	117
EKLER	125

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 4.1. Araştırma Kapsamında Görüşülen Katılımcılar	71
Tablo 4.2. Gazetelerin kuruluş yılı ve sayfa sayıları.....	74
Tablo 4.3. Gazetelerde çalışan kişilerin cinsiyete göre dağılımları ve eğitim durumları.....	78
Tablo 4.4. Gazete internet sitelerinin güncellenme sıklığı ve günlük ziyaretçi sayısı...	83
Tablo 4.5. Gazetelerin Baskı Sayısı ve Dağıtım Yolu	86

EKLER LİSTESİ

EK 1: Yerel Gazetelerle Yapılan Görüşme Soruları	125
EK 2: Malatya Gazeteciler Cemiyeti Başkanı İle Yapılan Görüşme Soruları	128
EK 3: Etik Kurul Raporu.....	129

KISALTMALAR

AA	: Anadolu Ajansı
ADSL	: Asimetrik Sayısal Abone Hattı
AK PARTİ	: Adalet ve Kalkınma Partisi
ANAP	: Anavatan Partisi
BİK	: Basın İlan Kurumu
CHF	: Cumhuriyet Halk Fırkası
CHP	: Cumhuriyet Halk Partisi
DP	: Demokrat Parti
İHA	: İhlas Haber Ajansı
İLDEK	: İletişim Fakülteleri Dekanları Toplantısı
M.Ö.	: Milattan Önce
MBK	: Milli Birlik Komitesi
MEGEP	: Mesleki Eğitim ve Öğretim Sisteminin Güçlendirilmesi Projesi
MGK	: Millî Güvenlik Kurulu
MUFF	: Malatya Uluslararası Film Festivali
ODTÜ	: Orta Doğu Teknik Üniversitesi
SGK	: Sosyal Güvenlik Kurumu
TÜBİTAK	: Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu
TV	: Televizyon
WEB TV	: İnternet Tabanlı Televizyon
YÖK	: Yükseköğretim Kurulu
YY	: Yüzyıl

GİRİŞ

Baş döndürücü bir hızla gelişen ve değişen içinde bulunduğumuz bu çağ beraberinde eskimleri de barındırmaktadır. Kitle iletişim araçları da anomi ile karşı karşıya kalmamak adına kendini sürekli geliştirmiş ve yenilemiştir. Bilinen en eski kitle iletişim araçlarında olan yazılı basın, gazete formundan başlayarak günümüzde dijital basın ya da elektronik basın şeklini almıştır. Küreselleşmenin önce yerelleşmek olduğu düşüncesini hatırlayarak sırasıyla yerel, ulusal ve evrensel iletişimin her bir halkasının ayrı ayrı çok önemli olduğu ve birbirinden ayıramayacağı gerçeği ortaya çıkmaktadır. Ülkemizde de ulusal basının temellerini oluşturan yazılı ve elektronik yerel basının günlük yaşamımıza katkısı ve önemi yadsınamaz. Basının kitleler üzerinde hala etkili olduğu gerçeğini değiştirmemiştir. Toplumun nabzını tutan yerel basının sorunları, etkileri, hayatımızdaki konumu bu araştırmada anlatılmaya çalışılacaktır.

Gazeteler, kamuyu bilgilendirme anlamında yerel ve ulusal çapta uzak - yakın geçmişle ilgili geniş halk kitlelerine bilgi veren önemli araçlardan birisidir (Seyhan ve Temiztürk, 2014: 1278). Gazeteler toplumu ilgilendiren ve hayatlarını etkileyen bir olayı haber yaparak kişilere yaşadıkları toplulukla ilgili bilgi verip düşünmeye sevk etmektedir. Gündemi takip eden birey gelişmelerden haberdar olmak için daha fazla gazete okuyarak öğrenmeye teşvik edilmektedir. Duroğlu'na (2007: 2) göre yazılı basın halkı haberdar edip bilgilendirerek yönlendirmeye çalışan en eski araçtır.

İletişim ve haberleşmenin en önemli unsurlarından biri olan gazeteler toplumun daha önce gündemine gelmeyen konuları da düşünmeye sevk edebildiği gibi güncel konularda da bilgilendirme yapabilmektedir.

Yontma taş devrinde mağara duvarlarına çizilen görsellerle insanlar yaşadıkları dönemde kendilerine ilginç gelen, değerli buldukları şeyleri resmederek inanışları ve doğa olaylarını diğer insanlara aktarmaya çalışmışlardır (Çakır, 2009: 7). Dünyada gazete olduğu düşünülen ilk belge Mısır'ın Nil Deltası'nda bulunmuştur. 3400 yıl önce tablet şeklinde olan bu belgede dönemin önemli olayları kaydedilerek elden ele dolaştırılmak suretiyle basılı gazete mantığında bilgilendirme sağlamıştır (Şahin, 2010: 23). Beşyüz yıl öncesine dayanan modern anlamdaki gazeteler 1400'lü yılların sonlarında Almanya'da ülkedeki tüccarlar arasında sansasyonel içeriklerin çeşitli bilgi

kaynaklarında toplanmasıyla oluşan broşür formunda içeriklere sahipti. Daha sonra İngiltere’de ard arda düzenli basılan haftalık gazetesi haberler çıkmıştır (Barber, 2021: 68).

Osmanlı Devletinde ise ilk gazete dünyada çıkan ilk gazeteden yaklaşık 400 yıl sonra 1816 yılında Arapça-Türkçe olarak Bağdat Valisi Kölemen Davud Paşa tarafından çıkarılan Cunalü’l-Irak olduğu düşünülmektedir. Günümüz sınırlarında çıkarılan ilk Osmanlı gazetesi ise 1831 yılında II. Mahmut’un isteği üzerine çıkarılan Takvim-i Vekayi’dir (MEGEP’ten aktaran Çuhadar, 2017: 20). 1840 yılında çıkarılan Ceride-i Havadis ise Türkçe çıkarılan ilk gazetedir. Ceride-i Havadis ile Osmanlı basını ilk defa muhabir gönderme kavramıyla tanışmış, Galata Tiyatrosu’nda oynanan oyunların Türkçesi yayınlanmış, hastalıklar ve korunma yollarıyla ilgili bilgiler, ölüm ilanları, okuyuculardan gelen mektuplara yer vererek Osmanlı gazeteciliğine birçok yenilik kazandırmıştır (Ebüzziya, 2021:95).

Bu çalışma Malatya yerel gazetelerini kapsayacak şekilde Basın İlan Kurumu’ndan resmi ilan almaya hak kazanmış günlük gazeteleri kapsamaktadır. Çalışma dört bölümden ve alt başlıklarından oluşmaktadır. Birinci bölümünde yerel basın ve kavramsal çerçevesi çizilmiş olup ulusal ve yerel basın kavramları ile Türkiye’de yerel basının ortaya çıkışı ele alınmıştır. Ayrıca kitle iletişim araçlarının evrilmesi sonucu internetin hayatımıza girmesiyle Türkiye’de internetin gelişimi ve geleneksel gazetecilikten internet gazeteciliğine geçiş açıklanmıştır.

İkinci bölümde Türkiye’de yerel basının işlevleri ve sorunlarına değinilerek alt başlıklara inilmiştir. Yerel basının karşı karşıya kaldığı ekonomik ve siyasal sorunların yanında dijitalleşme, demokrasi ve kamuoyu kavramlarına değinilmiştir.

Üçüncü bölümde Malatya ili hakkında tarihi ve coğrafik bilgiler verilmiş olup devamında Malatya yerel basınının tarihsel gelişimine yer verilmiştir. Son olarak Basın İlan Kurumu’nun kuruluşu ve Malatya Şubesinin açılması hakkında bilgi verilmiştir.

Dördüncü ve son bölümde Malatya yerel basını üzerine yarı yapılandırılmış mülakat tekniği uygulanmıştır. Yapılan mülakatlarda Malatya’da yayın yapan “Bu Sabah”, “Malatya Söz”, Net Haber”, “Sonsöz” ve “Yeni Malatya” gazetelerinin imtiyaz sahipleri ve yazı işleri müdürleriyle görüşmeler yapılmış, elde edilen verilerle dile getirilen sorunlara çözümler sunulmuş ve çalışma sonuçlandırılmıştır.

Bu alışma ile Malatya özelinde yerel basının sorunları, gelişimi konusunda karşılaştığı problemleri ortaya koyup çözüm önerileri ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır. Yerel basının ciddi anlamda katkıda bulunduğu yerel demokrasi ve kültürün gelişmesi için varlığını sürdürmesi ve bu alanda yapılan çalışmaların desteklenmesi gerekmektedir.

BİRİNCİ BÖLÜM

YEREL BASIN VE TÜRKİYE’DE YEREL BASININ GELİŞİMİ

Yerel basın bulunduğu yörede ki insanların yaşamındaki en büyük yardımcılarıdır. Kentin sorunlarını gündeme getiren yerel basında çıkan haber ve fotoğraflar kentteki sosyal ve kültürel etkinlikleri öne çıkararak yer vererek yaşanan yer duygusunu oluşturmaktadır. Bulunduğu kentin ya da topluluğun bir parçası olduğu fikrinin oluşmasına katkı sağlamaktadır. Son dönemlerde yerel basın için, yaşadığı topluluğun kültürel kimliğini korumak, konumunu sağlamlaştırmak ve yöreyi kalkındırmak gibi misyonlarının olduğu görülmektedir (Gezgin, 2007: 245-246).

1.1. Basın Kavramı

Sosyal bir varlık olan insan haber alma, sesini duyurma ve bilgilenme ihtiyacı duymaktadır. Bu ihtiyacı gidermek üzere kamusal bir görev yürüten basın devreye girmektedir.

Bununla birlikte basın, toplum için bir iletişim aracıdır. Bu iletişim aracı okuyucuları ile çok geniş bir yelpaze oluşturarak toplumsal güç elde etmektedir. Basın kurumunun oluşturduğu bu güç toplumuda içine katarak “dördüncü kuvvet” denilen kavramı oluşturmaktadır (Kızılkaya, 2016: 15).

Her ne kadar artık görselliğin önem taşıdığı bir çağda yaşasakta gazeteler, televizyon ve internet ile rekabet edebilmek adına fotoğraflar ve tasarımlarıyla dikkat çekmeye çalışmaktadır (Sarıcaoğlu, 2008: 278-281).

Basın, kitle iletişim araçları içerisinde belki de en önemli olanlarından. Bu araçlar içerisinde basın denince akla ilk gelenlerden biriside yazılı iletişim aracı olan gazetedir.

Basın tarihi gazetecilik mesleğinin doğuşunu ortaçağda siyasal olayların kayıtlarını tutan kişilere kadar dayandırmaktadırlar. Günümüzdeki basın kavramı birçok değişime uğramıştır. Bu değişim süreci iki toplumsal olguya bağlı olarak gelişmiştir. Birincisi batı toplumlarında okuma yazmanın yaygınlaşması ikincisi ise basın teknolojilerindeki gelişmelerdir (İlal, 1989: 31). Bu iki olgu birbirleri üzerinde etkili

olarak basın kavramının gelişmesini sağlamıştır. Gazeteler genelde düşük maliyetli kağıtlara basılan haber, reklam veya güncel bilgi içeren ve belirli zaman aralıklarında dağıtımı yapılan bir araçtır. Osmanlı'da ceride kelimesiyle günlük yayınlanan gazete manasına gelen Farsça ruzname olarak kullanılmıştır (Sarıcaoğlu, 2008: 278-281).

Basın araçları da önemli bir gelişme göstererek 1811 yılında buharla işleyen baskı makinaları ve 1815 yılında kullanıma giren silindirli baskı makinelerinin (Yatkın ve Yatkın, 2018: 86) yerini günümüzde daha hızlı işleyen ofset baskı makineleri almıştır. Ayrıca gelişen ulaşım ağları sayesinde önceden basımı yapılan gazeteler hızlıca kara ve hava yolları ile dağıtılırken artık dijital olarak aktarılan baskı materyelleri bölgesel olarak basılıp yakın noktalara daha hızlı ulaştırılmaktadır.

Basının önemli araçlarından gazetelerin öne çıkan bazı özellikleri göze hitap ettiği için sadece kulağa hitap eden araçlara göre daha etkili, fiyat olarak çok ucuza mal edilip satıldığı için avantajlıdır (Yatkın ve Yatkın, 2018: 86). Bu avantajlarla birlikte gazeteler toplumun gözü kulağı olup kamuoyu oluşturmak adına önem arzetymekte, yakın ve uzak geçmişi ele alıp güncel olayları haberdar edip okuyucusunu ve dolayısıyla toplumu bilgilendirmektedir.

Gazeteler hedef kitlelerini belirlerken belirli konularda da uzmanlaşmışlardır. Kadınlar, erkekler, çocuklar, ev hanımları ve iş adamlarına yönelik gazetelerin yanında bazı gazeteler de daha dar bir alanı hedef almışlardır. Gazeteler bu amaçlarına göre ulusal ve yerel gazete olarak ayrılmaktadır (Kızılkaya, 2016: 43). Ulusal ve yerel basın yapısı açısından birbirinden oldukça farklı görünmektedir. Yerel basında çalışan sayısı ulusal basına göre daha az olmakla birlikte yerel basın çalışanın tek bir görevi olmadığı görölmektedir. Yönetici pozisyonundaki çalışanlarda da durum bundan farklı değildir. Fakat ulusal bir basın kuruluşunda yönetim kadrosu, yönetim kurulu başkanı, genel müdür, genel yayın yönetmeni, yazı işleri müdürü ve bunların yardımcılarında oluşmaktadır.

1.1.1. Ulusal Basın

Bazı gazetelerin hedefledikleri okuyucu kitlesine ulaşabilmek için farklı bölgelerde basılıp yayım yaptığı ve ülkenin tamamına ulaştığı görölmektedir.. Günlük ulusal gazeteler artık tüm dünyaya dağıtılabilecek şekilde uluslararası boyutta

gelişmişlerdir. Ulusal gazetelerin en büyük amacı da çok sayıda okuyucuya aynı anda ulaşabilmektir.

Ulusal gazeteler, dünyanın ve ülkenin her yerinde, birçok içeriğe yer vererek çok geniş okuyucu kitlesine ulaşabilecek şekilde yayın yapan gazetelerdir. Toplumdaki insanların çoğunluğunu ilgilendiren olaylara yer vererek geniş topluluklara ulaşmak için hizmet ağı oluşturmuş yapıda kuruluşlar ulusal basın olarak adlandırılmıştır (Bodur, 1997: 29). Bu gazeteler içerik olarak siyasi, sosyal, ekonomik, kültürel haberlerin yanında reklam ve ilanlara da yer vererek uluslararası boyutta ele almaktadırlar.

1990'lı yılların sonlarına doğru ulusal gazetelerin yıllık tirajları 3-3,5 milyon iken (Bodur, 1997: 29) bu sayı 2010 yılında 2,4 milyona gerilemiştir. 2019 yılının sonuna gelindiğinde bu sayı %51,2 oranında azalarak 1,1 milyona kadar gerilemiştir (journos, 2020). Türkiye İstatistik Kurumu'nun (TÜİK) açıkladığı verilere göre gazetelerin tirajları giderek azalmıştır.

Vural'a (1999: 40) göre ulusal basın geniş halk kitlelerini hedef alan ve onları ilgilendiren konuları işleyen tek merkezli sürekli yayın yapan organize haber kuruluşlarıdır. Türkiye'de ulusal basın denince genelde İstanbul'u ilgilendiren içerikler karşımıza çıkmakta bu da ülkemizde İstanbul basını ile ulusal basın kavramının örtüşüğünü göstermektedir.

Türkiye'de ulusal basın denildiğinde genellikle İstanbul, Ankara ve İzmir gibi büyük kentleri ilgilendiren haberlerin verildiği bültenler akıllara gelmektedir. Fakat Türkiye yalnız büyük kentlerden oluşmamıştır. Geriye kalan kitleyi ilgilendirmeyen içeriklere yer vererek sadece belirli merkezleri ilgilendiren haberler yapmaları yerel kitleyi kaybedip "ulusal basın nedir" sorusunu akıllara getirmektedir. Gazeteler büyük kentleri ilgilendiren haberlere yer vererek kentli görünen insanlara haber vermek gibi bir misyon üstlenmiştir. Ulusal gazetelerden beklenen tüm ülkeyi kapsayacak şekilde kamuoyu oluşturmaktır. Ekonomi, spor ve kültür haberleri genellikle İstanbul'dan, yasama, yürütme ve yargı içerikli haberleri de Ankara'dan aktarılmaktadır (Erdoğan, 2006: 52).

İnsanların gruplaşarak bir araya gelmeleriyle farklı yapıda topluluklar ortaya çıkmakta ve bu toplulukların ihtiyaçları farklılaşmaya başlamaktadır. Bu ihtiyaçlar arasında yer alan kültürel malzemelerinde çeşitlilik arz edip yaygınlaşması kaçınılmaz

hal almıştır. Bu sebeptendir ki geniş coğrafyalarda bulunan geniş topluluklara basını ve dağıtımını yapılan ulusal günlük gazeteler çıkmaktadır (Vural, 1999: 39).

Yaygın basın olarakta bilinen ulusal basının amacı daha geniş kitlelere ulaşarak haber ve bilgi vermek, denetlemek, eleştirmek, eğitmek, eğlendirmek ve kamuoyu oluşturmka için arkasına aldığı büyük sermaye yapısı ve profesyonel ekiplerle genellikle İstanbul merkezli olarak ülke içine ve dışına dağıtım yapmaktır. Ulusal basın farklı sosyo-kültürel yapıda ve ekonomik olarak farklı gelire sahip topluluklara seslenir. Bu yüzden ulusal basın yerel basına göre daha güçlü yapıda görünmektedir (Journalism, 2011). Ulusal ve yerel basın farkıda buradan kaynaklanmaktadır.

1.1.2. Yerel Basın

“Yerel” sözcüğünü dar bir yerleşim yeri anlamına gelmektedir. Bu dar alan bir bölge olacağı gibi bir il veya buraya bağlı bir ilçe veya köyde olabilir. İnsanlık tarihi kadar eski olan iletişimin temelinde insanlar arasında bir ortaklık meydana getirmektir. Bu ortaklığı meydana getirmek içinde iletiler kullanılması gerekmektedir (Bodur, 1997: 38). Yerelde bu ortak iletiyi oluşturmak da basın tarafından sağlanmaktadır. Böylece yerelin bilgi ihtiyacı basının oluşmasında etkili olmuştur.

Yerel basın sınırları belirlenmiş dar bir alanda ki kent yâda kasaba fark etmeksizin bölge halkını bilgilendirerek kamuoyunu oluşmasını sağlayan, halkın iletişim kurumu özelliklerinde ki yayıncılık türüdür (Vural, 1999: 113). Bodur’a (1997: 15) göre yerel basın, sınırları belirlenmiş bir bölgede basılıp dağıtılan ve içeriğinde sadece bulunduğu bölgeden haberler veren basın türüdür. Bu tanımla ortaya çıkan bilgiye göre ulusal basın ile yerel basın arasındaki en büyük fark sadece belirli bir alandaki topluluğu ilgilendiren haberler ile o coğrafyaya yayım yapan iletişim aracı olması gerekmektedir (Akçakoca, 2006: 17). Yerel basın yapısı ve amacı yayımlandığı bölgenin sorunlarını ortaya koymak ve çözümlenmesine yardım etmektir. Bunun yanında bireyler arasındaki ilişkiyi sağlamak ve kamuoyunu yerel anlamda oluşturmaktır (Girgin, 2001: 141).

Bugünün Türkiye’inde arkalarında ki maddi güçlerden dolayı ulusal medyayı oluşturan gazete ve televizyonlar yerel basını oluşturan kitle iletişim araçlarına göre daha etkili gibi görünseler de yerel basın bulundukları bölgeyle ilgili bilgi akışı sağladığından ulusal medyadan bu yönü ile ayrılmaktadır. Zira ulusal medya sadece büyük kentlerle ilgili içerikler sunarak (Ankara, İstanbul, İzmir...vb.) kendi

izleyicilerine kültür dayatmasında bulunmaktadır (Bodur, 1997: 39). İşte bu sebeple yerel basın büyük kentlerin dışında kalan yerleşim yerlerinin ortak kültür ve kamuoyu oluşturma işlevini yerine getirmektedir. Yerel basın daha dar bir coğrafyaya hitap ettiği için ulusal basına göre daha homojen bir okuyucu kitlesine sahiptir. Ulusal basındaki içerik farklı özelliklere sahip kültürden insanların tamamen ilgisini çekemezken yerel basında ele alınan konu benzer kültürden insanların kendilerini görmelerinden dolayı daha çok ilgi çekebilmektedir.

Bodur (1997: 40) toplumsal farklılıklara sahip kitlelerin iletişim araçlarına bakıldığında iletiyi oluşturanların başarısı kamuoyu oluşturma gücü ile eşdeğerdir. Yerel basında bir kitle iletişim aracı olduğundan kendi hedef kitlesi ulusal basın kadar geniş olmasada kendi hitap ettiği hedef kitle içerisindeki yapıyı iyi analiz edip tanımak zorundadır. Yerel kamuoyunu oluşturmak için tüm kitle iletişim araçlarındaki geçerli olan kuralları beimsyerek değişik kültür yapısındaki insanlara mesajını aktarması gerekmektedir.

Yerel basın ulusların bağımsızlık savaşlarında da büyük önem arz etmektedir. Osmanlı Devleti ve Türkiye Cumhuriyeti bu dönemlerden geçerken halk yerel basın sayesinde çok uzaktaki mücadelelerden haber edilip kendi bulundukları bölgeleri savunmak için önlemler almışlardır.

Dünyada da benzer örnekleri görülen bağımsızlık mücadelelerinde yerel ve ulusal basın çok önemslenmiştir. Bu sebepten ötürü basın kendisini dördüncü güç olarak adlandırmaktadır. ABD basını özgür ifade ve endüstriyel kapasite olarak diğer ülkelerden ayrılmaktadır. Amerika’da satılan gazetelerin yüzde 87 si 50 binin altındadır. Baskı sayısı 1 milyonu aşan beş gazete de ya bölgesel ya da yerel gazetedir. Yerel gazeteler yüksek satış rakamlarına yerel ya da eyaletleri ile ilgili bilgi verdiği için ulaşabilmektedir. İngiltere’de yerel basın ABD’de ki gibi önemli rol oynamamaktadır, Ulusal basın yerel basından daha önemli görülmektedir. Fransa’da bölgesel basın ulusal basına kıyasla daha önde durmaktadır. Yerel gazete satışları Fransa’da ulusal basının önünde olup 18 milyon okuyucu bölgesel yayınları takip ederken 4.5 milyon okuyucu ise ulusal basını takip etmiştir (Jean, 1992: 159-163). Bu durum Türkiye’de farklılaşmaktadır.

BİK'in Mayıs 2021'de yayınladığı bilgiye göre resmi ilan ve reklam verilebilecek yerel gazete sayısı 731 iken yalnız reklam verilebilecek yerel gazete sayısı 26'da kalmıştır (www.ilanbis.bik.gov.tr; 2021). Bu basın kuruluşları arasında bölgesel nitelikte yayınlar yapan gazeteler de yer almakta olup (Karadeniz Postası, Adana Ekspres, Yeni Asır) genellikle il ve ilçe gibi yerel ölçekte yayın yapmaktadırlar.

1.1.3. Türkiye’de Yerel Basının Ortaya Çıkışı

Ulusal basın kadar önemli görülen yerel basın, bölgesindeki kamuoyunu oluşturacak iletişim araçlarının tamamı sayılabilmektedir. Yerel basın ulusal basından farklı olarak hitap ettiği bölgeyle daha samimi ilişkiler kurabilmektedir.

Vural'ın dile getirdiği; yaşadıkları kentin sorunlarının çözülmesini isteyen insanlar bir ses, sözcü, gözcü ve takipçiye ihtiyaç duyarlar. İşte burada yerel basın devreye girmektedir (Vural, Yerel Basının Kamuoyu Oluşturma Gücü, 1998: 17). İşte yerel basın burada ki ses, sözcü ve gözcü komunundaki en önemli unsurlardan biridir.

Bodur'a (1997: 42) göre Türkiye’de ulusal basın dışında kalan gazetelere “Anadolu Basını” adı verilmektedir. Türkiye, Anadolu ve Trakya kara parçalarından oluşmuş, Marmara Denizi ve boğazlar tarafından bölünmüştür. Oluşan parçalardan Anadolu kısmı daha büyük olduğundan Anadolu sözcüğü Türkiye’yi tasvir etmek için kullanılmaktadır. Türkiye’deki yerel basına “Anadolu Basını” denmesindeki diğer neden ise kelimenin anlamının ulusal birlik mesajı taşımasıdır (Turan, 1992: 92).

7 Kasım 1864 yılında mahalli idarelerle ilgili yapılan düzenlemeler çerçevesinde vilayetlerin eyaletlerin yerini almasıyla yerel basının ilk örnekleri görülmeye başlanmıştır. Tanzimat sonrası yaşanan bu düzenlemeyle her vilayette bir matbaa kurulmuş ve bu matbaalarda dini ve edebi eserlerin yanında yıllık ve takvimlerle birlikte vilayet gazeteleride basılmıştır. Bu kapsamda Osmanlı Devleti’nde basılan ilk yerel gazete Tuna Valisi Mithat Paşa tarafından Tuna’da 1865 yılında çıkardığı Tuna/Dunav gazetesidir. Anadolu’da çıkan ilk yerel gazete Tuna’da yayınlanan gazeteden bir yıl sonra 1866’da Erzurum’da yayınlanmıştır. Tuna gazetesinden bir yıl sonra Anadolu’da çıkan ilk gazete Envar-ı Şarkiye gazetesidir. Bu gazetenin giderleri devlet tarafından karşılanmıştır. Takip eden yıllarda “Hüdavendigâr” Bursa’da, “Diyarbakır” Diyarbakır’da, “Konya” gazetesini Konya’da yayınlanmaya başlanmıştır (Bodur, 1997:

42). Tanzimat sonrası yeni vilayet kanunları ile küçük parçalara ayrılan Osmanlı şehirleri kurulan matbaalar ile beraber yerel basının ortaya çıkmasında etkili olmuştur

Osmanlı Devletinde ilk yerel gazetenin yayınlanmasının üzerinden yıllar sonra birçok ilde toplamda 24 gazete yayınlanmaya başlamıştır (Şapolyo, 1971: 178). Bu yerel gazeteler Takvim-i Vekayi’de dahil olmak üzere resmi gazete görünümünden uzak ülkedeki sorunları gündeme taşıyan ve çözüm üretmek için yayın yapan araçlar haline gelmiştir. Gazete yazarları arasında aydın kesimden oluşan bürokratların yazdığı haberler ve yabancı gazete içeriklerinden oluşan çeviriler bulunmaktadır. Bu dönemde yayın yapan yerel gazetelerden bazıları günlük olaylara yer verirken bazıları da yalnızca valilerin konuşmalarını, askeri güçlerin başarılarını, yasa ve yönetmelikleri sayfalarına taşımıştır. İkinci Meşrutiyetin ilanından sonra ulusal ve yerel gazetelerin sayıları önemli ölçüde artmış ,devlet baskısı azalmış, özgür düşünce platformlarına dönüşen basın ile gerçek manada halkın iletişim kanalı olmuştur (Bodur, 1997: 42-43).

Kızılkaya’ya (2016: 50) göre yerel basın ilk çıktığı yıllardan itibaren ülkedeki siyasal varlığa göre şekil almış ve gelişme göstermiştir. İkinci Meşrutiyet’ten sonra gelen özgür düşünce ortamı ile yaygınlaşan yerel basın Osmanlı’da resmi yerel basın görünümünde karşımıza çıkarken Birinci Dünya Savaşı ve işgal yıllarında bağımsızlık düşüncesini halka kazandırmak için yayın yapmaya çalışmışlardır.

1.2. Türkiye’de İnternet Gazeteciliği

İnsanlığın ürettiği ve yaşantılarında yer alan en hızlı şey internet oldu. Üstelik hızla gelişmeye de devam ediyor ve bu hıza ayak uydurmaya çalışmak durumunda kalıyorlar. İlişkilerin merkezinde konumlanan insanlar için bu durum bazen korkutucu olsa bile internetsiz bir hayat düşünülemez.

Aslında internet ve gazeteciliğin buluştuğu nokta eskilere dayanmıyor. Ortalama 15 yıllık bir süreden beridir iç içe olan bu sektör internetin gelişim hızı göz önünde bulundurulduğunda uzun bir zaman haline geliyor. Yaklaşık 500 yıllık bir geçmişe sahip olan yazılı basının her dönemde rakipleri olmuştur. Şimdi de karşısında internet var fakat günümüz gazetecilik anlayışı bu dezavantajı avantaja çevirebilmek adına internetin getirdiği faydalardan yararlanarak çağa ayak uydurmaya çalışıp ayakta kalmak istemekteler.

1.2.1. Türkiye’de İnternetin Gelişimi

İlk olarak 1994 yılında üniversitelerde kullanılmaya başlanan internet, TÜBİTAK, Boğaziçi ve ODTÜ gibi kuruluşlarında katkılarıyla vatandaşın kullanımına sunulmaya başlanmıştır. İnternetin Türkiye’ye geldiği 1994 yılı internetin ortaya çıktığı ülke olan ABD’de site sayısı bakımından patlama yaptığı yıl olarak bilinmektedir (www.platform24.org., 2021). İnternetle tanışan Türk insanı çok yaygın Türkçe kaynak olmasa da yabancı kaynak bakımından zengin bir internet ortamında kendini buldu. İnternette Türkçe internet sayfalarının az olması nedeniyle Türkçe internet sitesi oluşturmak isteyenlerin sayısı artmıştır.

Basılı yayım olarak da karşımıza çıkan Aktüel dergisi, Boğaziçi Üniversitelerinin sunucuları üzerinden ve yine Boğaziçi Üniversitesi öğrencileri tarafından 1995 yılında internette yerini alarak dünyaya açılan ilk Türkçe yayın olmuştur. İnternette yer alamayan diğer ulusal gazeteler varlığını “Xn” adıyla bilinen bir internet sitesinde günlük gazeteleri tarayıp seçilen haberleri ve köşe yazarlarını sitelerinde ağırlıyorlardı. Daha sonra ulusal gazeteler (Milliyet, Hürriyet, Sabah... vb.) sırasıyla kendi sitelerini açarak internette yer almaya başladı (Yedig ve Akman, 2002: 15). Daha sonra internette olmak gereksinimi hisseden diğer basın yayın organları da internette yer almaya başladılar.

Aslında internetin henüz Türkiye’ye yeni gelmiş olmasına rağmen büyük sermayeye sahip basın kuruluşu sahiplerinin şu soruyla karşılaşması çok zaman almadı: İnternet yazılı ve görsel basını ele geçirip bitirebilir mi? İnternetin önüne geçilemeyeceğini görmek zor olmamış ve büyük sermaye grupları Türkiye’de bu alan yatırım yapan ilk şirketler olmuşlardır (Yedig ve Akman, 2002: 15). Türkiye’de küçük sermaye grupları internetin henüz yeni geldiği dönemlerde yatırım yapamazken ABD’de ise işin tam tersi küçük sermaye grupları bu sisteme daha kolay adapte olarak daha önce başarı öyküleri oluşmasını sağlamıştır.

İnternet bünyesinde yalnızca metin barındırmıyor, bununla beraber fotoğraf video ve sesle iletebiliyor. Günümüz gazetelerinden farklı olarak içerdiği video ve ses ile daha etkili şekilde oluşturulan haber dili karmaşasında birlikte getirmektedir. Ortak bir internet haber dili kullanarak oluşturulan haberler her okuyucu tarafından kolayca

anlaşılır hale gelebilmesi için belli kurallar dahilinde yazılması gerektiği gerçeğini ortaya çıkarıyor.

Geleneksel gazetelerin yayınlanma şekli göz önüne alındığında internet çok yüksek hızlara çıkarak dakikalar içinde bir metni tüm dünya geneline yayabilme kapasitesine sahiptir. Yedig ve Akman'a göre; bir haber metni yaklaşık 4 dakika içerisinde internet üzerindeki herkesin görebileceği hale gelebiliyor (Yedig ve Akman, 2002: 16). Fakat içerik sadece metinden oluşmuyorsa bu içeriği görüntülemesi altyapının bağlantı hızına göre değişebiliyor. İnternet hatları ilk başlarda telefonlar için tasarlanan ve ses sinyallerini iletmek için kullanılan hatlar üzerinden taşınıyordu. Ülkemizde de aynı teknolojiyi kullanan internet ilk başlarda 56 Kbps hızlara ulaşarak asıl potansiyelinden faydalanamıyorduk.

ADSL (asimetrik DSL) bağlantı türünün ülkemizde de yaygınlaşması ile beklenen hızlara ulaşılan internet hizmeti ek paket veya programlar satın alınmadan veya bilgisayarlarımıza herhangi bir yazılım kurmadan sürekli ve kesintisiz hatta kalmamızı sağlamıştır (www.wikipedia.org., 2021). Tüm Türkiye'yi ADSL hatları omurga hatları boyunca sararak bütün şehirleri kendi aralarında bağlayarak Türkiye'yi de dünyaya açmıştır.

1.2.2. Geleneksel Basından İnternet Gazeteciliğine Geçiş

21. yy ile beraber insanlık artık sanayi toplumu olmaktan çıkıp Enformasyon Çağı'na geçiş yapmıştır. Adeta bir enformasyon devrimi yaşadığımızı söyleyen toplumbilimciler bu oluşumların hızla devam edeceğini öngörmekteler.

Yedig ve Akman'a göre; batı ülkeleri ve bazı akademik yayınlar sanayi devriminden sonra insanlığın bugüne dek tanık olduğu en önemli şeyin enformasyon devrimi olduğunu söylemekteler. Zira bu devrim 1970'li yıllarda kullanılmaya başlanan bilgisayarların kültürel, siyasal, toplumsal ve ekonomik alanlarda köklü değişimlerine hız katmıştır (Yedig ve Akman, 2002: 29). Bu teknoloji yeni medya türleri, yazılım ve bilgisayar ağlarının birleşimiyle interneti meydana getirmiştir. Bireylerin bağlantıda olan kesimi artık bilgiye kısıtsız olarak kolaylıkla erişmeye başlamıştır.

21. yy'da gelişen teknoloji ile beraber internetin de gazetecilik alanına girmesi kaçınılmaz hale gelmiştir. Kamuoyu oluşturmada, kuşaktan kuşağa bireysel ve

toplumsal mirasın aktarımında, tarihsel verilerin ilk kez derlendiği yer olan geleneksel gazetelerin yanına yeni bir tür gazetecilik yaygınlaşmaya başlamıştır (Aral, 2019: 155). Giderek artan internet kullanımıyla beraber medyaya da sıçrayan bu teknoloji ile beraber internet gazeteciliği ya da elektronik gazetecilik denen bir alan ortaya çıkmıştır.

15 Mart 1996 tarihinde Milliyet'te çıkan bir haberde, ülkemizde internet haberciliğinin temelleri henüz atılırken, The European Gazetesinde çıkan haberde şu satırlar yer alıyordu:

“Yayımcılar bugüne kadar internet olanağını, kâğıda basılı yayınlarını sürdürmek için bir yan uğraş ve destek olarak görüyorlardı. Ama gelecekte elektronik yayıncılığın çok daha yaygınlaşacağına kesin gözüyle bakılıyordu. Özellikle kâğıt fiyatlarının ve baskı maliyetlerinin artması, birçok yayımcıyı kâğıdı tamamen terk ederek elektronik yayına geçmeye zorluyor” (Yedig ve Akman, 2002: 30).

Elektronik medya gerçeği karşısında gerekli önlemleri alamayan basın kuruluşları eskime ve unutulma ile karşı karşıya kalmak durumundadır. Milliyet gazetesinin 10 Mayıs 2000 yılında bir başka ifade ile milenyumda internet kullanıcı sayılarını veren teknoloji ekinde internet kullanıcı sayılarının katlanarak arttığından bahsederek 1996 yılında 40 milyon kullanıcısı bulunurken 1999 yılında internet kullanıcı sayısı 300 milyona ulaşmıştır. 2003 te 1 milyar kullanıcı sınırı aşılacağı tahmin edilirken BBC'nin, We Are Social ve Hootsuite'in verilerine dayanarak yaptığı haberde 2020 yılında dünya nüfusunun yarısında daha fazla bir nüfusun (yüzde 59) yaklaşık 4,5 milyar kişinin internet ve sosyal medya kullandığı 'Digital 2020' raporunda yer almaktadır (NEWS, 2020). Artık günümüzde çoğu gazete ve basın kuruluşu bu hizmeti standart hale getirip artan masraflardan kurtulmak adına internet gazeteciliğine geçiş yaparak elektronik medya kavramının benimsemiş durumundadır.

1.3. Osmanlı'da Basının Doğuşu ve Gelişimi

Osmanlı'da basının doğuşu ve özellikle gelişimine siyasi, ekonomik ve sosyal olayların etkisi olmuştur. Özellikle Türkiye'de basın alanının şekillenmesinde siyasi olayların etkileri üzerinde durulması gerekmektedir. Osmanlı İmparatorluğu'ndan Türkiye Cumhuriyeti'ne geçiş süresinde yaşanan savaşlar ve darbeler gazetecilik mesleğinin uygulanabilirliğine ve gelişimine etki etmiştir.

Osmanlı İmparatorluğu'nda gazetecilik her ne kadar 1831 yılında başlamış gibi görünse de gazeteciliğin birden ortaya çıkmadığı ve hazırlık aşamalarından geçtiği görülmektedir.

Türkiye basın tarihine bakıldığında üç aşamadan geçtiği görülmektedir. Birinci aşama elçilik bültenleri, ikinci aşama İzmir Gazeteleri ve üçüncü aşama Türkçe Gazetelerdir. Birinci aşama olan elçilik bültenleri 1795 yılında 1979 yılına kadar çıkan *Le Bulletin de Nouvelles (haber bülteni)*, *La Gazette Française de Constantinople (İstanbul)*, *Mercure Oriental (Doğu Merkür)* adlı gazetelerdir. (İstanbul'da ki Fransız elçiliğine kurulan matbaalar ile basın bu gazeteler daha çok Fransızlara yönelik çıkmıştır.) Fransızca olan bu gazeteler daha çok Fransız Devrimi fikirlerini ülke dışında yaşayan Fransızlara duyurmak amacıyla çıkmıştır (Budak, 2014: 175).

İkinci aşama olan İzmir Gazeteleri düzenli sayılabilecek bir şekilde basılan ve önemli ticaret merkezi liman şehri olan İzmir'de çıkmıştır. Bu gazetelerin çıkışı sermayenin gazeteler üzerindeki etkisini ve ekonominin gazetelerle olan ilişkisini ortaya koymaktadır. Fransız elçiliğinde çıkarılan gazetelerden ileri seviyede olan İzmir Gazeteleri yine Fransızlar tarafından ve Fransızca olarak yerli ve yabancı içeriklere yer vermeye çalışmıştır (Budak, 2014: 180).

Üçüncü aşama Türkçe gazetelerin olduğu aşamadır. Avrupalıların az tanıdıkları Osmanlılar hakkındaki bilgiler Fransızlar tarafından çıkarılan gazeteler vasıtasıyla elde ettikleri bilinmektedir. Zira A. Blacque'nin 1831 yılında gönderdiği mektuplardan henüz Osmanlı'nın kendi gazetelerine sahip olmadıkları ve Avrupa'nın Fransızca çıkan gazetelerden Osmanlı hakkında tarafsız bilgi aldığı Avrupaya gönderdiği mektuplardan bilinmektedir (Budak, 2014: 189). Daha önce çıkarılan Elçilik Bültenleri ve İzmir Gazeteleri Türkçe gazeteler için bir temel görevi görüp Osmanlı ile Avrupa arasında bir köprü oluşturmuştur. Bu çabaların sonuçları dönemin padişahı II. Mahmud tarafından ilgiyle takip edilip basının ve gazeteciliğin ülkenin sesi olabileceği etkili bir iletişim aracı olarak görülmesini sağlamıştır.

Ülkemizin basın tarihi 1 Kasım 1831'de Türkçe yayınlanan Takvim-i Vekayi adlı gazete ile başlamıştır. Dönemin padişahı II. Mahmut reform hareketleriyle batının gerisinde kalan Osmanlı'yı yeniden ayağa kaldırmaya çalışmak için ıslahat meclisleri toplamıştır. Gelişmeleri yakından takip eden II. Mahmut İzmir'de bir Fransız tarafından

çıkarılan gazete ilgisini çekmiştir. Aleksandre Blackque adlı Fransız 1821 yılından itibaren İzmir’de Fransızca yayınlanan “Spectateur Oriental” adlı gazetesıyla azınlıkların da beğenisini kazanmıştır. İngiltere, Rusya ve Fransa karşısı söylemlere yer vererek padişahın dikkatini çekmeyi başarmıştır (İnuğur, 2005: 172-173).

1829 yılında imzalanan Edirne Antlaşması sonrası devlete yeniden düzen vermek, idari alandaki yenilikleri yürütmek, tüzük ve yönetmelikleri hazırlamak için kurulan ıslahat meclislerinde ilk defa hükümetçe ortaya atılan gazete çıkarılması fikri II. Mahmut tarafından çok olumlu karşılanmıştır. Komisyon tarafından sunulan isimlerin beğenilmemesi üzerine bizzat padişah II. Mahmut Türkçe çıkacak olan ilk gazeteye Takvim-i Vekayi adını vermiştir. Konuyla ilgili olarak çıkan fermanla “Mülkçe pek çok yararları olacağı dahi herkes tarafından kabul edilmiştir“ denilerek gazetenin ülkeye faydalı olacağı dile getirilmiştir (İnuğur, 2005: 173).

Gazete içeriğinin halk tarafından kolay anlaşılabilir olması açısından II. Mahmud Takvim-i Vekayi’nin başına getirttiği Mekke’de kadılık yapmış olan vak’a-nüvis Esat Efendi’den özel bir isteği olmuştur. Esat Efendi’nin II. kendisine yolladığı bir gezi yazısını inceleyen II. Mahmud, halka aktarılacak yazıların herkes tarafından anlaşılacak bir dile sahip olması gerektiği şeklinde bir bilgi vermiştir (Topuz, 1973: 6-7).

1876 yılında ilan edilen Tanzimat Fermanına kadar basınla ilgili birkaç yasa dışında bir gelişme olmamıştır. Gülhane Hattı’nda basınla ilgili bir yasa bulunmayıp 1841 yılında tabihane de basılan kitaplarla ilgili padişah izni gerektiği ve vergi alındığı bilinmektedir (İnuğur, 2005: 174). Bu bilgiler ışığında ilk Türkçe gazete Takvim-i Vekayi’nin çıktığı tarihten ilk anayasanın kabul edilmesine kadar geçen süre (1831-1876) Tanzimat Dönemi olarak isimlendirilmektedir.

Türk basın tarihi siyasal, sosyal ve hukuki açıdan değerlendirildiğinde döneme damgasını vuran olaylara göre incelenmektedir. Bu dönemler şu şekildedir (İnuğur, 2005: 174).

1-Tanzimat Dönemi Basını (1831-1876)

2-Birinci Meşrutiyet ve İstibdat dönemi basını (1876-1908)

3- İkinci Meşrutiyet Basını (1908-1918)

4-Mütareke ve Kurtuluş Savaşı dönemi basını (1918-1923)

5-Cumhuriyet Dönemi Basını (1923 ve sonrası)

Tanzimat dönemi (1831-1876) padişahları II. Mahmud, Abdülmecit ve Abdülaziz'in başta olduğu yılları içine alan bu döneme Türk basınının doğuş dönemi demek yerinde olacaktır. Çünkü bu yıllarda birçok gazete yayınlanmaya başlamıştır. Bu gazetelerden bazıları Takvim-i Vekayi, Ceride-i Havadis, Tercüman-ı Ahval, Tasvir-i Efkâr'dır (İnuğur, 2005: 175-192). Takvim-i Vekayi Türkçe çıkan ilk gazete olmasına rağmen devlet tarafından çıkarılmış, Ceride-i Havadis ise devletten destek alabilen kişiler tarafından çıkarıldığı için yarı resmi sayılmaktadır. Tercüman-ı Ahval ise ilk özel Türkçe gazetedir. Bu gazete gazetecilik, kültür ve edebiyat açısından birçok yazar ve düşünür tarafından bir dönüm noktası kabul edilmektedir (İnuğur, 2005: 184). İlk resmi Türkçe gazete olan Takvim-i Vekayi'den otuz yıl sonra çıkarılan Tercüman-ı Ahval özel girişimciler sayesinde devletten destek almadan çıkarılan ilk Türkçe özel gazete olması açısından Türk basın tarihinde önemli bir konumdadır.

Takvim-i Vekayi Gazetesi'nin içeriği Umur-u dahiliye, Umur-u hariciye, Mevlat-ı Askeriye, Fünun, Tevcihat-ı ilmiye ve ticaret bölümlerinden oluşmaktaydı. 8'inci sayısında başlayan çeviri yazıları ile 11'inci sayısında çıkan ilanlar ile içeriği genişlemiştir. Gazete haftalık olarak çıkması planlanmış fakat hiçbir zaman haftalık çıkmamıştır. Yılda 15-20 kez çıkan Takvim-i Vekayi'nin en çok çıktığı yıl ise toplamda 31 sayı olmuştur (Topuz, 1973: 6-7). Bu durum gazetelerin güncel olmadığını göstermektedir.

1860 yılından sonra resmi gazeteye dönüşen Takvim-i Vekayi zaman zaman kapanmalarla karşılaşmıştır. İlk kapanmasını 1879'da ki bir dizgi yanlışlığından dolayı 12 yıl kapanmış ve tekrar 1891 yılında çıkmaya başlamıştır. Tekrar bir dizgi hatası yüzünden 1892 yılında kapatılan Takvim-i Vekayi İkinci meşrutiyete kadar kapalı kalmıştır. 1908'de yeniden çıkmaya başlayan gazete 1922'de İstanbul Hükümeti'nin yok olmasına kadar yayın hayatına devam etmiştir (Topuz, 1973: 7). Ara ara kapatmalarla karşılaşan ilk Türkçe Gazete olan Takvim-i Vekayi Türk basın tarihinin temellerini oluşturmaya yardımcı olmuştur.

Osmanlı'da İkinci Türkçe gazete olan Ceride-i Havadis bir İngiliz tarafından çıkarılmıştır. Morning Herald Gazetesi'nin İstanbul muhabiri olan William Churchill adlı bir tüccar Osmanlı'nın İngilizlere verdiği kapitülasyonlardan faydalanarak açtığı bu

gazete ilk başlarda çok fazla okuyucuya ulaşamamıştır. İlk üç sayı bedava dağıtılmış daha sonraları yaklaşık 150 kadar okuyucuya ulaşılabilmiştir. Gazete daha çok dış haberlere yer vermiş ve çeviriler yayınlamıştır. Ceride-i Havadis 10 günde bir yayınlansa da düzenli bir şekilde çıkmamıştır. Fakat Ceride-i Havadis asıl ününe Kırım Savaşı'nın çıkmasıyla kavuşmuştur. William Churchill bazı gazetelerinde muhabirlik yapmak üzere gittiği Kırım'dan kendi gazetesine de yazılar yazarak canlılık kazandırmıştır. Bazen özel baskıları da gazetenin bu sayılarına Ruzname-i Ceride-i Havadis adını vermiştir.

Yirmi yıl boyunca tek başına yayın hayatına devam eden Ceride-i Havadis gazetesi, ilk özel Türkçe gazete olan Tercüman-ı Ahval'in çıkmasıyla beraber rekabet ortamı oluşmaya başlamıştır. Ceride-i Havadis gazetesi, Tercüman-ı Ahval gazetesinin güçlü kadrosunu hazmedemediğinden Şinasi'nin Tercüman-ı Ahval'de yayınlanan tefrikalarına gönderme yaparak atışmayı başlatan taraf olmuştur (İnuğur, 2005: 188). Tercüman-ı Ahval'de yayınlanan gazetelerin sahiplerinin ve para kaynağı ile giderlerini açıklayarak kendilerinin diğer gazetelerden farklı olarak “Ehl-i İslam” olduğunu kanıtlamaya çalışmıştır. Bu atışmalar basın tarihimizin ilk polemikleri olup uzun süre devam etmiştir.

Tercüman-ı Ahval bu tartışmalar sonrası eleştirel yazılarına devam etmiş daha da ileri giderek eğitim sisteminin aksayan yönlerini içeren haberler yapmıştır. Bu yönüyle bakıldığında Tercüman-ı Ahval ilk siyasi eleştiri içerikli habere yer vermiş olmuştur. Ziya Paşa'nın kaleme aldığı haberde eğitim sistemindeki aksaklıkları ele alınmıştır. 1861 Mayıs'ında iki hafta süreyle Tercüman-ı Ahval gazetesinin hükümet tarafından kapatılmıştır (İnuğur, 2005: 188-189). Böylece basın tarihimizdeki ilk gazete kapatma olayı gerçekleşmiştir.

Ceride-i Havadis, Tercüman-ı Ahval gazetesinin kapatılmasını; yetkileri dışında davranan Tercüman-ı Ahval gazetesi yazarlarının Babıali'ye çağrılarak kapatılma kararının resmen tebliğ edildiği şeklinde haber vererek duyurmuştur. İki hafta sonra matbaalarının yeniden açılması üzerine Tercüman-ı Ahval gazetesi Ceride-i Havadis gazetesini kastederek yeniden çıkan gazeteleriyle yayın hayatına döndüklerini ve polemik ve atışmaların süreceği sinyali vermiştir (İnuğur, 2005: 189).

Agah Efendi, Tercüman-ı Ahval gazetesinin sahibi ve yazarı olarak Osmanlı'da ki profesyonel gazetecilik mesleğinin kurucusu olmuş, ülkede ilk muhalefetin doğmasında ve Genç Osmanlılar adlı ilk muhalefet örgütünün kurulmasında etkili olmuştur (İnuğur, 2005: 190). Yaptığı haber ve gündeme getirdiği fikirleriyle etkili olan Agah Efendi, ilk gazete sahibi, ilk yazı işleri müdürü ve ilk başyazar olarak Türk gazeteci ünvanını almıştır.

Agah Efendi'nin girişimlerinden sonra Osmanlı'daki Türk basınında bir hızlanma yaşanmıştır. Tercüman-ı Ahval'den iki yıl sonra Şinasi tarafından Tasvir-i Efkâr çıkarılmış, 1866'da Muhbir Gazetesi Ali Suavi tarafından, 1871'de İbret Gazetesi Namık Kemal tarafından çıkarılmıştır (Perin, 1974: 90-91). Böylece 21 Kasım 1860 yılında çıkan ilk özel Türkçe gazete olan Tercüman-ı Ahval'den sonraki 11 yıl içerisinde toplam üç özel Türkçe gazete daha yayımlanmıştır.

Matbaalar Nizamnamesi ile başlayan hukuki düzenleme Tanzimat döneminde basın yayınıla ilgili bazı değişiklikler getirmiştir.

Basımla ilgili olan bu düzenleme doğrudan doğruya basın yasası olmayıp istibdat döneminde basın aleyhine işleyen Basım Tüzüğü halini almıştır (İnuğur, 2005: 200). İlk sansür yasası basına çok ağır şartlar getirmiş ve muhalefet eden gazetelerin yayınlarının durdurulması hedeflenmiştir. Sadrazam Fuat Paşa'nın yerine getirilen Ali Paşa basına karşı sert tutumuyla hükümet karşıtı yayınları önlemek ve muhalif basını susturmak için 1867 'de ağır şartlar içeren Ali Kararnamesi çıkarılmıştır (Yılmaz, 2015: 140). Bu kararname ile basın özgürlüğü yok edilmiş, iktidarın eleştirilmesinin önü kesilmiştir. Hükümet basını keyfi kapatma yetkisine sahip olmuştur (Çakır, 2002: 39). Türk basın tarihi için önemli olan bu kararnamede, İstanbul'da yayınlanan gazetelerin tutumları ülke için tehlike oluşturduğu ve devlete haksız eleştiri yapıldığının altı çizilmiştir. Ülkenin gerek duyduğu huzur ve güven ortamının korunması adına yayınlanan bu kararnemeye uymayan basın kuruluşlarına gerekli yaptırımların uygulanacağı belirtilmiştir (Yılmaz, 2015: 140). Ali kararname geçici olarak yayınlanmış olup şartların değişmesi ve düzelmesi ile kaldırılacağı belirtilmiş olup 1908 II. Meşrutiyetin ilanına dek tam 42 yıl yürürlükte kalmıştır (Özgen, 1998: 145).

Tanzimat Dönemi boyunca 12 gazete süreli veya süresiz olarak kapatılmış, 1876'dan itibaren yurt dışında yayın yapan gazetelerde sansür uygulanmaya

başlanmıştır. Fikir özgürlüğünü ortadan kaldıran Ali kararnamesi ile dönemin ünlü isimlerinden Namık Kemal, Ahmet Mithat Efendi, Ali Suavi ve Ziya Paşa sürgüne gönderilmiş ülkeden gizlice kaçmak zorunda kalmıştır (Mazıcı, 1996: 134). Ali Paşa'nın baskıcı tutumuyla fikir özgürlüğü elinden alınan ünlü gazeteciler ülkeden kaçmış böylece Osmanlı'da gelişmekte olan özel gazetecilik sekteye uğramıştır.

1876'da Osmanlı İmparatoru olan Abdülaziz'in tahttan indirilmesi ve V. Murat'ın kısa süren hükümdarlık sürecinde başlayan geçici özgürlük döneminde her çeşit yazılar yazılmaya başlamış ve yeni gazeteler çıkmıştır (Yılmaz, 2015: 141).

Birinci meşrutiyet ve İstibdat döneminde imparatorluğu yöneten isim II. Abdülhamid devleti otuz yıl yönetmiştir. Bu süre boyunca sert kararlar alan padişah II. Abdülhamid basında da aynı tutumunu sürdürmüş ve özgür düşüncenin en çok kısıtlandığı dönem olarak bilinmektedir. Tanzimat dönemi içerisinde gelişme kaydeden basın II. Abdülhamid'in başa geçmesi ve Birinci Meşrutiyetin ilan edilmesi ile basın yayın hayatı bir duraklama dönemine girmiştir.

Gazete ve dergi sayısında azalmanın görüldüğü istibdat döneminde II. Abdülhamid baskıcı bir yönetim anlayışı içerisinde bulunmuştur. Kendi iradesini sağlamlaştırmak adına despot bir yönetim sunan II. Abdülhamid 1876 (Gezgin, 2007: 81) 1876 -1909 yılları arasında yeni bir basın kanunu çıkarmamıştır. Daha önceki tarihlerde çıkarılan Matbuat Nizamnamesi ve Ali Kararnamesi geçerli sayılmıştır. İstibdat dönemi boyunca II. Abdülhamid basın özgürlüğünün kısıtlanması, kitapların yakılması, gazetelerin kapatılması, bazı gazetelerin satın alınıp susturulması, dış ülkelerin Osmanlı içerisinde haber almasını engellemek adına yerli ve yabancı basına sansür uygulanmasıyla, yerel basının satın alınması gibi olaylarla hatırlanmaktadır (Girgin, 2009: 68).

Basın tarafından haber yapılması yasaklananlar arasında padişahın sağlık durumu, yabancı hükümdarlar ile ilgili yazılan yazılar, uzun makaleler, ülkenin ticari durumu gibi konular sayılmaktadır. Bu yasaklar bir Fransız tarafından kaleme alınan anılarından da anlaşılmaktadır. Poul Fesch kendi anılarında yer verdiği bu olaylar basın tarihine aynen aktarılmıştır (Gezgin, 2007: 81).

İstibdat döneminin ilk sekiz senesinde yılda ortalama 9-10 yeni yayın çıkarken son 22 yıllık süreçte ise ortalama bir yeni yayının görülmesine rağmen tirajları 12-15

bin arasında değişen gazeteler olağanüstü durumlarda 30 bine yaklaşan tirajlarıyla dikkat çekmiştir (Girgin, 2009: 68). Bu anlamda yüksek satış rakamları halkın haber alma isteğini ortaya koymaktadır.

Bu bağlamda özgür düşüncenin yasak olduğu bir ortamda basın gelişmekte zorluklar yaşamaktadır. Tanzimat Dönemi'nde uzun süren sansür yasasıyla dışardan ve içeriden haber aktarımı sağlıksız şekilde devam etmiştir.

İkinci Meşrutiyetin ilanıyla birlikte basın görece özgür bir ortam bulmuştur.

24 Temmuz 1908 günü İstanbul basını, gazetelerini sansür denetimine sunmadan yayınlamış. Yeni dönemin başladığını ve basına baskının yapılmadığının göstergesi olarak gazeteler özgürce yayınlanmıştır. Yeni dönemde her isteyen sokak başlarında nutuklar atmaya başlamış, kısa süreli de olsa gazete veya dergi çıkarmaya çalışmışlardır. Yazılı basının arttığı bu dönemde bazı yayınlar birkaç sayı yayınlanmış ve kapanmıştır (Koloğlu, 1992: 53-54). Tek başlarına bir etki yaratmayan bu yayınlar, toplumun gerçekleri öğrenmek arzusunu ortaya koymuşlardır.

Ordunun Osmanlı yönetimine karşı açık şekilde başkaldırısı ile II. Meşrutiyet ilan edilince sansür memurları yayınları denetleyemez hale gelmiş ve basına karşı devam eden baskıda bir yumuşama gerçekleşmiş. Bu dönemde II. Meşrutiyet öncesi dönem eleştirilmektedir. Fakat bu özgür ortam fazla uzun sürmemiş. 31 Mart vakasının yaşanması ve devamında savaşların birbiri ardına gelmesi basını olumsuz etkilemiş. Artan gazete giderleri ve baskı malzemeleri, mürekkep ve kâğıt fiyatlarının artması yayıncıları zor duruma sokmuştur. Baskıda standartlar kalkmış yayıncılar bulabildiği farklı ebat ve renkte kâğıtlarla gazete çıkarmak zorunda kalmıştır (Gezgin, 2007: 82). Böyle bir ortamda bazı basın kuruluşları kısa süreli yayınlanmış ve küçük tirajlı gazeteler yayınlarını durdurmuşlardır.

25 Temmuz 1908 sabahı sansüre uğramadan çıkan gazete sayısı İstanbul'da dört taneydi. Bunlar İkdâm, Sabah, Tercüman ve Saadet'ti. O gün çıkan bütün gazeteler özgürlüğü ve meşrutiyeti öven yazılar yazmış. Böylece gazeteler yok satmıştır. İkdâm gazetesinin karaborsaya düştüğü (Topuz, 1973: 102), halkın tüm gün çalışan matbaaların önlerinde gazeteleri kapışıldığı yaşayanlar tarafından anlatılmıştır (İnuğur, 2005: 307).

1908 yılının başında bütün ülkede çıkan gazete ve dergi sayısı 120 iken meşrutiyetin ilanından 7 ay sonra bu sayı altı kat artarak 720'ye ulaşmıştır. Bu artış ülkenin çeşitli bölgelerine yayılmış, neredeyse gazete çıkmayan kent kalmamıştır. İlk kez Mekke ve Medine'de dahi gazete başvurusu olmuş, İzmir-Aydın, Suriye-Lübnan, Selanik bölgelerinde başvurular katlanarak artmış Trabzon, Kudüs, Bağdat gibi alt merkezler oluşmuştur (Koloğlu, 1992: 54). Bu artış tüm ülke genelinde dinamik bir basının ve kamuoyu'nun oluştuğunun göstergesi haline gelmiştir.

Bu basın özgürlüğü siyasal kutuplaşma ve karmaşayı da beraberinde getirmiştir. İttihatçılar ulusçuluğa dayanan politikaları yaymak için üçlü unsur olan matbaa, gazete ve okulu kullanmışlardır. Muhalliflerde bu yollara başvurunca İttihattçı-İtilafçı adlandırmasının yapıldığı parti basını oluşmuştur. Böylece Osmanlıcı, Türkçü, İslamcı, Sosyalist ve Batıcı fikirlerini benimseyen yayınlar çıkmıştır (Gezgin, 2007: 84). Bu düşünce yapısındaki insanların çıkardığı yayınlarla fikri ve felsefi yayınların sayısı artmıştır.

1913 yılının Şubat ve Mart aylarında Matbuat Yasasındaki değişikliklerle beraber basına karşı cezalar ve baskılar arttırılmış ve basın özgürlüğü daha da kısıtlanmıştır. Yabancı ve yerli basını denetleyen müdürlükler birleştirilerek genel müdürlük haline getirilmiştir. 1910 yılında çıkan gazete ve dergi sayısı 130, 1911 yılında 124, 1912 yılında 45 gazete ve dergi çıkarken bu sayı 1913 yılında 92 olmuştur. Osmanlı Devleti'nin Birinci Dünya Savaşına girdiği yıl çıkan gazete ve dergi sayısı 73'den 1915 yılında 6'ya düşmüştür. 1916 yılında 8, 1917 yılında ise çıkan gazete ve dergi sayısı 15 olmuştur. Bu dönem içerisinde çıkan gazete sayılarının sürekli artıp azalması İttihat ve Terakki Partisinin tek parti olarak yönetim tutumundan olmuştur (Öztoprak, 1981: 26-27). Meşrutiyet yıllarının harp içerisinde ve düzensizlikle geçmesi basına yeterli ölçüde özgürlüğü tanıyamadı. Gazeteciler siyasi kanadın bir tarafında kalmak zorunda kalmıştır.

Osmanlı döneminde yerel basın ilk önce devlet desteğiyle başlamış, zamanla özel girişimcilerin katılımıyla gelişimi II. Meşrutiyetten sonra hızlanmıştır. Osmanlı coğrafyasının farklı bölgelerinde farklı siyasi oluşumlarla siyasi içerikli gazeteler yayınlınmaya başlamıştır. Fakat bunlara rağmen yerel basının gelişmesini engelleyen bazı noktalar vardı. Özellikle Osmanlı'da okur yazar kitlenin azlığı basının

gelişmemesindeki en önemli sebeplerden birisidir. Matbaa ve matbaacılığın özel bir eğitim gerektirmesi ve yetişmiş eleman bulunamayışı, çıkan basın yayın organlarına karşı duyulan güvensizlik ve Osmanlı'da henüz oluşmamış kamuoyu fikri gelişemeyen basının başlıca sebepleri arasında sayılabilir.

1.4. Milli Mücadele Döneminde Yerel Basın (1919-1922)

Osmanlı Devleti ile İtilaf Devletleri arasında Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra imzalanmış olan Mondros Mütarekesi sonucu Osmanlı Devletinin pek çok önemli merkezi antlaşmanın 7. maddesine dayandırılarak İngiltere, Fransa ve İtalya tarafından işgal edilmiştir. İşgaller sonrası Osmanlı'da hükümet değişikliği yaşanmış, Meclis-i Mebusan feshedilmiştir. Yunanlılar İzmir'e asker çıkarmış, Atatürk kurtuluş hareketini başlatmak için Samsun'a doğru yola çıkmış, Misak-ı Milli ilan edilmiş ve buna karşılık İstanbul İşgal edilmiştir (İnuğur, 2005: 336-337). Basının kitleler üzerinde nasıl bir etki bıraktığını bilen Mustafa Kemal milli mücadele döneminde askeri direnişin yanında basının kamuoyu oluşturma ve halkı bu haklı direnişten haberdar etmek için yazınsal alanda da direniş göstermiştir.

Askeri alanda gösterilen mücadelenin İstanbul basınında iç karışıklık olarak gösterilmesi, padişah yanlısı ve itilaf devletlerine hizmet eden basında amacından farklı anlatılması Anadolu basını kavramının oluşmasını sağlamıştır. Kurtuluş hareketini Anadolu'ya yaymak ve taraftar toplamak için İstanbul basınının ulaşamadığı kentlere yabancı devletlerin baskısından uzaklarda sansüre uğramayan bağımsızlık mücadelesinin duyurulmasını amaçlayan milli mücadele yanlısı Anadolu basını hayat bulmuştur (Gezgin, 2007: 90). Basını bir silah olarak kullanmak ve askeri mücadeleyi destekleyerek halkı bilinçlendirmek bağımsızlık fikrini güçlendirmek için başvuru bir yönetime dönüşmüştür.

Anadolu işgallere karşı direnirken basında kendi içinde milli mücadeleyi destekleyen yazılar yazarak milli mücadele basınının oluşmasını sağlamıştır. Dönemin şartları gereği yetişmiş dizgici bulunamayışı, kâğıt ve mürekkep kıtlığı, matbaacıların azlığı ve yedek parça sıkıntısı gazete çıkarmayı güçleştirmiştir. Basın bu dönemde milli mücadeleyi destekleyen ve karşı çıkan şeklinde ikiye ayrılmıştır. Anadolu basınının ilk direniş hareketi İzmir'de gerçekleşmiş. Hasan Tahsin takma adıyla bilinen Hukuku Beşer Gazetesi'nin başyazarı Osman Nevres'in 1919 yılında Yunan askerine attığı

kurşunla başlamıştır (Topuz, 1973: 127). İlk kurşun ve karşı çıkışın bir gazete sahibi tarafından İzmir’de Yunan askerine karşı başlatılması ülke genelinde milli mücadele bilincinin oluşmasında önemli rol oynamıştır.

Milli Mücadele sürecince basına büyük önem veren Mustafa Kemal, bazı basın ilkelerinden bahsederek Avrupa’daki emperyalizmin karşısında durmak, hak ve adaletten yana olan bir dünya kamuoyu oluşturmak, pan-turanizm ve pan-islamizm savunuculuğu yapmadan Müslümanların sınırlarının ve özgürlüklerinin savunulması gerektiğini açıklamıştır. Ayrıca Anadolu ve Rumeli’nin varlığını korumak için ellerinden geleni yapmak, Avrupa devletleriyle ilgili aleyhlerinde konuşmamak, İslam lehinde bir üslub kullanmak gerektiğini belirtmiştir (Onursoy, 2018: 166-167).

Mustafa Kemal kurtuluş hareketi sırasında haberleşme ağına el koymak suretiyle telgraf ve gazete ile düşman ülkelerin haber almasının önüne geçmeye çalışmıştır. Uzun vadeli bir program ortaya koyan Mustafa Kemal, Sivas Kongresi’nde alınan kararlar milli mücadelenin sesi olarak İrade-i Milliye Gazetesi’nin yayın hayatına girmesini sağlamıştır. Gazete yöneticilerinin milli mücadeleye bakışının farklı olduğunu görmesi üzerine Mustafa Kemal Ankara’da kendi denetiminde olacak Hakimiyet-i Milliye gazetesini 1920 yılında çıkarmıştır. Milli Mücadeleyi basınla güçlendirmek adına Anadolu Ajansı ve Matbuat Umum Müdürlüğü kurulmuştur. Ayrıca haber akışını kontrol etmek adına milli mücadele yanlısı yayınlara para ve malzeme yardımları yapılmıştır (Koloğlu, 1992: 61).

1920 yılında İngilizler tarafından işgal edilen İstanbul’da Türk basını daha önce konulan sansürün daha da ağırlaştırılması ile etkinliği azaltılmaya çalışılmıştır. Mustafa Kemal’in girişimlerini haberleştirmeyen basınla birlikte düşmana yardım eden milli mücadele karşıtı yayınlarda çıkmıştır. Peyami Sabah Gazetesi’nin başyazarı tarih hocası, gazeteci Ali Kemal Türk basınında ihanetliğe öncülük etmiş ve bağımsızlık zaferi kazanıldıktan sonra halk tarafından linç edililerek öldürülmüştür (Yılmaz, 2015: 149). Bu dönemde basının asıl amacı halkı bilgilendirerek bağımsızlık savaşını desteklemek olduğundan özgürlük karşıtı yayınlar hoş karşılanmamış ve Anadolu’da geniş okuyucu kitlelerine ulaşamamışlardır.

Savaşı kazanmak için muhalif basın susturulmuş, Türkçe dili dışında çıkan gazeteler süreç içerisinde herhangi bir baskı olmadan kendiliğinden ortadan kalkmış,

basım dili olarak Türkçe tercih edilmiştir (Yılmaz, 2015: 149). Fakat 1919-1923 yılları arasında sansür sıkıyönetim süreci boyunca her türlü yayını kapsayacak şekilde sürmüştür (İçel, 1985: 30). Milli mücadele döneminde birbirinden farklı yayınların çıkması ülkenin bulunduğu durumu özetlemektedir. İşgal altında bulunan ülke iki farklı siyasal rejimin verdiği savaş gölgesinde Anadolu basını denetleyecek güçte değildi. Hak ve özgürlük kavramının oturmadığı ülke şartlarında basın özgürlüğünden bahsetmek yerinde olmayacaktır (Mazıcı, 1996: 138-140).

İşgal altında olan ülkede çıkan İleri, Yenigün, Akşam, ve Vakit gazeteleri milli mücadeleyi destekleyen gazeteler olurken bu gazetelerin içeriğini Anadolu kurtuluş cephesinden haberlerle beraber haber içerikleri Mustafa Kemal tarafından belirleniyordu. Bununla beraber Anadolu illerinde milli mücadeleye destek veren Ses, Yeni Adana, İzmir Doğru, Açıksöz, Doğru Söz, Babalık gibi gazetelerde çıkmaktaydı. Milli mücadeleye destek veren gazete ve basın organları olduğu gibi karşı çıkan gazetelerden bazıları ise Peyam-ı Sabah, İstanbul, Alemdar'ın yanında Anadolu illerinde de milli mücadeleye karşı çıkan İrşad ve Ferda gibi gazeteler yayınlanmaktaydı (İnuğur, 2005: 336-338). Mustafa Kemal'in girişimleri sonucu kurulan İrade-i Milliye ve Hakimiyet-i Milliye gazetelerine yazılar yazacağını söyleyip Kurtuluş Savaşı'na destek veren basının güçlenmesini sağlamıştır (Gezgin, 2007: 91).

Bazı gazeteler bağımsızlık hareketlerine karşı çıkmayıp Mustafa Kemal tarafından İttihatçı damgası ile hedef gösterilmiştir. Padişah yanlısı yayın organları Ankara Hükümeti'ni karşılarına alıp yabancı ülkeler için ajanlık yapar konuma gelmişlerdir. Mustafa Kemal'in ise basına sansür uygulamadığı ve bunu bir ön şarta bağladığı bir Rus gazeteci K. Yust tarafından belirtilmiştir. Misak-ı Milliye uyulduğu sürece, Pontusçuluk yapmadıkça Rumca basına gazete çıkarma özgürlüğü verilmiştir (Koloğlu, 1992: 62).

Milli Mücadelenin ilk gazetelerinden İrade-i Milliye Sivas Kongresi sonrası Heyet-i Temsiliye adına Mustafa Kemal tarafından kurulmuştur. Yazı İşleri Müdürlüğünü Mazhar Mufit Kansu'nun yaptığı gazeteye Mustafa Kemal de yazılar yazmıştır. İlk başlarda haftada iki gün çıkan gazete daha sonradan günlük hale gelmiştir. İlk manşeti "Harekatı Milliye en muazzam harekatı medeniyedir" şekline çıkmıştır. 1922 yılının sonlarına kadar yayın hayatına devam eden İrade-i Milliye gazetesi vilayet matbaasında basılmış daha sonrasında Anadolu'nun her köşesine resmi mühürlü

zarflarla dağıtılmıştır (Girgin, 2009: 86). Anadolu basını olarak çıkan bu gazete milli mücadeleyi destekleyerek Mili Mücadele basınının ilk örneği olmuştur.

1919 yılında Ankara'ya Heyet-i Temsiliye reisi olarak gelen Mustafa Kemal önce "Anadolu'nun Sesi" ardından Konya'dan getirilen matbaaları meclis bahçesine kurdurarak "Hakimiyet-i Milliye" gazetesini çıkarmıştır. İsmini Mustafa Kemal'in koyduğu gazetenin başlığının altında "Mesleği milletin iradesini hakim kılmaktır" ifadesi yer alıyordu. İlk başlarda haftada iki gün yayınlanan gazete 6 Şubat 1921 tarihinden sonra günlük gazete haline gelmiştir. Gazeteler kuryeler aracılığıyla Ankara ve İstanbul'da dağıtılmaktadır. Başyazılarını Mustafa Kemal'in yazdığı gazetede birçok yazar da yer almıştır. İsmail Suphi, Ahmet Hakkı, Recep Zühtü, Nafi Atuf Kansu, Esat Bozkurt, Hüseyin Ragıp bu isimlerden bazılarıdır. Dönemin savaş foto muhabiri Ethem Tem, Mehmet Akif Ersoy, Halide Edip Adıvar, Yakup Kadri Karaosmanoğlu gibi ünlü isimler de gazeteye katkıda bulunmuşlardır. Hakimiyet-i Milliye gazetesi zamanla yine Mustafa Kemal tarafından kurulan Cumhuriyet Halk Fırkasının yayın organı haline gelmiştir. Parti ve devlet sözcüsü görünümü alan gazetenin baş yazarlarından Falih Rıfkı Atay Ankara rejiminin görüşlerini yansıtan içerikler yazmaktaydı (Girgin, 2009: 86).

Minber gazetesi Mustafa Kemal ve Fethi Okyar tarafından çıkarılmış bir gazetedir. Kuruluşundaki masrafları Mustafa Kemal kendi biriktirdiği para ile karşılanan bu gazetenin amacı Fethi Okyar'ın eski partisi İttihat ve Terakki'ye yöneltilen haksız saldırıları önlemek ve gerçekleri ortaya koymaktır. Ayrıca parlamentoda Tevfik Paşa'nın güvenoyu almasını engelleyici propaganda yapmak, Fethi Bey tarafından henüz yeni kurulmuş olan Osmanlı Hürriyetperver Avam Fırkası'nın sözcülüğünü üstlenmektir. Bir düşünce gazetesi nitelikleri taşıyan Minber, savaş şartları göz önünde bulundurularak alınan yenilgiler karşısında dahi halka moral verip bağımsızlık mücadelesine olan inancı koruyup Amerikan mandası fikirlerini reddediyordu. Maddi açıdan yetersiz olan Minber gazetesi Mustafa Kemal'in varlığı ile hayatta kalmış ve bir süre sonra kapanmak durumunda kalmıştır (Girgin, 2009: 87).

Yunus Nadi tarafından çıkarılan bir diğer önemli Milli Mücadele dönemi gazeteside Yeni Gün olmuştur. Eski bir gemiyle Tophane'den İnebolu'ya kaçırılan baskı makinesi araba ile Kastamonu yoluyla Ankara'ya ulaştırılmış ve burada çıkmaya

başlamıştır. Cumhuriyet ilan edildikten sonra yeniden İstanbul'a dönen gazetenin yerini Cumhuriyet almıştır (Topuz, 1973: 129-130). Milli Mücadeleye destek veren gazeteler olduğu gibi karşı çıkan gazeteler de olmuştur. Bu gazeteler İstanbul Hükümeti veya işgalci devletler tarafından desteklenip sansüre uğramayan gazetelerdir.

İşgalci devletler Osmanlı'nın başkentine donanmalarıyla girmesi üzerine 1918-1922 yılları arasında azınlıkların dahi savunmadığı Osmanlıcılık fikrini savunmaya çalışan Milli Mücadele karşıtı basın ile Türklük fikrini savunmaktan başka çare olmadığına inanan Milli Mücadele basını arasında fikir ayrılığı olmuştur. 1919 yılında tekrar yayınlanmaya başlayan Peyam gazetesi ile 1920 yılında Sabah ile birleşerek "Peyam-ı Sabah" gazetesi kurulmuştur. Gazetenin sahibi Mihran, sorumlu müdür ve başyazarı Peyam gazetesini tekrardan çıkaran Ali Kemal'in olduğu Peyam-ı Sabah gazetesi Milli Mücadeleye karşı en ağır saldırıda bulunan yayın organı olmuştur. Mustafa Kemal aleyhinde sürekli yazılar yazan Ali Kemal kazanılan zafer sonrası İzmit'te linç edilmiştir (İnuğur, 2005: 343-344). Peyam-ı Sabah gazetesi Alemdar ve İstanbul gazeteleri ile beraber diğer milli mücadele karşıtı gazetelerin aksine Amerikan mandacılığı fikrine karşı İngiliz mandacılığını savunmuştur (Öztoprak, 1981: 79). Günlük olarak yayınlanan bu gazete Anadolu'daki direnişi sert bir dille eleştirerek İngiltere ile diyalogun sorunları çözeceğini sayfalarına taşımıştır.

İnuğur'a (2005: 341-342) göre İngiliz Muhipleri Cemiyeti'nin destekleri ile çıkan İstanbul gazetesi Hürriyet ve İtilaf partisi'nin yayın organı gibi çalışmıştır. 1919 yılında Sait Molla tarafından kurulan İstanbul gazetesinin savunduğu İngiliz mandası padişah ve sadrazam tarafından da desteklendiği için Osmanlı toprak bütünlüğünün ancak İngiltere ile işbirliği yapılarak çözüleceğini savunmuştur. Sait Molla, İngiliz işbirliğini en aşırı şekilde savunanlardan birisiydi. Anadolu'daki kurtuluş mücadelesini eleştiren yazılar yazmakta, işgal güçlerine bağlılık gösterilme fikrini halka benimsetmeye çalışmaktaydı. İstanbul Gazetesi kurtuluş savaşı fikrini savunan basın kuruluşlarında hedef alan yazılar yazmış fakat milli mücadele zaferler kazanılmaya başlayınca İstanbul Gazetesi 1921 yılında kapatılmıştır.

Mustafa Kemal'in Kurtuluş Savaşı sürecinde basına bu denli önem vermesinin başında Anadolu'daki bağımsızlık hareketini fikir birliği oluşturarak tüm dünyaya duyurmak, bu bağımsızlık hareketi için gerekli olan siyasi, sosyal ve kültürel zemini

oluşturarak propaganda yapmaktır. İstanbul'da yayınlanan gazetelerden bazıları Mustafa Kemal'in bağımsızlık hareketlerini destekleyince Osmanlı Hükümeti'nin 1919 tarihli kararnamesi ve işgalci devletlerinde yaptırımlarıyla sansür uygulanmaya başlanmıştır. Sansüre rağmen İstanbul'da sansüre rağmen Türk milliyetçiliği ve bağımsızlık hareketi İstanbul ve Anadolu'da duyulmaya başlanmıştır. Kurtuluş savaşı sürecinde Anadolu'da yaklaşık 100 gazete çıkarılmıştır. Bu çıkan gazetelerin büyük bir kısmı Ankara Hükümeti'nin savunduğu milli mücadeleyi destekler nitelikte olmuştur. Yokluk içerisinde basılmaya çalışılan bu gazeteler eski tip baskı makinalarda basılmaya çalışılmış işgal altında olan illerde kağıt sıkıntısı yüzünden tirajları yükseltilememiştir. Öyleki Hakimiyet-i Milliye yaklaşık 2000, Yeni Gün 1750 adet basılmıştır (Gezgin, 2007: 92-93).

Kurtuluş Savaşı'ndan sonra milli mücadeleye karşı çıkan basın kuruluşları kapatılmış aleyhte yazılar yazan kişiler 150'likler diye adlandırılan sürgün listesine dahil edilerek ülke dışına çıkarılmıştır (İnuğur, 2005: 343). Cumhuriyet'in ve demokratik anlayışın gereği olan basının özgür olması gerektiğini ifade eden Mustafa Kemal ***"Basın özgürlüğünden doğan tehlikeleri gidermenin aracı yine basın özgürlüğünün kendisidir"*** diyerek basının propaganda ve kamuoyu oluşturma gücünü anlatmaya çalışmış bunun yanında kitleleri aydınlatıp yönlendirme ve haber alma aracı olarak kullanılabildiğini göstermiştir. Mustafa Kemal Kurtuluş Savaşı sürecinde önemli bir görev üstlenen basının savaşın kazanılmasında, Cumhuriyetin ilan edilmesinde, inkılapların hayata geçirilmesinde, yeniliklerin halka anlatılmasında önemli bir yere sahip olduğunu anlatmıştır (Gezgin, 2007: 98). Basın, Kurtuluş savaşı sürecinde halkı bilgilendirerek moral verip, Milli Mücadele'nin teşkilatlanmasında önemli bir görev üstlenmiştir.

1922'de Büyük Taarruz'un kazanılmasıyla milli mücadele karşıtı olan Türkçe basın da kendiliğinden yok olmuş, Anadolu'da tek dilli ve tek amacı olan basın doğmaya başlamıştır.

1.5. Cumhuriyet Dönemi Basını (1923 ve sonrası)

Kurtuluş Savaşı, politik bir değişim sürecinin başlangıcı olurken modern Türk devletinin de kurulmasında önemli rol oynamıştır. Tanzimat Dönemi, Meşrutiyet

Dönemi, İstibdat Devri ve devamında Mili Mücadele'nin sona ermesiyle Türk basını için Cumhuriyet'in ilanıyla 29 Ekim 1923'te yeni bir dönem başlamıştır.

Ankara Hükümeti'nin kazandığı zafer sonrası kurulan Cumhuriyetle birlikte İstanbul'u da kontrol altına alan hükümet buradaki basına da bir düzen getirmek zorunda kalmıştır. Kurtuluş savaşı sonunda tek dile inen basına rağmen ülkede yaşayan azınlıklar için Türkiye Cumhuriyeti'ne ilkelerine ters düşmeyecek şekilde siyasi içerikli olmamak kaydıyla Fransızca, Rumca, Ermenice gazeteler çıkarılmasına izin verilmiştir (Koloğlu, 1992: 63). Cumhuriyet'in ilanıyla beraber basında yapılmak istenen tek dilli basından tek fikri savunan basına kavuşmaktır.

Türkiye'de gazetelerin uzun süreli yerel basın olarak devam edip yaygın basın haline gelmesiyle ilgili net bir bilgi bulunmamaktadır. Fakat Kurtuluş Savaşı sürecinde en parlak dönemlerini yaşadıkları savaş döneminden sonrada Cumhuriyetin ilanıyla tek dilli ve tek sesli basın haline dönüşüp bölgesel basın haline geldiği görülmektedir. 1923 yılından sonra gazete dağıtıcılığıyla uğraştığı bilinen Bilal Akba'nın Ankara'da, İstanbul gazetelerinin dağıtıcılığını yaptığı ve gazetelerin para karşılığı değil de bağış karşılığı satıldığı aktarılmıştır (Gezgin, 2007: 108). Kurtuluş Savaşı'nın başlangıcından 1938 yılının sonlarına kadar Türkiye'de 582 gazete hayat bulmuş bunlardan 176 sı İstanbul'da olmak üzere büyük çoğunluğu Anadolu'da yayınlanmıştır. Taşrada en çok gazete çıkarılan il 54 gazete ile İzmir olurken ardından 28 gazete ile Trabzon gelmiştir. Adana'da 27, Ankara'da 25, Bursa'da 24, Samsun'da 16, Eskişehir'de 13, Kastamonu'da 12, Gaziantep'te 11 gazete çıkarılmış olup 10 ile hiç gazete çıkarılmamıştır. Ankara'da çıkarılan ve Türkiye geneline dağıtılan "Ulus" gazetesi haricinde büyük tirajlı gazetelere pek rastlamak mümkün olmamıştır (Girgin, 2009: 92). Gazete çıkarılan illere ve yüksek tirajlı gazetelere bakıldığında liman kentleri ve işgale uğrayan kentlerde yüksek rakamlar görülmüştür. İşgallere karşı yerel basının gücünü kullanarak ilk başlarda milli mücadele ruhunu topluma kazandırmak Cumhuriyetin ilanından sonra da ülkede kurulmak istenen düzenin devamı sağlanmak istenmiştir.

Türkiye Cumhuriyeti kurulduğu ilk yıllarda Osmanlı İmparatorluğu'ndan kalma izler taşıdığı için inkılapların oturması zaman almıştır. Cumhuriyet ile ters düşen Halifelik makamının varlığı bazı problemler çıkarmaya başlamış ve bu basın yoluyla halka yayılmaya çalışılmıştır.

İstiklal Mahkemelerinde ilk basın davaları 1923 yılında açılması basın yoluyla hilafeti savunan gazeteci ve destekçileri olduğunun bir göstergesi olmuştur. Padişahlık sistemi kaldırılmış, cumhuriyet ilan edilmiş, halifelik makamı yetkilerini kaybetmiş fakat savunucuları halifeliği hala desteklemeye devam etmiş ve eski milletvekillerinden İstanbul Baro Başkanı Lütfi Fikri halifenin görevinden istifa etmemesi gerektiği dile getirmiştir (Topuz, 1973: 135). Cumhuriyeti savunmak için tek dil ve tek fikri savunan basına geçmek belli aşamalara bağlıydı. Müdafaayi Hukuk grubu karşısında oluşturulan ikinci grup İstanbul basınında yeniden söz sahibi olmak istemiştir. Mustafa Kemal yönetimi ise bunun gerçekleşmesine izin vermemek adına basına yön vermeye çalışmıştır. 1923 yılının sonlarına doğru hilafeti destekleyen mektuplar yollayan iki müslüman hintli lider Türkiye'nin iç işlerine karışmak istemiştir. Aynı anda hem Başbakan İsmet Paşa'ya hemde Tanin, İkdam ve Tevhid-i Efkar gazetelerine yayınlanmak üzere mektuplar gönderilmiştir. Gazetelerin başyazarları ve sorumlu müdürleri İstiklal Mahkemeleri'ne sevk edilmiş ve bir kişi tutuklanmıştır. Açıkça cumhuriyet karşıtı girişimde bulunan basına bir uyarı niteliğinde olan bu davalar sayesinde hilafetin kaldırılması sessiz ve tepkisiz gerçekleştirilmiştir (Koloğlu, 1992: 64).

1923 yılında İzmit'te gerçekleştirilen basın toplantısında Mustafa Kemal İstanbul basınındaki ılımlı gazetecilerle bir toplantı gerçekleştirmiştir. Basınla ilk diyalogu gerçekleştiren Mustafa Kemal ülke sorunlarından bahsetmiş, yapılması gereken reformları anlatıp ulusal egemenlik, cumhuriyet ve hilafet, kadınlara seçme seçilme hakkı gibi konulara değinmiştir. Mustafa Kemal İstanbul basınının kendilerini sürekli eleştirdiklerini ama hiçbir öneri sunmadıklarını dile getirerek basından yapıcı olmalarını istemiştir (Girgin, 2009: 92). Mustafa Kemal bu toplantıda basının muhalefet söyleminden olmasada yapıcı bir eleştiri yerine yıkıcı eleştiride bulundukları için tepkisini dile getirmiştir.

İstiklal Mahkemeleri yargı kurulu içerisindeki Topçu İhsan Bey, İstanbul basını ve Hükümet arasındaki ilişkileri düzeltmek adına Mustafa Kemal ve gazete başyazarlarını bir araya getirmek için 5 Ocak 1924'te İzmir'de bir toplantı düzenlemiştir. Burada basın kuruluşlarına seslenen Mustafa Kemal şunları dile getirmiştir (Topuz, 1973: 137):

“Arkadaşlar, Türk basını, milletin gerçek seda ve iradesinin kendini belirtmesi şekli olarak Cumhuriyet’in çevresinde çelikten bir kale vücuda getirmelidir; bir fikir kalesi, bir zihniyet kalesi... Basın mensuplarından bunu istemek Cumhuriyet’in hakkıdır. Bütün milletin samimi bir birlik ve dayanışma içinde bulunması bir zarurettir. Umumun selamet vesaadeti bundadır. Mücadele bitmemiştir. Gerçekleri milletin kulağına ve vicdanına gereği gibi ulaştırmakta basının görevi çok çok önemlidir...”

Mustafa Kemal, cumhuriyet rejiminin henüz yeni olduğunu ve siyasal savaşının bitmediğini belirterek özellikle İstanbul basınının hükümetle uyumlu olmasını istemiştir.

Bu toplantılara rağmen 8 Mayıs 1924 yılında Yunus Nadi tarafından “Cumhuriyet” muhalif basının başını çekecek bir basın aracı olarak Hükümetin karşısında yer almış ve devamında yayınlanacak olan “Son Telgraf” a öncülük etmiştir (Gevgilili, 1983: 214).

Meşrutiyetin ilanından sonra ülke genelinde esen özgürlük rüzgârları Cumhuriyetin ilanından sonrada esmeye başlamıştır. 1921 Anayasası basınla ilgili bir düzenleme yapmasa da 1924 Anayasa’sında ki 77. Madde **“Basın yasalar çerçevesinde serbesttir ve yayınlanmadan önce hiçbir teftiş ya da incelemeye bağlı değildir”** hükmü ile basının sansüre uğramayacağı anayasa tarafından güvence altına alınmıştır. Fakat İstanbul basını ve Ankara hükümeti arasında yaşanan gerginlik doğu illerinde başlayan Şeyh Sait isyanı ile hat safhaya ulaşmıştır (Yılmaz, 2015: 150-151).

Eski ittihatçıların örgütlenmeye başlaması ile Terakkiperver Cemiyeti kurulmuş, Ankara ve İstanbul’da hükümet karşıtı basın oluşmuş, basında her türlü eleştiri yazıları yayınlanmaya başlamıştır. Henüz tek parti düzenine alışamayan basın Ankara hükümetini yıpratmaya başlamış ve doğu illerinde ayaklanmaların başlamasına sebep olmuştur. Hilafet destekçilerinin Şeyh Sait İsyanını çıkarmasıyla birlikte Ankara Hükümeti olayları kontrol altına almak adına 4 Mart 1925’te Takrir-i Sükûn kanunu çıkarmıştır. Bu kanunla bir nevi sansür başlamış ve hükümet basın üzerinde doğrudan egemenlik hakkını kullanmıştır (Koloğlu, 1992: 64). Böylece 1924 Anayasası ile gelen basın özgürlüğü bir süre askıya alınmıştır.

Takrir-i Sükun kanunu ile basın kendisine verilen ve anayasal güvence altına alınan özgürlüklerden uzun süre mahrum bırakılmış. Bu dönemde basın yapılan inkılapların topluma duyurulması ve benimsetilmesinde propaganda aracı olarak

kullanılmıştır (Yılmaz, 2015: 151). Böylece ülke genelinde devrimler kalıcı hale getirilmeye çalışılmıştır.

Muhalefetteki İstanbul basını ile bazı gazetelerin devrim ve yenilik karşıtı tutumları bu kanun ile önlenmiş ve basın kontrol altına alınmıştır. Hem İstiklal Mahkemeleri hemde Takrir-i Sükun Kanunu basını olumsuz yönde etkilemiş olmasına rağmen hükümet cezai yaptırım yetkisinide elinde bulundurup Takrir-i Sükun Kanununu 1929 yılına kadar kullanmıştır (Yılmaz, 2015: 151).

Savaş koşullarında hazırlanan 1921 Anayasası halkın yönetime katılma arzusu, çoğunluğun özgürlüğü ve bağımsızlık gibi olguları içermesine rağmen 1924 Anayasası iktidardakiler tarafından ülkenin geleceğini şekillendirmek adına 1876 ve 1921 Anayasalarından farklı tasarlanmıştır (Yılmaz, 2015: 150). Anayasanın sekiz temel hükmü dini İslam ve dili Türkçe olan Türk devletini bir cumhuriyet olarak tanımlayan maddeler 1928 yılında “Türk devletinin dini İslam’dır” ifadesi kaldırılmıştır (Karpat, 2007: 35).

Tek parti ve tek ideolojinin olduğu bir dönemden geçen ülke, basından yeterince faydalanmak istemiştir. Dönemin Avrupa’sını etkileyen totaliter rejimlerden etkilenen Türkiye, geçirdiği değişim ve dönüşümden duyulan rahatsızlığı duyurmaya çalışan gazeteciler derinden etkilenmişlerdir. Hal böyle olunca gazetecilerin bir araya gelip örgütlenmesi pek mümkün olmamıştır (Yılmaz, 2015: 152). Basına karşı uygulanan bu baskıcı tutum, İstiklal Mahkemeleri’nde yargılamalar, Takrir-i Sükun kanunu ile birlikte basın uzun bir süre sessizliğe bürünmüştür. Bu süreçte halk devrimlerden uzaklaşıp gerici hareketler ve başkaldırıları çok partili dönemde Halk Partisi’nin aleyhine çalışıp tekrar iktidar olamamasının sebepleri arasında sayılmaktadır (Şeker, 2007: 42).

Baskılar ile uğraşan yayın kuruluşları 1928 yılında gerçekleştirilen Harf Devrimi ile bir darbe daha almıştır (Girgin, 2009: 99). Harf Devrimi sonrasında latin harflerine geçiş süreci dört ay içerisinde gerçekleştirilmiştir. Fakat bu sancılı bir şekilde olmuştur. Bu süreçte hem İstanbul basını hem de Anadolu basını büyük tiraj kayıpları yaşamıştır. İstanbul’da yayınlanan gazetelerin tirajları 30 binlerden 20 binlere kadar düşerken Anadolu’da ki diğer yerel gazetelerde aynı sıkıntıyla karşı karşıya kalmıştır. 1925-1926 yıllarında 400 civarındaki 250-1000 tirajlı yerel gazetelerde İstanbul basınının yaşadığı teknik sıkıntıları, yetişmiş eleman eksikliği gibi güçlüklerle karşılaşmıştır. İstanbul

basınına maddi yardımda bulunan hükümet Anadolu'da ki yerel basına yeterli desteği veremediği için bir çoğu kapanmış veya yayınlarına ara vermiştir (Şeker, 2007: 42-43).

Yeni harflere alışma sürecinde hükümet üç yıl süreyle gazete ve dergilere prim vermiştir. Milliyet gazetesi bu dönemde Siirt mebusu Mahmut Soydan ve Ali Naci Karacan'ın girişimleriyle yayınlanmış, güldürü dergisi olan Akbaba'yı Yusuf Ziya Ortaç yayınlamaya başlamıştır (Gevgilili, 1983: 214-215).

Koloğlu'nun aktardığına göre okur yazar oranının yüzde 5'i geçmeyen bir toplumda 4 ay gibi kısa bir sürede millet mekteplerinde yardımıyla latin harflerine geçilen bu dönemde Harf Devrimi istenilen etkiyi yaratmamıştır (Koloğlu, 1992: 65-66).

1929 yılına kadar yürürlükte kalan Takrir-i Sükun Kanunu ile basına yönelik baskılar devam etmiştir. İstanbul gazetelerinden Yarın ve Son Posta, İzmir'de yayınlanan Hizmet, Halkın Sesi ve Yeni Asır gazeteleri henüz kurulmuş olan Serbest Cumhuriyet Fırkasını desteklemişlerdir. Bu destekten rahatsızlık duyan iktidar partisi özellikle Yarın Gazetesinin 50 bini aşan tirajlarından rahatsızlık duymaya başlamıştır. Mustafa Kemal'in uyarılarıyla Serbest Cumhuriyet Fırkası kapatılmış Yarın Gazetesi'nin de yayın hayatına son verilmiştir. Bu tür durumlara tekrar mahal vermemek adına 1931 yılında çıkarılan Matbuat Kanunu'nda hükümetin yaptığı inkılapları ve rejim yeniliklerini topluma adapte etmek için muhalefeti güçsüz kılmak adına gazete çıkarmayı zorlaştırmıştır. Bununla beraber halen yayın hayatına devam etmekte olan rejim karşıtı ve eski rejim yanlısı gazetelerle ve dergileri kapatma kararı çıkmıştır (Şeker, 2007: 43). Gündümlü basın yönetimi Mustafa Kemal'in vefatına kadar Matbuat Umum Müdürlüğü tarafından matbuat kanununda birçok kez yapılan değişikliklerle yürütülmüştür (Topuz, 1973: 153). Cumhuriyet rejiminin basına tanıdığı özgürlüğe rağmen gazeteler kapatılma korkusuyla yaşamak durumunda kalmışlardır.

1930' lu yıllarda basının özgür olduğu söylenemez. Sınırlı bir basın özgürlüğü varlığından söz edilmekte olup bu basın kontrol altına alınmış gündümlü bir basın görünümündeydi. Nitekim Mustafa Kemal "Basın özgürlüğünden doğan zararları giderecek tek araç yine basın özgürlüğüdür. İdare ve Hükümetin mezhebine taarruz etmemek şartıyla basın özgürdür " ifadelerine rağmen dönemin yöneticileri bu özgürlüğü çok sıkı kontrol altına almaya çalışmışlardır. Dönem dönem belirli

gazetelerde rejimin izin verdiği ölçüde eleştiri yazıları yayınlansa da muhalefet basını denilecek bir yapı bulunmamaktadır. Ulus Gazetesi'nin başyazarı Falih Rıfkı Atay 1937 yılında ki bir yazısında gazetelerin şekil olarak gayet iyi durumda olduklarını fakat karakter ve içerik olarak geride olduklarını ve gördükleri ilgiyi hak etmediklerini dile getirmiştir. Gazetenin seviyesinin gazeteciler tarafından belirlendiğini ve meslek aşkı ile yapılabildiğini söyleyen Atay bu mesleğin bir telefon darbesiyle İç İşleri Bakanlığından gelecek bir haberle kolayca son bulabileceğini ifade etmiştir (Topuz, 1973: 154 -155). Böylece basının özgür bir biçimde muhalefet yapmasının önüne geçilerek muhalefet olgusunu baskılamış olan tek parti rejimi görölmektedir. Hükümetin Cumhuriyetin ilanı ve hilafetin kaldırılması dönemlerinde Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası ve Serbest Cumhuriyet Fırkası'nın kuruluşu ve sonrasında bazı İstanbul gazetelerinin eleştirilerini kaldırmayıp İstiklal Mahkemeleri'nde yargılanmıştır. Tek partili otoriter rejimi muhalifleri susturmaya ve yeni bir basın kanunu yütürlüğe koymaya çabalamıştır.

1931 yılında hazırlanan 70 maddelik Matbuat Kanunu ile saltanat ve hilafet yanlısı anarşizm ve komünizm destekçisi olan yayınlara ilk kez uzun süreli yasaklar getiren bir madde eklenmiştir. Matbuat Kanunu'nun 50. Maddesine göre ***“Memleketin genel siyasetine dokunacak yayınlardan dolayı İcra Vekilleri Heyeti kararıyla gazete ve dergiler geçici olarak kapatılabilir... Bu şekilde kapatılan bir gazetenin sorumluları, kapatılma süresince başka bir adla gazete çıkaramaz.”*** (Girgin, 2009: 100) şeklindeki ifadeyle gazete ve dergi sahiplerinin muhalefet yapmasının önüne geçilmiştir.

1931 Basın Yasası totaliter rejimlerde rastlanan bir yapı ile Türk basınıni tereddütte bırakan ifadelerle “memleketin umumi siyaseti” denilerek süpheli kaygılar içerisine giren basını sınırlandırıp cezalarını arttırarak gazete çıkarma izinlerinin zorlaştırılması totaliter politikanın bir göstergesi halini almıştır (Yılmaz, 2015: 153-154). Bu kanun sayesinde ülkedeki tek partiye geniş yetkiler tanınmıştır.

1935 yılında Cumhuriyet henüz 12 yaşında iken Ankara'da Birinci Basın Kongresi düzenlenmiştir. İlk kez basınla bir araya gelen hükümet kanunlarla basını daha fazla kontrol almak ve devrimlerin eleştirilmesinin önüne geçmeyi amaçlamıştır. Daha kolay denetlenebilen aşağıdaki maddeler toplantının amacını ortaya koymaktadır. Buna göre; (Gevgilili, 1983: 215).

1-Basın ile Basın Dairesi Direktörlüğü arasında işbirliği oluşturmak için ortaklaşa çalışma yapabilmek

2-Kültür yayma işini daha iyi yerine getirebilecek bir Türk basını için yapmaları gerekenleri belirlemek

3-Gazeteciliği ve gazetecileri daha ileriye taşımak ve yükselmelerini sağlamak

4- Basın birliğini oluşturmak

Birinci Basın Kongresi üç gün sürmüştür. Alınan kararlar doğrultusunda komisyonların kurulması ve ertesi yıl tekrar toplanması kararlaştırılmasına rağmen 41 yıl sonra ikinci kez toplanılmıştır. Toplantı sonrası basının rejime bağlı kalınması mesajı verilmiş ayrıca yapılan anketler sonucunda gazete sayfalarının büyüklüğü ve fazlalığında şikayet edilmiş gazetede yer alan haberlerin daha sade bir dille yazılıp halkın anlayacağı dilde yayınlanması gerektiği sonucuna varılmıştır (Girgin, 2009: 102).

1935 yılında ülke genelinde günlük gazete 38, süreli gazete ve dergi sayısı 227 iken 1938 yılında Matbuat Kanununa eklenen 9. Madde ile gazete/dergi çıkarmak isteyenler ve bundan sonra “ruhsatname alma” ve “siyasi nitelikli yayın organları için teminat yatırma” zorunluluğu getirilmiştir. Gazete çıkarmak isteyenler 1000 ile 5000 liralık garanti ve hükümetten ruhsat alma şartıyla gazete çıkarmak daha da zorlanmıştır (Koloğlu, 1992: 66-67). 1923 -1940 yılları arasında Türkiye’de 550 gazete 1008 dergi yayın hayatına başlamış (Kabacalı, 2000: 203) fakat tek parti döneminin olduğu bu yıllarda bu yayınların yüzde 80’i kapanmıştır. Bu kapanmalar genelde yönetimden gelen baskılardan olsa da bunun yanında harf devrimi ve dönemin ekonomik zorluklardan da kaynaklanmaktadır (Şeker, 2007: 45). Yasalara dayandırılarak yapılan kapanmalar ile basının haber vermek hakkı kısıtlanmış muhalefet etme hakkı ise basın yasası yoluyla ortadan kaldırılmıştır.

Türkiye’de İkinci Dünya Savaşı yıllarında 25 Mayıs 1940 tarihli “Örfi İdare Kanunu”nun 3. Maddesi gereği basılı materyallerin dağıtımını engelleme, matbaaları kapatma ve basına sansür koyma yetkisi Sıkıyönetim Komutanlıklarına verilerek tek partili yılların sonlarına doğru basına sansür giderek artmıştır. Savaşın başladığı yıllarda bir ay süreli sıkıyönetimler ilan edilmiş, üçer aylık dönemler halinde 1947 yılına kadar uzatılarak bu süre içerisinde gazeteler hükümet ve sıkıyönetim kararlarıyla kapatılmıştır (Girgin, 2009: 103).

Çok partili döneme geçiş aşamasında CHP içerisinde yer alan Celal Bayar, Adnan Menderes, Refik Koraltan ve Fuat Köprülü çok partili demokrasiyi savunsalar da bu görüş Meclis'te reddedilmiştir. 1946 yılının Ocak ayında Celal Bayar'ın istifa edip Demokrat Parti'yi (DP) kurmasıyla çok partili döneme geçilmiştir. Yeni kurulan Demokrat Parti'nin ideolojik olarak Atatürk ilkeleri ile ters düşmemesi CHP karşıtı bir parti olmayıp alternatif olarak görülmesini sağlamıştır. Ekonomik olarak farklı bir politika belirleyen DP özgürlük kavramına da her fırsatta yer vererek özellikle basına özgürlük verilmesi gerektiğini dile getirmiş, basının desteğini almaya çalışmıştır (Şeker, 2007: 46). CHP' de 1946 seçimleri öncesi Demokrat Parti karşısında basının desteğini tekrar kazanmak için 1931 tarihli Matbuat Kanunu'nun 50'nci maddesi olan gazete/dergileri kapatma yetkisini içeren kanunu kaldırarak seçim öncesi olumlu bir hava oluşturmaya çalışmıştır (Topuz, Başlangıçtan Bugüne Türk Basın Tarihi, 1996: 100-101).

Demokrat Parti iktidara gelene kadar 1946-1950 yılları arasında İstanbul ve Ankara'da çıkan yeni gazeteler ve var olan gazeteler basına özgürlük vaadinde bulunan Demokrat Parti'yi desteklemişlerdir. Yeni açılan gazeteler arasında Hürriyet ve Milliyet, Demokrat Parti'nin yayın organı gibi görünen Vatan, Ankara'da çıkan Zafer gibi gazetelerin yanında tarafsız konumda bulunan Akşam, Yeni Sabah, Tanin, Tasvir gazeteleri ile birlikte CHP'ye destek veren Cumhuriyet gazetesi bu dönemde Demokrat Parti'yi destekler konuma gelmiştir (Topuz, Başlangıçtan Bugüne Türk Basın Tarihi, 1996: 101-102). Topuz'un aktardığına göre CHP'nin yayın organı gibi hareket eden Ulus Gazetesi'nin tiraj keybetmeye başlaması gelecek seçimlerde basın desteğini iyice arkasına alacak olan DP giderek güçleneceğinin sinyalini vermeye başlamıştır.

1950 seçimlerinden sonra 27 yıllık iktidar partisini yenen ve iktidar olan Demokrat Parti Liberal çizgisi ile özgürlükleri ön plana çıkarmıştır. İlk icraatları arasında basına özgürlük sloganıyla destek olan DP, seçimlerden iki ay sonra Temmuz 1950'de daha önce 1931'de CHP tarafından çıkarılan ve 1938 yılında değiştirilerek ağırlaştırılan basın yasasının gazete çıkarmayı zorlaştıran, geçmişte suç işleyen kişilerin gazete çıkaramayacağı hükümleri kaldırılmıştır (Gevgilili, 1983: 221). Devamında 1952 yılında basın çalışanlarının haklarını düzenleyen Basın İş Kanunu çıkarılarak gazetecilerin sendika kurma hakkı, sigortalı çalıştırılması, izin haklarının düzenlemesi gibi birçok konu ele alınarak iyileştirilmiştir (Girgin, 2009: 104).

Demokrat Parti'nin ilk dört yılında Başbakan Adnan Menderes ve basın arasında diyalog sorunsuz giderken ilk dört yıldan sonra bazı yayın organlarının Başbakan Menderes'i eleştirmesi üzerine daha önce CHP tarafından yapılan basın kısıtlamalarını eleştiren Demokrat Parti'nin kendisi de 1954 yılında yeni bir kanun çıkararak "namus, şeref ve haysiyete tecavüz edilmesi veya hakarete bulunulması veya itibar kıracak veya şöhret ve servete zarar verebilecek bir hususun isnat edilmesi" durumunda ağır para cezaları ve şikayet olmaksızın savcılar tarafından soruşturulması yoluyla davalar açılması hakkında düzenlemeler yapmıştır. 1960 yılına kadar yürürlükte kalan bu kanunla binlerce gazeteci hakkında kovuşturma yapılmıştır (Şeker, 2007: 47). Muhalefette iken özgürlükçü hareketleri savunan Demokrat Parti, iktidara geldikten kısa bir süre sonra CHP gibi basına karşı aşırı baskıcı bir tavır takınarak basın özgürlüğünü önemli ölçüde kısıtlamıştır.

1950'den sonra artık özgürlüklerin olduğu bir dönemin başladığına inanan basın, sendikalar kurmuş basın mensupları daha iyi şartlarda çalışmaya başlamıştır. Yeni gazete ve dergiler yayınlanmaya başlamış fakat bu süreç fazla sürmeden tekrar eski baskı sürecine girildiğini gösteren gözaltılar başlamış, gazete ve dergiler kapatılmıştır (Topuz, 1973: 171). Demokrat Parti'nin iktidar olduğu son beş yılda 2300 basın davasında 867 gazeteci mahkum edilmiş ileri yaştaki Ahmet Emin ve Hüseyin Cahit gibi gazeteciler hapse atılmıştır (Koloğlu, 1992: 69-70).

Tek partili dönemde basın tamamen Cumhuriyet Halk Partisi'ne bağımlı durumdaydı. Çok partili döneme geçildiğinde de pek bir şey değişmemiş basın tekrar iktidar da olan partiye bağımlı olmak durumunda kalmıştır. Anadolu Ajansı ve radyolar gibi açılan gazeteler de hükümetten aldığı ilan destekleri sayesinde hayatta kalmaya çalışıyorlardı. Gazetelerin kağıt ihtiyacını gidermesinden makine ve sarf malzemelerinin temini için iktidarın izinlerine bağımlıydılar (Koloğlu, 1992: 70). Aynı durum Demokrat Parti'nin hükümet olduğu dönemde de geçerlidir. Başbakan Menderes çalışan gazetecilerden çok gazete ve dergi sahipleri ile muhatap olup haklarında çıkacak olan eleştiri yazılarını olabildiğince ertelemeye çalışmış olsa da çalışan gazeteciler yapmaları gereken seyleri yapıp eleştiri yazılarını yazmaya başlamıştır (Topuz, 1973: 82). CHP döneminde iktidarın basın sözcüsü konumunda olan Ulus Gazetesine olan maddi destek DP döneminde tersine dönmüş Zafer, Yeni Asır ve Havadis gazetelerine ölçsüz şekilde daha fazla ilan vererek para akışı sağlayıp basından destek almaya çalışmıştır.

1957 yılında çıkarılan karar ile kağıt ithalatı sadece devlet eliyle yapılacaktır. 1958 yılında reklam ve resmi ilan sadece devlet eliyle yürütülmesi basına ekonomik yaptırımlar uygulanmıştır (Şeker, 2007: 48). 1960 yılından sonra yapılan araştırma ve incelemelere göre gazetelere ve gazetecilere örtülü ödenek yoluyla para aktarıldığı ortaya çıkmıştır. “Besleme basın” adıyla Yeni Asır, Ege Expres, Aydın, İzmir Gazetesi gibi DP iktidarını destekleyen gazetelerin olduğu ortaya çıkmıştır (Yücel, 1999: 174). Şapolyo, Demokrat Parti döneminde yerel basının sayısındaki artışa rağmen bu basının iktidar tarafından resmi ilanlar ve maddi destekler sayesinde çıkan besleme basın olduğunu söylemiştir. Bir kısım gazete sahiplerinin gazetecilikle alakalarının olmadığı kendilerine tahsis edilen kağıtları satarak kısa yoldan zengin oldukları gözlenmiştir. Bununla birlikte sayfa sayısı az yeterli çalışanı olmayan ve kaliteli yazarlardan oluşmayan gazeteler kaliteyi düşürmüştür (Şapolyo, 1971: 258-261).

Basının sanayileşme ve kapitalistleşmesinin başladığı Demokrat Parti döneminde Pazar ekonomisi kuralları geçerli hale gelmeye başlamıştır. Gazetelerin kendilerini içerik ve teknolojik olarak yenilediği bu dönemde, halka yönelik haber içerikleri yayınlanmaya başlamıştır. Gazetelerin daha uzaklara dağıtımını için İstanbul’da basılanlar günlük olarak çevre illere gönderilmeye başlanmıştır (Gevgilili, 1983: 222).

1958 yılında sahibi olduğu Akşam Gazetesini Marmara Bölgesi’nin dışına otomobille dağıtan Malik Yolaç basın dışı sermayeye sahip ilk kişi olmuştur. Ayrıca Ankara ve İzmir’e Akşam Gazetesi uçakla gönderilmiştir. Diğer bölgelere de Demokrat Parti döneminde yapılan karayolları ile Adana ve diğer şehirlere dağıtımın önünü açılmıştır (Ceyhun, 1985: 56). 1950 – 1960 yılları arasındaki bu on yıllık Demokrat Parti’nin iktidarı döneminde yapılan iyileştirmelere rağmen basına karşı alınan kararların CHP döneminde yapılan uygulamalardan pek bir farkı olmadığı görülmektedir. Muhalif basını susturmaya çalışılıp iktidar yanlısı basını güçlendirilip hükümeti halka karşı ayakta tutmaya çalışmıştır.

1960 yılına gelindiğinde CHP’nin muhalefeti giderek daha şiddetli hale gelerek Demokrat Parti’yi daha fazla hata yapmaya zorlamıştır. Yargı yetkisini de kullanan Meclis Tahkikat Komisyonunu kurarak yasaklama, tutuklama ve büyük şehirlerde üniversite gençliğinin protestolarına karşı sıkıyönetim ilan ederek düzeni sağlamaya çalışmıştır (Gevgilili, 1983: 222). DP döneminde giderek bozulan iktidar ile basın

ilişkilerinin son aşamasında 27 Nisan 1960'da "Meclis Tahkikat Encümeninin Vazife ve Salahiyetleri Hakkında Kanun" çıkarılmıştır. İsmet İnönü'nün de tepkisini çeken Tahkikat Komisyonu'nun basınla ilgili iki maddesinde şunlar yer almaktaydı.

- 1- Her türlü yayının, yasaklanması halinde bu yasağa uymayan gazete ve dergilerin basımı ve dağıtımı önlenir.
- 2- Yayın yasaklarına ısrarlı şekilde uymayan yayınlar kapatılır.

Bu kararlar neticesinde Türkiye'de çok partili sistemin henüz var olamayacağı ortaya konmuş, baskıcı tutumuna devam eden iktidar sağ ve sol görüş olmadan demokrasiyi yürürlükte tutmaya çalışmıştır. 27 Mayıs 1960'da basın ve iktidar ilişkileri gerginleştiği dönemde askeri müdahale gerçekleşmiştir. Darbe sonucunda ordu yönetime el koymuştur. Darbeden sonra oluşturulan Milli Birlik Komitesi tarafından, Başbakan Adnan Menderes, hükümetin bakanlarından Fatin Rüştü Zorlu ve Hasan Polatkan'ın idamına karar verildi. 1961 Anayasası ile birlikte basın özgürlüğü anayasal bir düzenlemeyle güvence altına alınmıştır. Gazeteciler ve basın kuruluşları üzerindeki artan siyasi baskı ortadan kaldırılmış, 1960 ihtilalinden sonra Basın Yasası ve Basın İş Yasası'nda yapılan değişikliklerle gazetecilerin çalışma koşulları iyileştirilmiştir. Özlük haklarına kavuşan basın çalışanları sosyal haklar barındıran "Sosyal Devlet" kavramıyla 1961 yılından itibaren tanışmaya başlamıştır. Gazetelerin ve dergilerin artık fikirlerini özgürce duyuracağı ortamda yine bir denetleme organının olması gerektiği için Basın Şeref Divanı kurulmuş ve Basın Ahlak Yasası çıkarılarak basının özdenetimini sağlamak hedeflenmiştir. Böylece devlet ya da başka güçlerin basına müdahale etmesi mümkün olmayacak denetimi basının kendisi yapacaktır (Yılmaz, 2015: 165-166).

Milli Birlik Komitesi, yaptığı yasal düzenlemelerle Basın Kanunu'nu çıkararak daha önceden basını kısıtlayıcı maddeleri yürürlükten kaldırılmıştır (Şeker, 2007: 49). MBK çıkardığı Basın Ahlak Yasası'nı yürütmek için Basın Şeref Divanı'nı kurmuş, Demokrat Parti döneminde gazetelere baskı yapmak için kullanılan resmi ilan ve reklamları daha adaletli dağıtmak için BİK kurulmuştur (Gevgilili, 1983: 224).

212 sayılı yasa çıkarılarak gazetecilere çeşitli haklar sağlanmış, gazeteciliğin profesyonel meslek olması için önemli adımlar atılmıştır. İş güvencesi bulunmayan, düşük ücretle çalışan, sosyal haklara sahip olmayan ve ek işler yaparak geçimini sağlayan gazetecilere daha iyi şartlarda çalışma imkanı sağlamışlardır (Şapolyo, 1971:

239). Basın çalışanlarının sosyal haklarının iyileştirilmesi gazete ve dergi sahiplerinin işlerine gelmemiş bu hakları protesto etmek isteyen dokuz büyük gazete sahibi üç gün boyunca gazete yayınlarına ara vermiştir. Cumhuriyet, Milliyet, Hürriyet, Tercüman, Yeni İstanbul, Vatan, Akşam, Yeni Sabah, Dünya Gazetesi sahiplerinin protestolarına karşılık fikir işçileri ve basın çalışanları Basın Gazetesiyle patronlarını protesto ettiler (Gevgilili, 1983: 224). Bu haklar sayesinde başka meslek sahiplerinin ek iş olarak ya da macera olması dileğiyle giriştiği basın sektörü artık profesyonel bir mesleğe dönüşmeye başlamıştır (Başkut, 1967: 77).

Basın özgürlüğünün anayasal güvenceye alınmasıyla artık gazetelere sansür uygulanamayacak, toplatılamayacak, kapatılamayacak, izin alınmadan gazete çıkarılabilecek gazete basımında kullanılan araç gereçlere ve matbaalara el konulamayacak hükümleri anayasada yer almıştır. Basına verilen bu özgür ortamla birlikte basın sektörü gelişmeye ve büyümeye başlamıştır. Her ne kadar özgür bir ortam sağlanmış olsa da MBK darbeye ilişkin haber yapılmasının önüne geçmek adına Tedbirler Kanunu'nu çıkararak haber kısıtlamasını en başından yapmaya başlamıştır (İnuğur N., 1992: 369). 1961 Anayasası'na kadar geçen son on yıllık süreçte yıllık 60 basın davası görülürken bu davalar 1961-1974 yılları arasında 34'e kadar düşmüştür. Fakat 1975-1980 yılları arasında 311 adet basın davası görülürken olağanüstü bir seviyeye çıkmıştır (Koloğlu, 1992: 78). Bu sayılardan da anlaşıldığı üzere var olan demokrasi ve özgürlükçü anayasaya rağmen basın tekrar baskı altına alınmıştır.

1960 yılından 1971 Askeri Muhtıra dönemine kadar geçen dönemde yerel ve ulusal basında değişimler meydana gelmiştir. Görüş ve yorum içeren gazeteler çoğalıp geniş kitlelere ulaşmaya başlamış, devrim destekçisi olan yayın organları tüm konulara değinerek ekonomi ve politakada yeni çözümler öne sürmeye başlamıştır. Akşam Gazetesi 150 bin, Cumhuriyet Gazetesi 160 bin, Milliyet Gazetesi ise 200 bine yakın tiraj elde etmeye başlamıştır. Tercüman Gazetesi 300 bin, Hürriyet Gazetesi ise 600 bine yakın satış elde ederek daha önce görülmemiş tirajlar yapmaya başlamıştır (Topuz, 1973: 225). Baskı tekniklerinin değiştiği basın yayın organları ofset baskı tekniğine geçerek fotoğraf basmaya başlamış, içerikleri daha ilgi çekici hale getirmeye başlamıştır. Böyle basılan gazetelerde düşünce içerik ve yorum arka planlarda kalmaya başlamıştır. 1960-1970 yılları arasında daha önce ortaokul ve liseden ayrılanların iş

kapısı olarak görülen basın sektörü yüksek öğrenim görmüş kişilerin basında çalışmaya başlaması ile sağlam bir meslek görünümü çizmeye başlamıştır (Topuz, 1996: 130).

Yılmaz'a göre 1960 yılından 1971 yılına kadar geçen sürede 1961 Anayasası'nın topluma getirdiği göreceli özgürlük, huzur ve rahatlama 12 Mart 1971 günü ordunun cumhurbaşkanına sunduğu muhtıra ile son bulmuş, Cumhuriyet tarihinin en karanlık yılları başlamıştır (2015: 169). Hükümetin istifa etmesiyle askeri yönetim iş başına geçmiş, 11ilde sıkıyönetim ilan edilmiş, 1961 yılındaki anayasada yer alan “gazeteler toplatılamaz” şeklindeki madde değiştirilmiştir (Şeker, 2007: 51). Sıkıyönetim tarafından birçok gazeteci tutuklanmış ve mahkum edilmiştir. Askeri muhtıradan iki yıl sonra sivil yönetime dönmüş olsa da toplumsal olaylar çatışma boyutuna dönüşmüş anarşi durumu 1980 yılına kadar devam etmiştir (Topuz, 1996: 133). Çalkantılı bir dönemden geçen basın bir türlü istediği özgür ortama kavuşamamış anayasal olarak elde edilen özgürlüklerden yeterince faydalanamadan 1980 askeri darbesine doğru ülkeyle birlikte sürüklenmiştir.

İlki 1935 yılında yapılan ve devam eden her senede toplanması planlanan basın kurultayı ikinci kez 1975 yılında ilkinden 40 yıl sonra toplanmıştır. İstanbul’ da toplanan kurultayda basının görev ve sorumlulukları, çalışan ve çalıştırılanların sorunları, basın yayın ve kurumların sorunları ile beraber altı komisyonda basın yayının sorunları ele alınmıştır (İkinci Türk Basın Kurultayı, 1976: 30). Kurultayın son günü dağıtılan komisyon raporunda “mesleğe giriş konusunda bazı şartlar belirlenmiştir. Halkın aydınlatılması konusunda görev yapan basın çalışanlarının göreve başlaması için bazı şartlar öne sürülmüştür. Basın çalışanı olmaya aday kimselerin asgari bazı özelliklere sahip olunması gerekliliği belirtilirken, Komisyon raporunda şu başlıklar yer almıştır.

- Kendi kontrolünü sağlayan bir basın oluşturmak
- Basın mesleğine giriş şartlarını düzenlenmek
- Eğitime destek veren Türk basını olmak
- Tarafsız ve objektif haberin verilmesi

1970’li yılların sonlarına doğru Türkiye’de politik kutuplaşma gazetecileri ve basını etkillemeye başlamış, politik nedenlerden dolayı gazeteciler öldürülmüş, terör eylemlerinin sayısı artmıştır. Ülkedeki faili meçhul cinayetlerin artması ve terör

olaylarının üniversiteler dahil pek çok kesimi etkilemesi üzerine ülkede bozulan huzur ve güven ortamını tesis etmek üzere 12 Eylül 1980’de bir askeri müdahale daha gerçekleşmiştir (Yılmaz, 2015: 171). 1960 yılındaki askeri darbe, 1971’de askeri muhtıra ve üzerinden henüz on yıl dahi geçmeden tekrar bir askeri darbe ile ülkedeki özgürlükler kesintiye uğramış ve bu kesintilerden basın çalışanlarını etkilemiştir.

12 Eylül 1980’de yapılan askeri darbe ile Silahlı Kuvvetler “Türkiye Cumhuriyeti’ni koruma ve kollama” yetkisine dayanarak yönetime el koymuş, terörle akan kanı durdurmak, daha önceki hükümetlerin ortaya koyduğu ekonomi politikaları neticesinde kötüye giden ekonomiyi düzlüğe çıkarmak, tekrar bir askeri müdahaleyi gerektirmeyecek şekilde sivil iktidarı başa geçirmek için uğraşmışlardır. Parlamento ve Hükümet feshedildikten sonra seçimler yapılana kadar yasama ve yürütme yetkileri askeri üyelerden oluşan Milli Güvenlik Konseyi’ne bırakılmıştır. Bu konseyin ilk görevleri arasında sıkıyönetim kanununu değiştirmek ve kanunun sağladığı yetkilerle siyasi şiddete son vermek, gösteri, toplantı ve grevleri yasaklamak, gazete ve dergi yayınlarını durdurmak olmuştur(Hale, 1996: 214). Kuvvet Komutanlarının sıkıyönetimi ilan etmesiyle Anayasa yürürlükten kaldırılmış, 12 Eylül sonrasında basın tekrar sansüre uğramış, “demokratik yaşam sona ermiş; otoriter, militarist bir düzene geçilmiştir” (Kabacalı, 1999: 334).

24 Ocak 1980 yılına kadar 24 Ocak kararları olarak bilinen kararlar yayınlanana kadar devletin basına en büyük desteklerinden biri olan kağıt fiyatlarını sübvansede etmesi 24 Ocak kararlarından sonra değişmiştir. Hükümet ithal edilen kağıtlarda dahil edilmek üzere 30-55 liraya mal olan kağıdı basına 9 lira olarak verip aradaki farkı devlet karşılıyordu. 25 ocaktan sonra kağıt fiyatları 41 lira olarak belirlendi ve basının ekonomik gücü göz önünde bulundurulduğunda birçok basın kuruluşu bu maliyeti karşılayamayacak duruma gelmiştir. Arkasında büyük sermayesi olanlar yada reklam gelirleri bol olanlar bu durumdan en az etkilenenler olmuştur (Koloğlu, 1992: 86).1980 sonrası basın ve gazetecilik alanında ekonomik ve siyasal alandaki gelişmelerden en önemlileri 24 Ocak 1980 kararlarıyla liberal yapıya bürünen hükümetler, 12 Eylül 1980 askeri darbesi, ardından 1982 Anayasasının kabulü ve devamında genel seçimlerin 1983 yılında yapılması sayılabilir (Yılmaz, 2015: 172). 1980 ve sonrası hükümetlerin belirlediği liberal politikaya uygun davrananların ayakta kaldığı bir basın yapısı ortaya çıkmıştır.

1980 sonrası tüm işçilerin çalışma koşullarının zorlaşması basın çalışanları içinde geçerli olmuştur. Sendikal haklardan yoksun, kadrosuz, sigortasız çalıştırılma, haksız nedenlerle işten çıkarılma ve tazminattan yoksun bırakılma işverenler tarafından benimsenmiştir. İktidarlarla beraber işbirliği yapılarak birçok kazanılmış hak geri alınmaya çalışılmıştır (Atılğan, 2009: 86).

Topuz’a göre (2003: 262-263); 1980 ile 1983 yılları arası 12 Eylül askeri darbesinden sonra basın alanında da yapılan değişikliklerle beraber 1982 Anayasası ve genel seçimlerin yapılması bir geçiş dönemi olarak görülmektedir. Basın açısından değişen önemli hususlardan bazıları şunlardır:

- Bakanlar Kurulu sansürü oluşturularak basın kanununun maddeleri değiştirilerek şartlar daha ağırlaştırılmış ve para cezaları artırılmıştır.
- Gazete, dergi, kitap ve el ilanlarının Olağanüstü Hal Kanunu’na göre çoğaltılması ve dağıtımı yasaklanmıştır. Kamu ile ilgili abartılmış ve çarpıtılmış haber yapanların üç aydan bir yıla kadar hapis istemiyle yargılanması ve bu haberlere basını alet etmesi sebebiyle cezanın bir kat artırımı söz konusu olmuştur.
- İlk kez 1927 yılında yapılan ve 1986’da revize edilen “Küçükleri Muzır Neşriyattan Koruma Kanunu” ile basın organlarında müstehcen içerikli resim ve fotoğrafların yayınlanmasının önüne geçilmiştir.

Yeni anayasanın eleştirilmesinin yasak olduğunu söyleyen Kenan Evren, yapılan anayasaya kefil olduğunu ve halkın oylamada “evet” demesini istemiştir. Baskı altında geçen oylama işlemi yüzde 91.37 ile “evet” oyu alarak kabul edilmiş oldu (Topuz, 1996: 142). Tek aday olan Kenan Evren’in de 7 yıl boyunca cumhurbaşkanı seçildiği ve onu eleştirmenin yasak olduğu dönemde basının özgür olduğunun düşünülmesi pek muhtemel görünmemektedir.

Yeni anayasa, düşünce özgürlüğü olduğunun ve düşünceyi yayma özgürlüğü maddeleri ile kafa karmaşıklığı yaşanmasının yanında yeni Basın Kanunu ile para cezaları arttırıldı, basın yoluyla işlenen suçlara açılacak davaların süresi 3 aydan 6 aya çıkarıldı, Türkiye dışında basılmış yabancı yayınların ülkeye sokulması ve dağıtılması Bakanlar Kurulu’nun aldığı karar ile yasaklanmış oldu (Topuz, 1996: 142-143).

1980’li yılların ortalarına doğru liberal ekonominin etkileri basında da kendisini göstermeye başlamış, basında tekelleşme ve magazinleşme ortaya çıkmıştır. Devletin ve medya patronlarının girişimleriyle fazla etkili olmayan Basın Konseyi kurulmuştur. Özgürlüklerin kısıtlanmasıyla basın tekrar baskı altına alınmaya çalışılmış, basına olan güven sarsılmış ve basına tekrar güven ortamının sağlanması için dokuz kişilik bir ekip tarafından “Basın Meslek İlkeleri” ve “Basın Konseyi Sözleşmesi” oluşturulmuştur (Girgin, 2008: 275). Basın konseyinin amacı iktidarın basını kısıtlamaya mecbur etmeden önce kendi öz denetimlerini kullanarak kontrol altına almaktır. Daha önce oluşturulan Basın Şeref Divanı’ndan sonra ikinci kez, basın kendi kontrolünü kendisinin sağlaması için bir yapı daha oluşturmuştur.

Yılmaz’a (2015: 177) göre 1988’ de kurulan Basın Konseyi’nin amaçları arasında “Özgürlükçü bir demokratik sistemin temel taşı olan, halkın gerçekleri öğrenme hakkını savumak” yer almaktadır. Gönüllü katılım yoluyla oluşturulan konsey batıda örneği bulunan vakıf ve dernek gibi tüzel kişiliği olmayan kuruluşlara örnektir. Böylece Basın Konseyi’nin hükümet ve meclis tarafından çıkarılan yasalardan etkilenmeden daha özgür olması amaçlanmıştır. Basın Meslek İlkeleri’ni kabul edip imzalayan üyeler, halkın gerçekleri öğrenmesi ve kamuoyunun bilgilendirilmesi şartlarını kabul etmiştir. Basın Konseyi’nin bu amaçları doğrultusundan hareket etmesi konseyin daha önceki kuruluşlarda karşımıza çıkan sürekli ceza veren bir yapı olmadığının göstergesidir. Okuyucuya ve basına hizmet edip meslekte araştırmalar yapan Basın Konseyi mesleğin gelişimine katkı sağlamak istemiştir.

1983 genel seçimleri sonrası Türkiye’de yeni bir dönem bekleniyordu. Sivil iktidar tekrar iş başına geçse de Cumhurbaşkanı yine bir asker’di. Milli Güvenlik Konseyi’nin desteğini alarak Anavatan Partisi (ANAP) genel seçimlerde hükümeti kurmuş başbakan Turgut Özal olmuştu. Parlamenter rejime dönen Türkiye askeri baskıyı hala hissediyordu. Anayasada ki geçici 15. Madde ile Milli Güvenlik Konseyi ve Danışma Meclisi aldıkları kararlardan dolayı hukuki olarak sorumlu tutulamayacak ve aldıkları kararların Anayasaya aykırılığı ileri sürülemeyecektir (Topuz, 1996: 142). Parlamenter sisteme yeniden geçmek demokratik ortamın oluşması için yeterli olmamış, askeri rejim tarafından dikta ettirilen yasaların varlığı ile özgürlükçü yapı kısıtlanmıştır.

Topuz'a göre (1996: 148)1980 Askeri Darbe sonrası kurulan sivil yönetimle beraber Turgut Özal başbakanlığı ile sansür amaçlı Muzır Yasası sansür amaçlı kullanılması ve terörle mücadele kanunu sayesinde basına yeni sansürler uygulamış ve birçok gazeteci hakkında davalar açılmıştır. Çetin Emeç, Uğur Mumcu, Turan Dursun gibi ünlü gazeteci-yazarlar ile beraber 1980 – 1990 yılları arasında 2 binin üzerinde kişiye gazeteci ve yayıncı sıfatıyla davalar açıldığı 3 binin üzerinde gazeteci ve yazarın yargılandığı bilinmektedir. Yücel'e (1999: 176) göre, faili meçhul basın çalışanı düşünür ve yazarların öldürülmesiyle 12 Eylül sonrası politik ve siyasi içerikten yoksun bir basın düzeni oluşturulmaya başlanmıştır.

Turgut Özal'ın başbakanlığı ve cumhurbaşkanlığı döneminde basınla arası iyi olmakla beraber sadece üst düzey gazetecilerle köşkte sohbetler yapmaktaydı. Özal döneminde de basına diğer dönemleri aratmayan bir basına sansür uygulanmıştır. Sıkıyönetim savcılıkları ve Devlet Güvenlik Mahkemeleri'nde davası bulunun yüzlerce gazeteci vardır. 1984 yılında "Aydınlar Dilekçesi"ni imzalayarak demokratik düzene geçilmesini isteyen kişiler hakkında soruşturmalar açılmıştır. Evinin önünde ve otomobilinde silahlı saldırı sonucu öldürülen gazetecilerin görüldüğü 90'lı yıllarda araçlarına bombalı paketler ile öldürülen gazeteciler faili meçhul cinayetlere kurban gitmiştir (Topuz, 1996: 145-146).

Aksoy ve Taha'nın aktarımlarıyla (1994: 3-6), 1992-1993 yılları arasında Çağdaş Gazeteciler Derneği'nin yayınladığı rapora göre Türk basın tarihinin en karanlık sayılabilecek bir dönemi yaşanmıştır. Bu dönemde 19 gazeteci öldürülmüş, bu cinayetlerden 16'sının failleri meçhul kalmıştır. Faillerin bulunamamasının sorumlusu ise hükümet tarafından basın gösterilmiştir.

Özal döneminde 14 gazeteye 211 tazminat davası, 183 ceza davası açılmıştır. Uluslararası Basın Enstitüsü'nün dikkatini çeken bu dava ve cezalar Özal'a uyarı boyutuna ulaşmıştır. Basına karşı açılan davalar ve tutuklanan gazetecilerin olması Türkiye dışındaki basın camiasının da dikkatini çekmiş ve tepki toplamıştır. 1988 yılında Uluslararası Basın Enstitüsü'nün müdürü Galliner, Türkiye Cumhuriyeti Başbakanı Turgut Özal'a basın özgürlüğüyle ilgili mektup yazmıştır. 1949 yılında Türkiye, Avrupa Konseyi'nin üyesi olarak basın ve ifade özgürlüğünü güvence altına almakla yükümlüdür. İfadelerini özgürce açıkladıkları için 5000 yılı aşkın ceza alan

basın mensupları ve gazeteciler Avrupa Topluluğu'na tam üyelik başvurusunda bulunan Türkiye'deki demokrasi kavramı Avrupa ülkelerindeki demokrasi ile çelişmektedir. Tam üyelik başvurularının gerçekleşmesi için Türkiye'nin ifade özgürlüğünü en temel ilkelere uygun olarak düzenlenmesini talep etmişlerdir (Topuz, 1996: 147-148). Bu dönemde birçok gazeteciye davalar açılmış, hapisleri istenmiş bunula beraber gazete ve dergilerin bir kısmı yasaklanmış, yüzlerce kitap toplatılmıştır.

28 Şubat süreci olarak bilinen ve 1997 ile 2001 yıllarını kapsayan bu dönemde bir Post Modern Darbe yapılmıştır. 1996'da Doğru Yol Partisi ve Refah Parti'sinin koalisyon hükümetini kurmuştur. Ağır bir siyasi bunalımın yaşandığı bu günlerde sorun çıkaran taraflardan birisi de medya gösterilmiştir. Giderek büyüyen ve güçlenen medyadan bahseden dönemin koalisyon ortaklarından Tansu Çiller, "kartel medyası" olarak karşımıza çıkan büyük medya kuruluşlarının aldığı teşvik kredilerini gündeme taşıyarak basını karşısına almıştır (Yılmaz, 2015: 180). Böylece hükümet ile basın arasında ki gerginlik artmaya başlamıştır.

28 Şubat 1997 de toplanan Milli Güvenlik Kurulu (MGK) toplantısında alınan kararlar ülke için oluca önemli sayılmıştır. "Anti-demokratik" uygulama olarak görülen bu darbe ayrıca "kara darbe" , "karanlık dönem" ve "post modern darbe" olarak da isimlendirilmiştir. Sağ kesimi savunanlar tarafından demokratik olmayan bir müdahale olarak ele alınan 28 Şubat Postmodern Darbesi "irtica ve rejim tehdidinin" doğru olmadığını savunmuşlardır. Sol kesim ise askeri müdahaleyi yerinde bularak "geri dönüşün önü kesilmiştir" şeklinde ifade etmiştir. Dönemin Genel Kurmay Başkanı İsmail Hakkı Karadayı MGK toplantısından bir hafta sonra açıklama yaparak "Basınımızla iftihar ettiğini" belirtip tüm basın mensuplarıyla sohbet etmiştir (Yılmaz, 2015: 180-181).

2001 yılındaki ekonomik kriz giderek artmaya başlamış ve Türk basın tarihinde en büyük işten çıkarmalar "gazeteci kıyımı" olarak bilinen basın sektörüne zarar vermiştir. Sendikal örgütlenme yapısının henüz tam anlamıyla oluşmadığı basın sektöründe Uluslararası Gazeteciler, Türkiye'de ki basının durumundan medya sahiplerini sorumlu tutmuştur (Tılıç, 2001: 15). Artık medyanın gücünü yakından hisseden hükümetler basını yanlarında görmek istemektedir. Bir dönem hükümetler basına karşın yasaklar

koyarken artık basın ve medya hükümet devirecek “cartel medya” denilen yapıya kavuşarak gücünü artırmıştır.

2000’li yıllara gelindiğinde yerel basın açısından önceki dönemlere göre pek de farklı görünmemektedir. Değişen şeylerin başında gelişen baskı teknolojisi ile sanayi ve teknoloji alanlarındaki reklam potansitelinin artmasıdır. Bu yıllarda tirajları bin ile on bin arasında olan ofsetle basılan yerel gazetelerle birlikte geçimini sadece resmi ilanlarla sağlayan bir kesimde bulunmaktadır. 2000’li yılların başında yaşanan ekonomik kriz ile birlikte bünyesinde medya kuruluşu da barındıran sermaye gruplarının ekonomik olarak zor duruma düşmesiyle basın kuruluşları da olumsuz olarak etkilenmişlerdir. 2001 yılında gazete tirajlarındaki kayıplarla birlikte ekonomik sıkıntı çeken gazetelerin okuyucu kaybetmesi, ilan ve reklam gelirlerinin azalması ile makro ölçekte dengesizlik yaşanmasına sebep olmuştur. Ekonomik dengesizlik büyük illerdeki yerel gazeteleride etkilemiştir (Şeker, 2007: 62). Ekonomi, birbirine bağlı zincir halkalarını temsil edercesine halkalarından birinde meydana gelen hasar diğer halkalara binen yükü artırarak sağlamlığa zarar vermektedir. En zayıf bölgeden kırılmaya başlayan ekonomik çöküş sektörlerin çoğunu etkilemiştir.

2001 yılına gelindiğinde yeni kurulmuş olan ve 2002 yılından itibaren girdiği tüm seçimlerde en çok oyu alan Adalet ve Kalkınma Partisi (AK Parti) günümüze kadar iktidarda kalmayı başarabilmiştir. Yılmaz’a göre (2015: 181-182) ekonomik krizlerin eşliğinde iktidara gelen Ak Parti 2008 yılında “Ergenekon” adı verilen bir yapılanma ile mücadele içerisine girmiştir. Ergenekon örgütüne yönelik sürdürülen operasyonlar sonucunda 300’ü aşkın kişi yargılanmaya başlanmıştır. Sanıklar arasında basın mensuplarının bulunması neticesinde Gazetecilik Örgütleri ve sivil toplum kuruluşları tutuklamalara tepkiler göstererek uzun tutukluluk sürelerinden dolayı hükümeti eleştirmişlerdir.

İletişim Fakülteleri Dekanları Toplantısı (İLDEK) kapsamında 2011 yılında 19. su Kayseri Erciyes Üniversitesi’nin ev sahipliğinde gerçekleşen toplantının sonuç bildirgesinde, basının meslekleri gereği yerine getirmesi gerekenleri yaparken kısıtlanmaları demokratik toplum kurallarıyla örtüşmediği kararına varılmıştır. Kamuoyuna duyurulan görüşlerde şunlar yer almaktadır:

“İLDEK, toplum içinde görüş ve düşüncelerini yayması engellenen her toplum kesiminin iletişim hakkının korunması gerektiğini, farklı görüş ve düşüncelerin yayılması doğrultusunda çalışan yayıncıların ve gazetecilerin mesleklerini yerine getirme çabalarının kısıtlanmasının demokratik toplum tahayyülü ile örtüşmediğini belirtir ve özgür yayın ortamı önündeki tüm engellerin kaldırılması gerekliliğini savunur.” (www.ildek.org., 2011)

2004 yılında Avrupa Birliği Uyum sürecinde basını doğrudan veya dolaylı olarak ilgilendiren yeni ve yürürlükte olan yasalarda değişiklikler gerçekleştirilmiştir. 1950 yılında çıkarılan ve 2004 yılına kadar yürürlükte kalan 5680 sayılı Basın Kanunu kaldırılmış, yerine 5187sayılı Basın Kanunu Tasarısı Mecliste çok tartışılmadan kabul edilmiştir. Yeni kanunda ki en büyük değişikliklerden birisi kanundaki dilin sadeleştirilmesidir. “Neşir” yerine “yayın”, “neşriyat” yerine “yayın” gibi farklı isimler kullanılmıştır. Ayrıca “Basın Özgürlüğü” ifadesine yer verilerek özgürlük ifadesi tanımlanmıştır. Kaldırılan eski basın kanununda da yer alan “Basın serbesttir” ifadesine herhangi bir gönderme yapılmamış, ancak “Basın Özgürlüğü” kavramı anayasal güvence altına alınmıştır. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’nin 10. Maddesinde ki “ifade özgürlüğü” kavramıyla tanımlanan basın özgürlüğü ifadesinin içeriğinde şu hükümler yer almaktadır: “Basın özgürdür. Bu özgürlük; bilgi edinme, yayma, eleştirme, yorumlama ve eser yaratma haklarını içerir.” Yeni Basın Kanunu’nda süreli yayınları çıkarmak için yönetimin bulunduğu yerde Cumhuriyet Başsavcılığı’na beyanname vermek yeterli olacaktır. Süreli yayın sahibi veya sorumlu müdür olmak için Türk vatandaşı olma şartı aranmayacaktır. Süreli veya süresiz yayınlarda ki işlenen suçlardan eser sahibi sorumlu tutulacaktır. Düzeltmelere ilişkin alınmış kesin kararları uygulamayan sorumlu müdüre 10 milyardan 150 milyar liraya kadar ağır para cezası verilecek, düzeltme yazılarını yayımlamayanlar hakkında ise kesinleşmiş para cezaları hürriyeti kısıtlayıcı cezaya çevrilemeyecektir. Yeni basın kanunu sayesinde basın özgürlüğü ve bilgi alma hakkı korunmuş, gazetecilere haber kaynaklarını koruma hakkı verilmiştir. Karalama içeren ve doğru olmayan haberlere cevap hakkı doğmuş fakat bununla beraber yeni kanun geniş kısıtlamalara da yer vermiştir. Basın Kanunu’nun 3. maddesine göre “yargı gücünün otorite ve tarafsızlığının sağlanması” adına basın özgürlüğüne sınırlama getirilmiştir (Yılmaz, 2015: 183-184).

İKİNCİ BÖLÜM

TÜRKİYE’DE YEREL BASININ İŞLEVLERİ VE SORUNLARI

Girgin’e göre, “uluslararası, ulusal ve yerel kitle iletişim araçları, okuyucu ve izleyici kitleyi oluşturan bireylere düşünemedikleri, ulaşamadıkları bir dünya sunmaktadır” (2001: 161). Toplumda bireyler, gerçek gündemden uzak kalmakta ve oluşturulmuş yapay gündemlerle oylanmaktadır. Bu nedenle bireylerin içerisinde bulundukları dünyadan haberdar olabilmeleri için hem ulusal hem de yerel medya araçlarının belirli sorumluluklarının olduğu düşünülmektedir. Basın sorumluluklarını yerine getirirken bazı sorunlarla karşılaşmaktadır. Bunlar içerisinde sermaye yetersizliği, yetişmiş personel azlığı ve teknolojik alt yapı yetersizlikleri en önemli sorunları arasında yer almaktadır.

2.1. Türkiye’de Yerel Basının İşlevleri

Yerel çapta yayınlanmakta olan gazeteler, yayımlandıkları bölge sınırlarında halkı bilgilendirme ve halka sorumluluk ve misyon kazandırmada etkili bir rol oynamaktadır. Bu misyon, “ulusal veya yerel enformasyonu aktararak, bölgesel ve yerel kültür iklimine katkı sunarak, yerel yönetim ve yerel kamu kurumları ile halk arasında köprü vazifesi görmektir. Yerelde demokrasinin yerleşimi ve işlerliğine katkıda bulunarak, bölgesinde kamuoyu oluşturup yerel yönetim ve kamu kurumlarını halk adına denetleyerek” yerine getirmektedir (Kınsün, 2019: 45).

Bu bağlamda genel olarak yerel basından beklenen genel hedefler, bireylerin yayının yapılmakta olduğu bölge, şehir, ilçe ve beldede yaşanan sorunlardan haberdar olunmasını sağlamak, bireyleri yaşadıkları yerin öz sorunlarından haberdar etmek, kamu ve halk arasındaki iletişimi sağlamak, halkta kalkınma ve gelişmelere dair davranışları sergilemek şeklinde ifade edilmektedir. Aynı zamanda, okuyucuları dünyada olup bitenlerden haberdar etmek, kamuoyunda tartışma kültürünün gelişmesini ve yerleşmesini sağlamak, demokrasi ve demokratik düzen konusunda bireyin topluluk içerisinde konumunu bulmasını sağlamak da yerel basının hedefleri arasında sıralanmaktadır (Oskay, 1971: 50).

Yerel basının ana işlevini devlet-toplum ilişkisi açısından ele almaktadır. Kamu kurum ve kuruluşları arasında bilgi alışverişini sağlayan yerel basın, devlet kurumlarının halka karşı şeffaf olması fikrine katkı sağladıkça, devlet ve halk arasındaki mesafe azalmakta ve ulusal bilinç ön plana çıkmaktadır (Gezgin, 1998: 11). Bu açıdan yerel basın, kolektif bilincin inşa edilmesinde önemli bir role sahip olmaktadır. Bununla birlikte yerel basının işlevleri 3 ana başlık altında toplanmaktadır (Gezgin, 2007: 177-178):

- Yöneten-yönetilen ilişkisi çerçevesinde kamu hizmetlerinin sağlıklı ve doğru biçimde halka duyurulması yerel basının işlevlerinden biridir. Ayrıca, denetim, yönetenin halk adına denetlenmesi, kamuoyu yaratılması yerel basının üzerindeki sorumluluklardan biridir.
- Beldelerde yerel yönetimlerin hizmetlerinin duyurulmasıyla birlikte yerel yönetim-yurttaş ilişkisinin sağlanması yerel basının önemli işlevlerinden birisidir.
- Yaygın basının işlevlerinden biri olan eğitim işlevi; yerel basında toplumsal kimliği ile önem kazanır. Ulusal iradenin doğru ve amaca uygun yansımada gerekli demokrasi kültürünün yerleştirilmesi, yerel basının en önemli işlevlerindendir.

Girgin (2007:247), yerel basını, her türlü toplumsal değişim, dönüşüm karşısında halkın yanında olduğu ve halkın sesi konumunda bulunduğu için, halkın moral kaynağı olarak görmektedir. Yaşadıkları bölgede yaşanan olumlu ya da olumsuz gelişmelerden haberdar olan bireyler, bu gelişmelere karşı duyarlılık kazanmakta ve davranışlarını buna göre şekillendirmektedir. Dolayısıyla, bir yandan toplumda birlik ve beraberlik duygusu oluşurken diğer yandan ortak amaç ve dayanışma söz konusu olmaktadır. Bu durum hem bireylerin hem de toplumların gelişmesini sağlamaktadır.

2.2. Türkiye’de Yerel Basının Sorunları

Osmanlı döneminden bu yana yerel basın bir takım sorunlar karşı karşıya kamıştır. Bu sorunların başında sansür ve siyasi yaptırımlar gelmektedir. Kanuni olarak kısıtlamalara ek olarak sermaye yetersizliği, ekonomik ve siyasi sorunlar, kültürel ve çevresel sorunlar ve kalifiye personel açığı ilk akla gelenler arasındadır.

2.2.1. Ekonomik Sorunlar

Tarihsel süreç içerisinde yerel basının yaşadığı çoğu sorunun ana kaynağı ekonomik sorunlar olmuştur. “Yerel gazete işletmeleri, matbaa işletmeciliği ya da bir şekilde gazetecilikten elde edilen sermayeler ile kurulan güçsüz işletme yapıları ve güçlü bir sermayeye sahip olmadıkları için günün şartlarına uygun ilerleme ve gelişme imkânı bulamamaktadırlar” (Şeker, 2007: 72-73). Yerel gazete işletmeleri bu sorunlardan, gelir kalemleri içerisinde yer alan satış ve reklam gelirlerini arttırarak kurtulabilmektedirler. Bu kalemlerin gazeteler için bir gelir kaynağına dönüşmesi için bağımsız bir finansman yapısına sahip olmaları gerekmektedir.

Yerel bir gazete ekonomik açıdan problemler yaşamaya başladığında, bu sorunlar diğer problemlerin ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Bir yanan ekonomik problemlerini çözmeye çalışan yerel gazeteler, diğer yandan yansız haber yapmaya çalışmaktadır. Aksi takdirde, haklarında olumsuz haber yapılan kurumlar etik olmamasına rağmen gazeteye ilan vermekten vazgeçmekte ve gazeteler daha fazla ekonomik sorun ile karşı karşıya kalmaktadır. Böylelikle yerel gazetelerin, “kendinden menkul, devlet güvencesinde, bağımsız, özgür ve şeffaf bir finansman yapısına ihtiyaç duyduğu” anlaşılmaktadır (Kınsün, 2019: 58). Döviz artışından dolayı zor durumda kalan gazetelerin bir kısmı sayfa sayısında azalma yoluna giderken, diğer bir kısmı tüm sayfaları siyah-beyaz çıkararak yoluna devam etmeye çalışmaktadır (www.haberler.com, 2018). Maliyetlerin yükselmesine ek olarak reklam ve ilan gelirlerinde azalmaların olmasıyla birlikte sıkıntılar yaşayan yerel gazeteler desteğe ihtiyaç duymaktadır.

2.2.2. Siyasal Sorunlar

Yerel basının karşılaştığı tüm sorunlar incelendiğinde ve burada ifade edilen siyasal sorunlar ele alındığında yerel basının sektörel olarak bir kimlikli yapıya bürünemediğini görmekteyiz (Büyükbaykal, 2005: 84).

Yerel basın kurumlarının haber akışını sağlamaya çalıştığı yerel bölgede ki sorunlarını ele alırken o bölgede toplumsal ve bölgesel yatırımda bulunan siyasi erkleri ele almak gerekmektedir. Bu çerçeveden bakıldığında karşımıza çıkan sorunlardan biri, siyasi yapıya mensup herhangi bir kişi yerel basın kuruluşunun işleyişine ve haber akışına müdahalede bulunabiliyorsa, yerel basın kurumunun gerek denetim gerekse

bilgilendirme noktasında görevlerini yerine getirmesi zor bir hal almaktadır. Bu noktada yerel basın kuruluşlarının yerel siyaset ile yani ‘‘ belediye gibi ‘‘ ekonomik ilişkiler sebebi ile siyasi olarak yaşanan değişimlerden etkilenmesi karışımıza ciddi bir sorun olarak çıkmaktadır (Yaşın, 2009: 116-122).

Yerel yöneticiler ve siyasiler, devamlılıklarını garanti altına almak için ve kamuoyu desteğini her zaman hissetmek adına kamuoyu ve yerel medya kuruluşları ile ters düşmemek isterler. Bu bağlamda yerel medyanın kontrollerinde olması çabası içindedirler. Bu durumda yerel medya kuruluşlarının özgürce hareket etmelerini ve haber akışı sağlamalarını bazen engellemektedir (Ulusoy, 2003: 106-108). Bunun tam tersi olarak bakacak olursak da gerek yerel gerekse ulusal siyasilerin özellikle yerel medya ya ilgisiz davranmakta ve görmezden gelmektedirler. Bu da beraberinde maddi imkânsızlıklar, içerik eksiklikleri ve siyasi ve yöneticilerden topluma sirayet eden okumama alışkanlığı yerel basının karşısına siyasal anlamda bir sorun olarak çıkmaktadır (Temel, vd, 2012: 131).

Bir diğer nokta ise, siyasi olarak güç devşirmek adına siyasilerin yerel medya kurumunun sahipliğinde bulunmaları sağlıklı haber ve bilgi paylaşımını engellemekte ve gerek kamuoyuna gerekse demokrasiye hizmet etmekten ziyade sadece tek bir çıkara fayda sağlamaya başlanması yerel basın medya sektörünün karşılaşmış olduğu en büyük sorunlardan biri olarak karışımıza çıkmaktadır (Kınsün, 2019: 66).

2.2.3. Kültürel ve Çevresel Sorunlar

Kentleşme ile birlikte doğadan hem bireysel hem de toplumsal anlamda her geçen gün kopan bireyin doğa ve çevre karşısındaki algısı direkt olarak gözlem ve deneyimlerden öte yerini yeni medya ‘‘ sosyal medya’’ araçları ve kitle iletişim araçlarına bırakmıştır. Bu nokta da gerek televizyon, radyo ve gazete gerekse internet ve sosyal medya temelli bilgi akışının sağlandığı nokta önem arz etmektedir. Tüm bu mecralar içerisinde yerel basın, haber ve bilgi akışının üst düzeyde sağlandığı ulusal ve uluslararası medya kuruluşları ile rekabette tutunmak ihtiyacı hissetmektedir. Yerel basın haber sirkülasyonu içerisinde çevresel ve kültürel başlıklar ile okuyucusuna bilgi akışı sağlamak amacındadır (Eryılmaz, 2018: 250). Yerel halkın motivasyon kaynaklarından biri olan yerel basın kurumları, faaliyet göstermiş oldukları bölgede her bir bireyin kendileri ve çevresi ile iyi ilişkiler kurmaları için çaba göstermek

durumundadır (Ulusoy, 2003, 107). Tüm bunlar beraberinde rekabet ortamının zorlaşmasını getirmektedir. Yerel medya kuruluşlarının faaliyet gösterdikleri bölgedeki yerel basın kuruluşlarının sayıca fazla olması da bir başka sorunu beraberinde getirmektedir (Kınsün, 2019: 67).

Yerel basın kurumlarının gerek kültürel gerekse çevresel anlamda ayakta kalabilmeleri ve sorunların üstesinden gelebilmeleri için mali düzenlerinin ve gelir kaynaklarının belirli bir düzeyde olması beklenmektedir. Yerel basın kuruluşunun bağımsız ve özgürce hareket edebilmesi, çevresel ve kültürel problemlerden sıyrılabilmesi için hizmet ettiği bölgenin maddi kaynaklarından bağımsız ve yönetsel olarak özerkliğini ilan etmiş olması gerekmektedir (Yaşın, 2009: 136-137).

Yerel basın kuruluşunun çevresel ve kültürel olarak yaşanan temel sorunlardan bir diğeri de; yaşana teknolojik imkânsızlıklar nedeni ile bilgi ve haber akışının tam anlamıyla sağlanamamasıdır. Bu durumda beraberinde sektörel olarak bir rekabetsizliği beraberinde getirmektedir (Ulusoy, 2003: 103-105).

Yerel basının çevresel ve kültürel olarak karşılaşmış olduğu en büyük sorunlardan bir diğeri de okunma oranlarının çok düşük seviyelerde olmasıdır (Kınsün, 2019: 57). Yeterli tiraja, okunma ve izlenme oranına ulaşmayan yerel basın kuruluşları gerek finansal gerekse kurumsal anlamda ayakta durmakta güçlük yaşamakta ve birçoğu yayın hayatına son vermektedir.

Yerel medya kuruluşlarının ve gazetelerinin yaşamış oldukları tiraj düşüklüğünün ve yayın hayatının sonuna giden noktaya gelmelerindeki önemli faktörlerden bir diğeri de içerik üretiminde yaşanan tıkanmadır (Dağ, 2019: 83). İçerik üretimindeki ve bilgi akışındaki yetersizlik beraberinde zamanla reyting sorunları, özgürlük alanı sorunları ve yerel basın kuruluşunun kapanmasına giden bir süreci beraberinde getirmektedir.

Tüm kültürel ve çevresel istikrarsızlığa ve sorunlara rağmen haber akışını sağlayabilen ve makul sayılabilecek bir izlenme ve okunma, iyi bir tiraj yakalamış yerel basın kuruluşları ise, yine aynı bölgede çevresel ve kültürel olarak haber ağını ele almaya çalışan ulusal medya kurumlarının hedefi haline gelmektedirler (Ulusoy, 2003: 106).

2.2.4. Yerel Basın ve Dijitalleşme

İnternet teknolojilerinde yaşanan gelişmeler ve internetin pratik kullanımları, bireylerin gündelik hayatlarında internet kullanımlarının yaygınlık kazanmasına sebep olmuştur. Yaşanan bu gelişmelerle birlikte yaşamın hemen her alanında köklü değişimler yaşanmıştır. Özellikle meslek grupları giderek dijital ortamlara entegre olarak işlemlerini hayata geçirmeye başlamıştır. Yeni bir iletişim aracı olarak ortaya çıkan bu ortam, birçok meslek grubunu etkilediği gibi gazeteciliği de etkilemiştir. İnternet teknolojilerinde yaşanan gelişmeler, bireylerin gündemi takip etme, haber ulaşma ve okuma alışkanlıklarına yeni boyutlar getirmiştir (Arvas, 2019: 99).

İnternet teknolojisinin giderek gelişmesi ve yaygınlaşmasıyla birlikte geleneksel olarak var olan gazetecilik, yerini yeni pratiklere bırakmıştır. Gazeteler internet üzerinden yayın hayatına geçmiş, baskı sayılarından ziyade tıklanma sayıları önemli olmaya başlamıştır. İnternet üzerinden yayın yapan gazeteciliğin ilk uygulamaları, geleneksel olarak basılan gazete sayfalarını internet üzerinden birebir yayınlamak olmuştur. Daha sonrasında ise gazeteler bir yandan geleneksel haber içeriklerini internet ortamlarında yayınlarken diğer bir yandan ise internete özgü haber içerikleri üretmeye başlamıştır. İnternet üzerinden yayın yapan gazeteler zaman geçtikçe geleneksel gazetelerden bağımsız olmaya başlamıştır. Bu yeni gazeteler, internetin imkânları doğrultusunda, geleneksel gazetelerden biçimsel olarak farklı ve geleneksel gazetelerdeki sınırlılıklarının aşıldığı haber içerikleri üretmişlerdir (Aral, 2019: 155).

Bireylerin içerisinde bulundukları bölge ya da toplumda yaşanan olaylardan haberdar olma isteği artmıştır. Bu istek gazetelerde yer alan haberlere, somut bir çıktı olarak satın alınarak ulaşılmasından ziyade internet üzerinden birkaç tık ile ulaşılmasını beraberinde getirmiştir. İnterneti hızla geliştiği bir toplumda, bireylerin haberleri takip etmek ve okumak için geliştirdikleri yöntemler de hızlı bir şekilde kendisini yenilemiştir. Aynı zamanda bireyler, herhangi bir gazeteyi satın alarak okuyup daha sonra bir kenara bırakmaktansa, gazetelerin internet sayfaları aracılığıyla haberlere ulaşmayı tercih etmeye başlamıştır. İnternet, iletişim konusunda yeni imkânlar sağlayarak kolaylıklar getirmiş ve gazetecilik için önemli bir araç haline gelmiştir. Gazetecilik internet sayesinde yeni bir boyut kazanmıştır. İnternet üzerinden yayın

hayatına başlayan ilk gazete 2 Aralık 1995 yılında Zaman Gazetesi olmuştur (Aral, 2019: 155).

“İletişim teknolojilerinin gelişme gösterdiği günümüz medya ortamında yerel nitelik taşıyan kimi olaylar, internet yoluyla tüm dünyaya ulaşmakta ve tüm insanlığın ortak sorunu niteliğini kazanmakta” yorumunda bulunmaktadır (Değirmencioğlu, 2007: 483). Böylelikle McLuhan’ında deyimiyle dünya giderek küresel bir köy haline gelmekte ve sınırlar ortadan kalkmaktadır. Bireyler her geçen gün yalnızca kendi coğrafyalarına yaşanan olaylardan değil; aynı zamanda kendilerine çok uzak coğrafyalarda yaşanan olaylardan da haberdar olmaktadır. Yaşanan olaylar sadece bölgesel çapta değil küresel çapta duyurulmakta ve yaşananlara karşı ortaya koyulan tepkiler yalnızca bölgesel değil küresel çapta olmaktadır. Böylelikle bir ülke sınırları içerisinde yaşanan olaylar sadece o ülkede kalmamakta, farklı ülkelere bulunan bireyler olayları protesto edebilmekte ve ülkelere çeşitli boykotlar uygulayabilmektedir. Bu durumun yakın geçmişteki örneğini geçtiğimiz günlerde yaşanan Filistin - İsrail meselesinde de görülmektedir. İnternet ortamlarında yayılan haberler ve videoların ardından Dünya’nın her yerinde bireyler İsrail’in yaptığı haksız saldırıları protesto etmek amacıyla pandemiye rağmen sokaklara çıkmış, büyükelçilik binaları önünde eylemler gerçekleştirmiş, sosyal medya ortamları üzerinden paylaşımlar yaparak konunun gündemde kalmasını sağlamış ve İsrail barkotlu ürünleri satın almamaya dikkat etmiştir. Bu gibi protestolar ancak bireylerin farklı coğrafyalarda yaşanan olaylardan kısa sürede haberdar olabilmesi ve yine başka insanlarla kısa sürede iletişime geçebilmeleri ile yani internet teknolojilerinde yaşanan gelişmelerle mümkün olmaktadır.

İnternet teknolojilerinin gelişmesi aynı zamanda, “yalnızca medya profesyonelleri değil, aynı zamanda okuyucu, izleyici durumundaki kitleler de üretim süreçlerinin bir parçası” haline gelmesini de beraberinde getirmiştir (Çavuş, 2017: 23). Bireyler çevrelerinde yaşanan olayları kayıt altına alarak haber ajanslarına gönderebilmektedir. Böylelikle gündemi yalnızca takip eden bireylerin yerini, gündemin oluşmasının bir parçası olan bireyler almaktadır.

Yerel basın varlığını devam ettirebilmek amacıyla internet teknolojilerinde meydana gelen bu değişim, dönüşüm ve gelişmeleri takip ederek, güncel kalmaktadır.

İnternet teknolojilerinin gelişimini takip etmeyen yerel basın organlarının baskı ve tiraj sayıları olumsuz etkilenmekte ve bu durum yerel basının varlığını tehdit eder bir hal almaktadır. Bu sebeple, yerel gazetelerin varlıklarını sürdürebilmelerinde, iletişim teknolojilerinde meydana gelen gelişmeleri takip ederek, ayak uydurmaya çalışmalarının etkili olacağını düşünülmektedir (Bekiroğlu ve Bal, 2006: 71)

2.2.5. Yerel Basın ve Demokrasi

Özelde yerel gazeteler ve genelde yerel basın kuruluşları faaliyet göstermiş oldukları Anadolu'nun her köşesinde ileri demokrasi ve işlevini tam anlamıyla yerine getiren bir kamuoyunun tahsisi için önemli bir yere sahiptirler. Dünya üzerinde demokrasi ile yönetilen tüm ülkelerde yerel basın kurumlarının işlev ve gelişmişlik düzeyleri yaygın basından geri kalmamalıdır (Kınsün, 2019: 5).

Yerel basın kurumu yaptığı haber ve bölgede göstermiş olduğu çalışmalar ile demokratik anlamda karşılaştığı sorunlardan sıyrılması ve hem ifade özgürlüğüne kavuşması hem de demokratik anlamda kuşku bırakmayacak şekilde hareket etmesi mali anlamda sağlam temellere oturmasına bağlıdır (Yaşın, 2009: 136-137). Çünkü medya, basın gerek ulusal olarak gerekse yerel olarak hem yerel yönetsel olarak problemleri hem de demokratik olarak oluşabilecek veya oluşan sorunları kamuoyunun önüne serme gücüne sahiptir. Bu işlevin tam anlamıyla yerine getirilmesi ve karşılaşılan sorunların üstesinden gelinmesi yerel basının demokratik olarak işlevini tam anlamıyla yerine getirdiğini ifade etmektedir (Çavuş, 2017: 21-23).

Demokratik katılımı hem bireysel hem de toplumsal olarak demokrasinin gelişmesine katkı sağlamak kent, bölge siyaseti ve yerel basın ile doğrudan ilişkilidir. Yerel basın özelinde yapılan haberler ve sunulan içerikler ile halk bilgilenecek ve demokratik katılım sağlamaktadırlar. Günümüzde birçok alanda artan demokratik yönetim modelleri otoriteleri yerel basına da önemli sorumluluklar yüklemektedir. Bu noktada yerel medya kuruluşları ve demokrasi ilişkisinde yerel medya kuruluşlarından beklenen kamuoyu oluşturma ve bilgi, haber akışı sağlama işlevlerini yerine getirmesidir. Bu noktada yerel medyanın her bir bireye ulaşması oldukça önem arz etmektedir. Bu süreç ile yerel basın demokrasinin sağlamlaşmasına katkı sağlayacağı düşünülmektedir (Atçeken, 2020: 1-3). 21. Yüzyıl çağdaş dünyasında ve demokratik iletişim ve hareket süreçleri içerisinde yerel medyanın siyasal ve demokratik anlamdan

yayıma koyduğu haber içerikleri nesnellik ve yanlılık çerçevesinde demokratik katılımı özellikle yerel katılımı önem arz etmektedir. Bu noktadan yerel basın ve demokrasi ilişkisinde yanlılığın gerçeklik bağlamında gözetilmesi yerel olarak demokratik sorunların çözümünde önemli bir noktadır (Kurtbaş, vd., 2009: 3).

Demokrasilerde vazgeçilmez unsurlardan biri hiç kuşkusuz bağımsız ve özgür bir yerel medyadır. Yerel basın güçlü bir denetleme mekanizması, çok sesliliğin teminatı, fikir ve ifadelerin özgürce yayılmasının sağlanmasını sağlayarak demokrasinin ayaklarının yere sağlam basmasını garanti eder. Yerel basının her anlamda gelişim kat etmesi, sağlıklı bir yayım-n hayatına sahip olması, demokrasinin yerel olarak tüm kademelerce özümseme kabullenilmesini sağlamaktadır (Temel, vd. 2012: 129-128).

2.2.6. Yerel Basın ve Kamuoyu

Yerel basın kamuoyu ilişkisi incelendiğinde, yerel basın kamuoyu nezdinde ‘‘Taşra Basını’’ olarak adlandırılmaktadır. Bu noktada yerel basın kuruluşunun taşrada ve sınırları dar olarak ifade edilebilecek bir bölgede kamuoyu oluşturma çabası içindedir. (Büyükbaykal, 2005: 83-84). Demokratik düzenin sağlanmış olduğu toplumlarda basın bilgi vermenin ve haber akışı sağlamanın yanı sıra kamuoyu oluşturmada da önemli işlev ve görevlere sahiptir. Bu işlev ve görevler neticesinde basın, iletişim ve enformasyon akışına dayalı sanayi ve teknoloji çağı toplumlarda toplumun her kesiminin demokratik ilerleme ve süreçlerin bir ana parçası haline gelmesinde büyük rol oynamaktadır (Çavuş, 2017: 20). Öte yandan yerel medya faaliyet göstermiş olduğu bölge de kamuoyunun birlik ve bütünlüğünü korumayı, toplumsal, maddi ve manevi değerleri gözetmeyi ve en önemlisi her bir bireyin toplumsal bir varlık olduğunu sürekli hatırlatan ve ifade eden bir göreve sahiptir (Köseoğlu, 2017: 35).

Yerel basın kuruluşları özellikle bulundukları ve faaliyet gösterdikleri bölgedeki yerel yönetimler ile kamuoyu arasında bir bağlantı görevi görmektedirler. Kimi bilgi ve haberlerin kamuoyu ile paylaşılması olumsuz anlamda bazen yerel yöneticilerin dikkatini çekebilmektedir (Ulusoy, 2003: 106).

Genel hatları ile yerel basının kamuoyu ile olan ilişkisi göz önüne alındığında bir kültürel taşıyıcılık görevi de karşımıza çıkmaktadır. Bu noktada değişen ve dönüşen kitle iletişim araçları ve her noktaya, bilgiye 24 saat ulaşma imkânı sağlayan sosyal

medya araçları, yerel basının bu kültürel taşıyıcılığına etki etmektedir (Büyükbaykal, 2005: 84).

Yerel basın kamuoyu ilişkisini yerel kamuoyu bağlamında ele alacak olursak, yerel kamuoyunun oluşumunda ulusal ve uluslararası medyanın yanında yerel basında önemli bir yere sahiptir. Gerek siyasi gerek kültürel gerekse toplumsal kodların aktarımında çoğu kez yerel basın ulusal ve uluslararası basından daha nitelikli işlevlere sahip olabilmektedir (Bekiroğlu, 2008: 1-4).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

MALATYA VE BASIN

Yerel basın bulunduğu bölgenin kültürel kimliğini koruyarak yaşadığı yere aidiyet duygusu oluşturmaktadır. Gazeteler için Ziya Gökalp “her gün herkesin ayağına giden ve herkesin anlayacağı dersleri okutan canlı bir okuldur” demiştir (Pancar ve Öğrendik, 2013: 84). Gazeteler batıda demokrasinin var olmasında ve yaşamasında önemli görevler üstlenmiş ve kendisini yasama yürütme ve yargı erkinden sonra dördüncü kuvvet olarak tanımlamıştır. Bu güçle birlikte yerel ve ulusal basın iktidarın meşruiyetlerini sürdürmeleri için düşünce politikalarını kamuoyuna duyurmaları için baskı ile karşı karşıya kalmıştır. Ulusal basında ülke gündemi konu alınırken yerel basın daha çok bulunduğu bölgenin gündemini takip edip duyurmakla görevlidir (Yılmaz S., 2009: 52-57).

Kızılkaya’ya (2006) göre Malatya’da ilk yerel gazete Birinci Dünya savaşı yıllarında basılmış ve o günden bu güne Malatya’da yerel gazeteler çıkmaya devam etmiştir. El yazması olarak bir kırtasiyeci tarafından çıkarılan Ajans Gazetesi daha sonra resmi makamlara teslim edilmiştir. Kâğıt sıkıntısının olduğu yıllarda dahi gazete çıkmaya devam etmiş, matbaaların yaygınlaşması ile gazete sayıları artmıştır.

2013 yılında BİK Malatya Şubesi kurulmadan önce Malatya’da 14 yerel gazete yayınlanmaktaydı. Bunlar; Karar, Malatya Kent, Net Haber, Yeni Malatya, Malatya Hâkimiyet, Bu Sabah, Sonsöz, Malatya Bakış, Malatya Yenigün, Sür Manşet, Gerçek, Görüş, Hamle ve Malatya Son Haber’dir (Bindal, 2015: 44). Çalışma kapsamında yürütülen mülakatlardan elde edilen bilgilere göre Basın İlan Kurumu Malatya Şubesi açıldıktan sonra gazeteler dörderli gruplar halinde birleştirilmiş ve toplamda resmi ilan alabilecek yeterliğe sahip günlük beş yerel gazete kalmıştır.

3.1. Malatya İlinin Tarihi ve Coğrafi Özellikleri

Tarih sahnesinin önemli kentlerinden birisi olan Malatya’nın doğusunda Elazığ, kuzeydoğusunda Erzincan, kuzeybatısında Sivas, batısında Kahramanmaraş, güneyinde Adıyaman ve güneydoğusunda Diyarbakır’ın bulunduğu Doğu Anadolu Bölgesi’nin Yukarı Fırat Havzasında yer almaktadır. Tarih boyunca önemli bir kavşak noktası olan

Malatya, yüksek dağ ve ovalardan oluşmaktadır. Torosların kuzeyinde yer alan Malatya Ovası'nın doğusu Fırat Nehri'ne, güneyi Toroslara, batı kısmı ise Akçadağ ve Doğanşehir yaylalarına dayanmaktadır. Tohma Çayı tarafında ikiye bölünen Malatya'nın önemli akarsuları Fırat, Derme Suyu, Kuruçay, Söğütlü, Tohma, Sultan Suyu, Sürgü ve Şiro Çayı'dır. Malatya bir çöküntü ova olduğundan ovalar geniş yer kaplar. Malatya, Yazıhan, Erkenek, İzollu ve Mandıra bazı ovalarındandır(Kızılkaya, 2016: 21). Bu özellikleri ile Doğu Anadolu Bölgesi içerisinde kavşak noktasında bulunan Malatya, coğrafi olarak bir köprü görevi görerek bölgeleri Doğu-Batıyı birbirine bağlamaktadır.

Eski çağlardan bu yana Malatya, Ortadoğu ve Anadolu arasında kavşak noktalarından birisi olarak kullanılmıştır. Karasu-Aras olarak bilinen Malatya, Sivas, Erzurum ve oradan Kafkasya'ya kadar giden en eski ulaşım yolları arasındaki uğrak noktalarından birisi konumundadır. Ayrıca Diyarbakır üzerinden de geçen ve Mezopotamya'ya açılan önemli bir yol üzerinde bulunmaktadır. Doğuda İran, batıda Ege, güneyde Mezopotamya, kuzeyde ise Kafkasya'yı birbirine bağlayan yolların düğümlendiği Malatya Akad İmparatoru Sargon ve Hitiler zamanından beri kullanılmaktadır. Antik çağlardan sonra Roma Dönemi'nde de yeni yollar yapılarak askeri ve ticari amaçla kullanılmıştır. Dikilen mil taşları tarafından doğrulanan yollar Bizans İmparatorluğu zamanında da Roma İmparatorluğu döneminde kullanılan amaçlarla aynı doğrultuda kullanılmıştır (www.malatya.ktb.gov.tr., 2021).

Kızılkaya'ya (2016: 22) göre, M.Ö. II. Yüzyıla kadar Orduzu sınırlarında kalan ve kazı çalışmaları ile dünyanın en eski sarayı ve kılıcının bulunduğu Arslantepe, daha sonra şehre hakim olan Romalılar tarafından 4 km kuzeydeki Eski Malatya olarak bilinen yere taşınmıştır. Battalgazi ilçesi sınırları içerisinde kalan Eski Malatya, Romalıların lejyon karargâhlarının ikamet edebilmesi için etrafı surlarla çevrilmiştir. Böylece hem Roma hem de Bizanslılar döneminde iktisadi, siyasi ve askeri olarak önemli bir yerleşim yeri olarak kullanılmıştır. Hz. Ömer döneminde Malatya Müslüman hâkimiyetine girmiş, XI. yy'den itibaren Türklerin Anadolu'ya hâkim olmasıyla Malatya'da Türk yerleşkesi görülmeye başlanmıştır. Osmanlı topraklarına 1515 yılında Yavuz Sultan Selim döneminde katılmış ve günümüze kadar Türk beldesi olarak kalmıştır.

Malatya, Osmanlı hâkimiyetine geçtikten sonra ilk olarak Maraş sancağına bağlanmış daha sonra Diyarbakır ve Harput sancaklarına bağlanmıştır. Cumhuriyet ile birlikte il olan Malatya 19838 yılında Kemaliye ilçesini Erzincan'a 1954 yılında Kâhta ve Besni ilçelerini Adıyaman'ın il olması vesilesiyle ayrılıp Adıyaman'a bağlanmasına karar verilmiştir (Yakar ve diğerleri, 2004: 38).

3.2. Malatya Yerel Basınının Tarihsel Gelişimi

Ulusal basından çok yerel basın demokrasilerde daha önemli bir konumdadır. Nihayetinde yerel basının gücü şehrin gücü anlamına gelmektedir. Yerel basın bulunduğu bölgenin gözü kulağı konumundadır (Yılmaz S., 2009: 52). Bulundukları bölgede ki kurum ve kuruluşların çalışmalarını takip ederek halka aktarır daha çok çalışmaları için bu kurumları teşvik etmektedir. Böylece yerel basın güçlendikçe şehirde gücü artmaktadır.

Ulusal medyanın gücü yerel basına dayanmaktadır. Yerel basının güçlü olması demek ulusal basının da güçlü olması demektir. Nasıl ki yerel yönetimler demokrasinin ilk basamağını oluşturmakta, yerel basında ulusal basının özünü oluşturmakta, şehrin büyümesine ve gelişmesine katkı sunmaktadır (T.C. Malatya Valiliği, 2021)

Malatya'da çıkan ilk yerel gazete Cumhuriyet öncesine dayanmaktadır. Birinci Dünya Savaşı yıllarında Malatya'da kırtasiyecilik yapan İzmirli Nazım Bey tarafından çıkarıldığı düşünülen ve el yazması olarak çıkan "Ajans" adlı yerel haberlerin yayınlandığı ilk bülten Malatya'nın ilk gazetesi olarak bilinmekte olup günümüze kadar hiçbir nüshası ulaşmamıştır. Nüshası olmayan "Ajans"ın yayın tarihi bilinmemekle beraber 1950 yılında İşçinin Sesi gazetesinden M. İhsan Yazman'ın Malatya yerel basınıyla ilgili "Gençlik ve Gazetecilik" başlıklı yazısında "Ajans"tan şöyle bahsedilmektedir (Kızılkaya, 2016: 57):

"Malatya'nın matbuat tarihine kısa bir bakışla giriştiğimiz zaman Malatya'da basın tarihi 1923 Milli Mücadelenin kara günlerinde merhum İzmirli mütekait kırtasiyeci ve kitapçı Nazım Nazmi'nin el yazması iptidai şekildeki müstensih usulü ile çıkardığı günlük "Ajans" haberleriyle başlar."

1923 yılından sonra matbaaların kurulmasıyla basın için hareketli bir süreç yaşanmaya başlamıştır. İlimiz Malatya’da 19 Ekim 1923’te yayımlanan “Malatya” gazetesinden günümüze kadar yerel gazete kesintiye uğramadan yayımlanmıştır. Büyük kâğıt sıkıntılarının olduğu İkinci Dünya Savaşı’nda dahi kesintiye uğramadan devam etmiştir. Malatya Gazetesi 1923 yılında Özel İdare’ye devredilerek aynı adla yayın hayatına devam etmiş, daha sonra ismi “Yeni Malatya” olarak değişen gazete son olarak “Fırat Gazetesi” adını almıştır. 1935 yılına kadar Malatya’da tek sesli bir basın varken 1935 yılında “Ünal Gazetesi” yayın hayatına başlayarak dört yıl boyunca Malatya’da iki yerel gazete varlığını sürdürmüştür. 1939 yılında Ünal Gazetesi yayın hayatına son verince 9 yıl boyunca Fırat Gazetesi kentin tekrar tek gazetesi olmuştur. Malatya’da 1948 yılında kurulan matbaa ile Gayret Gazetesi çıkarılmaya başlanmış ve o günden bu güne artık Malatya’da tek gazete dönemi sona ermiştir (Kızılkaya, 2016: 57-58).

1950’li yıllara gelindiğinde tüm Türkiye’de matbaaların sayısının artmasıyla gazete sayılarında artış olmuştur. Aynı artış Malatya’da da yaşanmış olup 1948 yılında Malatya’da tek bir gazete yayımlanırken 1951 yılında bu sayı 4’e çıkmıştır. Bu dönem içerisinde çıkarılan gazeteler sıkça açılıp kapanmış sayıları bazen 6’ya kadar yükselmiştir (Koyukan, 1995: 169-170).

Farklı yıllarda yayımlanan il yıllıklarında gazete sayılarında değişiklik olmadığı görülmüştür 1967 ve 1973 yıllarında ki yıllarda yayında olan gazete sayısı 10 olmuştur (Malatya İl Yıllığı, 1973: 88-161).

Malatya basın sektöründe usta gazetecilerin yetişmeye başladığı 1970-1980 yılları arasında gazete sayılarında bir artış yaşanmamıştır. Basın Yayın Genel Müdürlüğü’nün hazırladığı rapora göre 1990 yılında Malatya genelinde 8 gazete yayın hayatını sürdürmektedir (Malatya İl Yıllığı, Türkiye’de Süreli Yayınlar, 1990: 314-315).

1990’lı yıllara gelindiğinde gazete okuyucusundaki artış gazete sayılarında etki etmiş ve Malatya genelinde yayımlanan gazete sayısı 13’e ulaşmıştır (Türkiye’de Süreli Yayınlar, 1998: 660-662).

2000’li yılların başında internetin yaygınlaşmaya başlaması ile okur yazar oranındaki artış internet üzerinden okuma alışkanlığı kazanmaya başlamış ve gazete satışlarındaki azalmayla birlikte Malatya’da yayımlanan gazete sayısında azalmaya sebep olmuştur. 1990’lı yıllarda Malatya da ki gazete sayısı 13 iken 2000’li yılların

henüz başında bu sayı 11'e düşmüştür (Ekinci, 2002: 170). Kızılkaya'ya (2016, 59-60) göre Malatya genelinde yayımlanan gazete ve dergilerin kapanmasının nedenleri arasında şunlar gösterilebilir:

- Ekonomik sebepler
- Yönetimsel problemler
- Gelişen teknolojinin gerisinde kalmak
- Kalifiye eleman yoksunluğu
- Rekabetten yıpranma

Bu tür sorunlarla sürekli karşılaşan gazete ve dergiler Malatya'da hayatta kaldığı sürece kente katkıda bulunmuş, haber alma kaynağının sadece radyo olduğu dönemde alternatif bir iletişim aracı haline gelmişlerdir. Basın sektöründeki örgütlenmelerle daha iyi şartlarda hizmet etme şansı yakalayan gazeteciler Avrupa ve Amerika'da ki federasyon ve cemiyet yapılanmalarından geç faydalanabilmişlerdir. Bu durum Malatya'daki basın çalışanları içinde böyle olmuştur. Kızılkaya'ya (2016, 60) göre Malatya'da dönem dönem yerel çapta örgütlenme çabaları olmuş olsa da sınırlı katılımı pek bir yol alınamamıştır. 1962 yılında Güneş, Gayret, Malatya Postası, Halk Postası, Yeni Haber, Ufuk, Bozkurt, Malatyanın Sesi ve Sebat Gazetelerinin girişimleri ile "Malatya Gazeteciler Derneği" kurulmuştur. Başkanlığını Güneş Gazetesi sahibi Refik Fırat yürütmüş ve Malatya Gazeteciler Derneği basın çalışanlarını bir araya toplamıştır. Fakat dernek çok aktif olamamış, derneğe destek veren gazetelerin bir süre sonra kapanmasıyla Malatya Gazeteciler Derneği'de kapanmıştır. 1976 yılında Anadolu Basın Birliği oluşturulmuş 1989 yılında ise "Malatya Gazeteciler Cemiyeti" kurulmuştur. Başkanlığını Haydar Karaduman'ın yapmış olduğu Malatya Gazeteciler Cemiyeti'nin amacı Malatya'da yayımlanan gazeteleri tek çatı altında toplamak olmuştur.

Basının görevi sadece haber verip kamuoyu oluşturmakla sınırlı olmayıp sosyal yapıda da değişimin bir parçası olmaktır (Gevgilili, 1988: 129). Basın çalışanlarının örgütlenmesi sadece gazeteciler için fayda sağlamayıp bulundukları kentin sorunlarını kamuoyu ile paylaşıp gerekirse birlikte ülke gündemine taşıyıp kentin sorunlarına

özüm üretmektir. Bu anlamda bu tür cemiyetlerin kentin faydasına olduğu görölmektedir.

Toplumbilimci Millikan modernleşmekte olan toplumların gelişmiş toplum araçlarını kullanarak toplumsal değışimlerini hızlandırabileceklerinden bahsetmiştir. Yeni değ er yargıları oluşturulurken kitle iletişim araçlarına önemli görevler düşmektedir. Geniş halk kitlelerine bilgi aktarımı için basın etkin bir rol oynamaktadır (Sevsay, 1993: 151). Basının görevleri arasında görölen toplumları geliştirme ve ilerlemesini sağlamanın yanı sıra kültür oluşumuna katkıda bulunmak gibi önemli bir görevi daha vardır. Kültür oluşturulurken kamuoyunu farklı tonlarda görölen kitleler olarak kabul edip insanları yönlendirme ve etkilemeye çalışmaktadır. Farklı tonlarda olan bu topluluk içerisinde yeni topluluklar oluşmasını sağlayan basın böylece sosyal yapının değışimine katkıda bulunmaktadır (Vural, 1998: 31). Bu açıdan bakıldığında Malatya basını da üzerine düşen görevi yerine getirerek kent kültürünün oluşmasında ve kamuoyunu bilgilendirme konusunda yeterli çabayı göstermiştir.

Malatya basını kentin sorunlarını gerek yerel mecrada gerekse ulusal mecrada sesini duyurarak birçok kazanım elde etmiştir. Cumhuriyetin ilk yıllarından itibaren yerel basın toplumsal gelişmeleri halka aktarmaya başlamış ve halkı bilgilendirmiştir. Nitekim 1935 yılında kentin iki gazetesi olan Fırat ve Ünal'da 1934 yılında ilan edilen "Soyadı Kanunu"na hemen hemen her gün sayfalarında yer vererek halkın soyadlarını almaları noktasında çağrılarda bulunmuşlardır. 1960'lı yıllarda Malatya'ya bir yüksek öğrenim kurumunun kazandırılması için ısrarlı yazılar yazılmış ve nihayetinde 1975 yılında İnönü Üniversitesi kente kazandırılmıştır. 1970'li yıllarda ısrarlı yazılar sonucu "Malatya Kayısı Şenlikleri" başlamıştır. Malatya'da televizyon yayınlarının başlaması da yerel basın sayesinde olmuştur (Kızılkaya, 2016: 62-63). Görüldüğü üzere Malatya basını kentin tarihi, siyasi, kültürel ve sosyal alanında önemli gelişmelere katkıda bulunmuştur.

Tez kapsamında yapılan araştırmaya göre 2013 yılında kurulan Basın İlan Kurumu Malatya Şubesi ile bazı yerel gazeteler birleştirilmiş, gazete sayısı azaltılarak kalitenin artırılması hedeflenmişti. Basın İlan Kurumundan alınan veriye göre 2021 yılı itibariyle günlük yayın yapan yerel gazetelerden yalnızca beş tanesi resmi ilan

yayınlama hakkına sahiptir. Bu gazeteler Bu Sabah, Malatya Net Haber, Malatya Sonsöz, Malatya Söz ve Yeni Malatya Gazeteleridir (www.bik.gov.tr., 23.06.2021).

3.3. Basın İlan Kurumu

1960 İhtilali’nden sonra göreve gelen Milli Birlik Komitesi tarafından oluşturulan Basın İlan Kurumu’nun (BİK) amacı bazı gazetelerin devlet desteğini haksız yere almak suretiyle hayatta kalmasını önlemek, resmi ilan dağıtımında adalet sağlamak, yandaş gazetelerin beslemesinin ve korunmasının önüne geçmektir (Topuz, 1973: 211). Daha önceden devlet tarafından desteklenen gazetelerin varlığı basın tarafsızlığını zedelemiş “Besleme Basın” terimini ortaya çıkarmış olduğundan Basın İlan Kurumu kurularak bu adaletsizlik ortadan kaldırılmaya çalışılmıştır.

Topuz’a (1973: 211) göre Basın İlan Kurumu sadece resmi ilanların dağıtımından sorumludur. Gazete ve dergilere özel ilanların dağıtımı ise Özel İlanlık Büroları tarafından yapılmaktadır. 1961 yılında kurulan BİK, 1979, 1984, 1988, 1990 yıllarında bazı değişikliklere uğradıysa da kurumun temel görevleri değişmemiştir. Yasada Basın İlan Kurumu’nun temel görevlerinden şöyle bahsedilmektedir:

- Resmi ilanların gazetelerde ve sürekli yayınlarda basılmasına aracı olmak
- Gazete ve sürekli yayınlara, basın dernek ve sendikalarına en çok 5 yıllık kredi açmak;
- Gazetecilere ve basın işçilerine en çok iki yıllık borç vermek
- Basının makine, kağıt ve mürekkep gibi ihtiyaçlarını sağlamak
- Çalışamaz durumda olan basın mensuplarına ve ölenlerin ailelerine yardım etmek
- Anadolu basınının gelişmesine katkıda bulunmak
- Sosyal girişimlerde bulunmak

Basın İlan Kurumu teşkilat yapısı içerisinde “Basın, hükümet ve tarafsızlar” olmak üzere üç grup yer almaktadır. Genel müdürün yönetim kurulunun doğal üyesi olduğu bu yapıda her gruptan eşit temsille oluşan denetçiler ve yönetim kurulu ile, genel müdürlük ve bu müdürlüklere bağlı şubelerden oluşmaktadır. Kurulduğu yıllarda sadece Ankara, İstanbul ve İzmir’de şubesi bulunan Basın İlan Kurumu şube sayısını artırarak

Türkiyenin 81 ilinde hizmet vermeye başlamıştır. Basın İlan Kurumu Türkiye genelinde ki resmi ilan ve reklam yayınlama hakkı bulunan 995 gazetenin resmi ilan ve reklam almalarına aracılık etmekte olup bu gazete ve dergileri düzenli olarak denetlemektedir (www.bik.gov.tr., 2021).

Basın İlan Kurumu'nun resmi web sitesinden (www.bik.gov.tr) alınan verilere göre 2002 yılında 53,5 milyon Türk Lirası resmi ilan desteği sağlanırken 2020 yılı sonunda 416 milyon Türk Lirası destek sağlanmıştır. Özellikle yerel gazeteler için hayli önemli olan resmi ilan gelirleri 2002 yılına kıyasla 7 kattan fazla artarak gazetelere önemli bir maddi destek sağlamıştır.

Kurumun asli görevi olan resmi ilan ve resmi reklamların gazete ve dergi ayrımı yapmaksızın yayınlanmasını sağlamaktır. Merkezi İstanbul'da bulunan Basın İlan Kurumu yayınlanması zorunlu olan resmi ilan ve resmi reklamların gerekli şartları yerine getiren gazete ve dergilerde yayınlatarak ilan verenler ile bu ilanları yayınlayanların karşılıklı olarak haklarını gözetmektir (www.eansiklopedi.com., 2021).

Basın İlan Kurumu yasasının 49. maddesi Basın Ahlak Esaslarını içermektedir. Topuz'a (1996: 123) göre Basın Ahlak Esaslarına uymayan gazete ve dergiler 2 ayı geçmeyecek bir süre ile resmî ilan ve resmi reklamlardan muaf tutulur. Fakat bu maddelerin uygulanma şekli yıllar sonra netleştirilerek karara bağlanmıştır. 12 Eylül 1980 döneminden kalma basına karşı uygulanan baskı politikaları neticesinde çıkan bu kararlar 33 yıl sonra 1994 yılında genel müdürlüğün aldığı kararlarla saptanmıştır. Basın Ahlak Esaslarının en önemli maddesi şöyledir: "Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğü ve Cumhuriyetin insan haklarına dayalı, demokratik, laik hukuk devleti niteliği, Atatürk ilke ve inkılapları ve Anayasa'nın 174. maddesinde yazılı İnkılap Kanunları aleyhine yayın yapılamaz."(Madde 1/a)

Basın İlan Kurumu'nun resmi web sitesinde (www.bik.gov.tr/kurumsal/hakkimizda) yer alan bilgiye göre Basın Ahlak Esasları kapsamında şikayete bağlı veya kendiliğinden incelemelerle ihlalin varlığı saptandığı durumlarda gazetelere ve gazetelere ait haber sitelerine yaptırım uygulayabilmektedir. Bu yaptırımları uygulamda tek yetkili kurum olan Basın İlan Kurumu'nun bu yaptırımlarda ki amacı etik ve hukuk kuralları çerçevesinde kişi, kurum ve kuruluşların mağduriyetlerini gidermektir.

Basın İlan Kurumu her ne kadar resmi ilan ve resmi reklamları ayırım gözetmeksizin gazete ve dergilere eşit şekilde paylaştırmaya çalışsada bazı sorunlar meydana gelmektedir. Gezin'e (2007: 259) göre resmi ilanlar ağırlıklı olarak yerel basına kaymakta olup asıl amacı gazetecilik yapmak olan okunan gazeteler çıkarmak isteyen kesimin bu destekten yeterince eşit şartlarda desteklenmediğidir. Resmi ilan almak için gerekli şartları yerine getiren fakat asıl amacı gazetecilik olmayan satışa dahi çıkarılmadan özel amaçlar doğrultusunda basılıp politik yada prestik amaçlı gazetelerin varlığı resmi ilan dağılımında adaletsizliğe sebep olmaktadır.

Basın İlan Kurumu 2011 yılında yönetim kurulunun aldığı kararla birlikte 6 ilde yeni şube oluşturulmasına karar vermiştir. Bu iller arasında Malatya ile birlikte Şanlıurfa, Ordu, Tekirdağ, Kastamonu ve Sivas yer almıştır (www.sondakika.com., 2021). Araştırma kapsamında yapılan görüşmelerden elde edilen veriye göre Basın İlan Kurumu Malatya Şube Müdürlüğü 2013 yılında açılmış olup kuruluş amacı gereği yerel gazete ve dergilerde ki kaliteyi arttırarak resmi ilan ve resmi reklam dağıtımını dengelemek üzere faaliyetlerine başlamıştır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

MALATYA YEREL BASINININ ÖZELLİKLERİ VE SORUNLARINA YÖNELİK ARAŞTIRMA

4.1. Araştırmanın Metodolojisi

Malatya yerel basını üzerine yapılmış olan bu çalışmanın metodolojisi ve çalışmada kullanılan araştırma yöntemleri aşağıda yer almaktadır.

4.1.1. Araştırmanın Amacı

Yerel basın ile ilgili yapılmış olan literatür taraması sonucunda Malatya yerel basınında var olan sorunlara yönelik kapsamlı bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bu çalışma ile Malatya’da yayın yapmakta olan yerel gazetelerle görüşülerek yerel basında var olan sorunlar ve bu sorunlara çözüm önerileri sunmak amaçlanmıştır. Bu kapsamda Basın İlan Kurumu’ndan resmi ilan almaya hak kazanmış günlük yerel gazetelerin imtiyaz sahipleri veya yazı işleri müdürleriyle birlikte Malatya Gazeteciler Cemiyeti Başkanı ile mülakat yapılmıştır.

Malatya’da günlük periyotla yayınlanmakta olan yerel gazetelerin içerik ve fiziki özelliklerinden personel nitelikleri ve Malatya yerel basınının sorunlarına kadar gazetecilere yöneltilen sorular çalışmanın sorun kısmını oluşturmaktadır. Gazetecilere sorulan sorularla Malatya’da yerel gazetelerin kuruluş şekilleri, haber ve haber kaynakları sağlama yolları, çalışan personelin nitelikleri, teknik ve teknolojik altyapısı, ekonomik sorunları ve bu sorunlara çözüm önerileri aranmaktadır.

Bu kapsamda bahsi geçen durumlara yönelik Malatya’da ki yerel gazeteler hakkındaki bilgilerin bilimsel literatüre uygun bir şekilde toplanması amaçlanmıştır. Bu çalışmanın hem literatüre hem de daha sonra yapılacak olan çalışmalara katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

4.1.2. Araştırmanın Varsayımları

Bu çalışma yukarıda değinilen sorunlarla beraber şu temel varsayımlar üzerine kurulmuştur:

1. Malatya yerel gazetelerinin Türkiye'nin diğer illerinde ki yerel gazetelerin büyük bir kısmının yaşadığı kısıtlı gelir kaynaklarından ötürü yaşadıkları ekonomik sorunların varlığı görülmektedir.
2. Gazetelerin ekonomik olarak güçlü olmamaları teknik altyapılarını yeterince geliştirmelerine engel olmakta ve dijital çağa ayak uydurmakta güçlükler yaşanmaktadır.
3. Yerel gazetelerin çoğunluğunun sermaye bakımından yetersizliği özgürlüklerini kısıtlamaktadır.
4. Basın İlan Kurumu tarafından belirlenen kriterlerin gazetelere ek yük getirdiği ve resmi ilan dağıtımında ki değişikliklerin ekonomik olarak yerel medyayı olumsuz etkilediği görülmektedir.
5. Doğu Anadolu Bölgesinin gelişmiş kentlerinden olan Malatya, sanayi özellikleri bakımından batılı kentlere nazaran bir taşra kenti görünümündedir. Bu özelliği ile gazetelerde yüksek bütçeli reklam görme oranı düşük bir kenttir.
6. Satış rakamları düşük olan Malatya yerel gazeteleri böylece tiraj gelirin de sahip olamamaktadır.
7. Basın İlan Kurumu'nun getirdiği kriterlerden birisi olan özel haber yapma zorunluluğuna rağmen hemen hemen hepsinin belirli haber ajanslarına abone olmaları kamuoyuna sundukları içeriklerin benzer olmasına sebep olmaktadır.
8. Malatya'da bulunan gazetelerin çoğunluğunun baskı tekniği birbirinin aynısı olup kaliteli bir çıktı alınamamaktadır.
9. Gazetelerin baskı sayılarının resmi olarak basılması gereken sayıyı çok geçmediği ve kendilerinin sosyal medya ve internet sitelerinde varlıklarını sürdürmeye çalıştıkları görülmektedir.

4.1.3. Araştırmanın Yöntemi

Bu çalışmada kuramsal metnin oluşturulması için literatür tarama tekniği kullanılmıştır. Çalışmanın geri kalan kısmını oluşturan örneklem kısmında ise nitel

araştırma yöntemi kullanılmıştır. Nitel araştırma yöntemi daha önceden tanımlanarak kolaylıkla yapılan bir araştırma yöntemiymişken günümüz yazarları tarafından girift bir hal alan kavrama dönüştüğü söylenmektedir. Nitel araştırmayı tanımlarken bazı araştırmacılar yapısalcı, post modern, feminist ve yorumlayıcı gibi terimler kullanmaktadır. Bu varsayımlardan hareket ederek fenomenoloji, anlatı araştırmaları, etnografi, durum çalışmaları ve kuram oluşturma gibi araştırma yaklaşımları kullanılmaktadır. Farklı araştırmacılar tarafından kullanılan bu yaklaşımlar birbirinden farklı nitel araştırmalar ortaya çıkmasını sağlamaktadır. Nitel araştırma yöntemi birey ya da grupların problemlerine değinen ve problemleri incelemek için doğal ortamdaki verileri tümevarım ve tümdengelim yaklaşımları ile örüntü ve temalar kuran veri analizleri içerir. Araştırma sonunda yazılı bir rapor, katılımcıların cevapları, araştırmacının düşünceleri, problemin ayrıntılı açıklanması ve yorumlanması literatüre katkı sağlamaktadır (Creswell, 2020: 43-45).

Nitel araştırma yöntemleri daha çok sosyal bilimlerde kullanılan bir yöntem olup yaptıkları çalışmanın doğası ve istekleri gereği nitel olarak ve desteklemek amacıyla nicel araştırma yöntemleriyle birlikte kullanılmaktadır (Seggie ve Bayyurt, 2017: 1). Corbin (1997) nitel çalışmaların istatistiksel yöntemlere göre daha detaylı veriler içerdiğini belirterek soruların yorumlanması ile elde edilen veriler nicel araştırmalarla ayrıştığını yönü ortaya koymaktadır şeklinde ifade etmektedir. Merriam (1998) ise nitel çalışmaları büyük bir şemsiyeye benzeterek kavramları çevresinde toplanan bilimsel soruları, kendi doğal ortamında aksaklık yaşama ihtimali düşük olan çalışmalar olarak tanımlamaktadır. Böylece varılan sonuçlar daha zengin ve betimleyici özelliklere sahip olmaktadır. Nicel çalışmaların sahip olmadığı bu özellik sorunun derinlemesine incelenmesi gerektiği noktada yetersiz kalmaktadır. Problemi sayı ve istatistiksel terimlerle yorumlamak yerine daha az veriyle daha derinlemesine yorumlamalar yaparak konuyu birçok açıdan detaylı şekilde anlaşılmasını sağlamak mümkündür.

Nitel araştırmalarda veriler üç farklı şekilde toplanmaktadır. Bunlardan ilki derinlemesine, açık uçlu mülakatlar ikincisi doğrudan gözlem ve sonuncusu yazılı dokümanlardır (Patton, 2018: 4). Bu çalışmada katılımcıların bilgilerine, deneyimlerine, duygularına ve fikirlerine doğrudan alıntı yapabilmek için mülakat (görüşme) tekniği seçilmiştir.

Görüşmeler araştırma yapılacak konu hakkında bilgi edinmek amacıyla yapılan detaylı bir araştırma tekniğidir. Görüşmelerden elde edilen veriler katılımcının duygu, davranış ve düşüncesinin farklı boyutlarını içerdiğinden detaylı bilgi edinmek ve deneyim dinamiklerini derinlemesine araştırmak için olanak tanımaktadır (Akmehmet Şekerler, 2017: 186).

Merriam (2009) üç farklı görüşme tipinden bahsetmektedir. Bunlar sırasıyla; yapılandırılmış görüşme, yarı yapılandırılmış görüşme ve yapılandırılmamış görüşmedir. Bu görüşme tipleri içerisinde en esnek yapıdaki görüşme yapılandırılmamış görüşmedir. Önceden hazırlanan yazılı bir soru formunun olmadığı bu görüşme sohbet havasında geçmektedir. Yapılandırılmış görüşme ise yazılı bir soru formuna bağlı kalarak soruların sırasıyla sorulduğu ve cevaplandığı bir şekilde ilerlemektedir. Bu çalışmada kullanılan yarı yapılandırılmış görüşme Willis'e (2007) göre katılımcılar için önceden hazırlanmış soruların olduğu bu sorulara ek olarak katılımcının verdiği yanıtlara göre sorunu derinlemesine sorgulamak için esnek yapıda bir mülakat görünümündedir. Mason'a (2002) göre yüz yüze görüşme, diyalog halinde resmi olmayan bir ortamda arkadaşça bir tarz da ilerlediğinden nitel araştırmalarda en çok kullanılan görüşme yöntemidir.

Bu çalışmanın örneklem kısmında kullanılan yarı yapılandırılmış mülakat yöntemi ile Malatya'da yayın yapmakta olan günlük gazetelerden Basın İlan Kurumundan resmi ilan yayınlama yeterliliğine sahip gazetelerin imtiyaz sahipleri ve yazı işleri müdürleriyle görüşülmüştür. Araştırmanın yapıldığı dönemde Covid-19 pandemi süreci yaşandığından katılımcılarla yüz yüze görüşme sağlamak hayli zor olmuştur. Sokağa çıkma kısıtlamaları ve saat sınırlandırmaları görüşmeler için problem teşkil etmiştir. Görüşme yapılan beş gazeteden dördü ile yüz yüze görüşme sağlanmasına rağmen bir gazete ile online görüşme yapılmıştır. Gerekirse katılımcıların isimlerinin çalışmada kullanılıp kullanılmamasına dair kendilerinden yazılı izinler alınmış olup mülakatlar ses kayıt cihazı ile kayıt altına alınmıştır. Bu amaçla her hangi bir etik ihlalinin ortaya çıkmaması için çaba gösterilmiştir. Buna göre gazete çalışanları ve yetkilileri ile yapılan görüşmeleri içeren bilgiler Tablo 4.1'de verilmiştir.

Tablo 4.1. Araştırma Kapsamında Görüşülen Katılımcılar

Gazete	Görüşmeci	Süre
Bu Sabah	Umut Mehmet Bozkurtoğlu	59' 54''
Malatya Söz	Erol Kurhan	44' 15''
Net Haber	Ahmet Keskin	41' 54''
Sonsöz	Nihal Ağca	30'
Yeni Malatya	Burhan Karaduman	59' 40''

Çalışma öncesi hazırlanan plana göre hareket edilmiş ve elektronik, yazılı kaynaklar taranarak Türkiye’de yerel basın alanında yapılmış olan kuramsal ve uygulamalı çalışmalar incelenmiştir. Bu inceleme sonucunda yerel gazete sahipleri ve çalışanlarına yöneltilecek soru formu oluşturulmuştur. Soru formu katılımcıların soruları açık ve net olarak anlayacak şekilde esnek yapıda başlıklar ve alt başlıklar halinde oluşturulmuştur. Soruların hazırlık aşamasında YÖK’ün Ulusal Tez Merkezi’nde bulunan alanla ilgili farklı tezlerle beraber Mustafa Şeker’in Yerel Gazeteler (2007) ve Atilla Girgin’in Türkiye’de Yerel Basın (2009) kitaplarıyla beraber üniversitelerin gazetecilik bölümlerinde ki akademik kadrodan gelen görüşler referans alınmıştır.

Bilgilerin elde edilmesinde hazırlanan mülakat soruları açık uçlu ve esnek bir yapıda görüşmecilere yöneltilmiş, görüşmeler ses kayıt cihazı ile kayıt altına alınarak yarı yapılandırılmış mülakat tekniği kullanılmıştır. Mülakatta yer alan sorular; gazetelerin adı, kuruluş öyküleri ve yılları, sahiplik yapıları, haber toplama şekilleri, teknik alt yapıları, personel dağılımı ve nitelikleri, varsa internet ve sosyal medya altyapıları, Basın İlan Kurumu hakkındaki düşünceleri, BİK Malatya Şubesi’nin Malatya yerel basınına etkisi, ekonomik olarak durumları, yaşadıkları sorunlar ve bu sorunlara çözüm önerileri şeklinde olmuştur.

Gerçekleştirilen mülakatlar sonucunda yerel basın mensuplarının verdiği yanıtlar daha önceden saptanan sorunlar sayesinde oluşturulmuş başlıklar altında değerlendirilmeye çalışılmıştır.

4.1.4. Araştırmanın Kapsam ve Sınırlılıkları

Kitle iletişim araçlarının sürekli yenilendiği ve çeşitlendiği bu çağda artık sadece gazeteler bulunmamaktadır. Bu iletişim araçlarında ki yenilenme yerel basın içinde geçerli olmaktadır. Yerel basın içerisinde yerel televizyonlar, radyolar, dergiler, gazeteler, internet haber siteleri ve artık giderek yaygınlaşan yerel Web TV'ler kurulmakta. Çalışmanın niteliği ve süresi kısıtlılığı sebebiyle daha köklü bir geçmişe sahip olan ve en eski kitle iletişim araçlarından birisi sayılan gazeteler çalışma kapsamı içerisine alınmıştır. Gazetelerin tamamı kapsam içine alınmamış sadece Malatya merkez ilçesinde günlük olarak yayınlanan ve Basın İlan Kurumu tarafından resmi ilan almaya hak kazanmış yerel gazeteler ile sınırlandırılmıştır. Yeni Doğanşehir adlı yerel gazetede resmi ilan yayınlamaya hak kazanmış bir gazete olmasına rağmen Doğanşehir ilçesine yönelik yayın yapması ve haftalık olarak yayınlanması bu çalışmada kapsam dışı bırakılmış ve çalışmanın sınırlılığı kabul edilmiştir. Malatya yerel basın çalışanları ve imtiyaz sahiplerinden elde edilen veriler yarı yapılandırılmış mülakat tekniği ile toplanmıştır. Mülakatlardan toplanan bilgilerin doğrulukları, bahsi geçen kişilerin sahip oldukları bilgilerin doğrulukları ile sınırlıdır.

4.1.5. İlgili Kavramsal Tanımlamalar

Bu çalışmada bazı kavramlar sıklıkla kullanılmıştır. Bu kavramların çalışmadaki tanımları şu çerçevededir.

Ulusal Basın; İstanbul ve Ankara'dan ülkeye yayılan ve dağıtımı yapılan basın şekli.

Yerel Basın; Ulusal basın dışında kalan il, ilçe veya daha küçük yerleşim birimlerinde basılan ve o sınırlar içerisinde dağıtımı yapılan basın şekli.

Anadolu (Taşra) Basını; İstanbul basını dışında kalan ve Anadolu'yu temsilen Taşra ismi ile anılan yerel basın yerine kullanılan kavramsal bir isimlendirme.

Basın İlan Kurumu (BİK); 1961 yılında kurulan ve Türkiye'de ki tüm gazeteleri denetleme yetkisini bünyesinde barındıran, gazete ve dergilere resmi ilan ve resmi reklam dağıtımını gerçekleştiren kamu kurumu.

Resmi ilan; Kamu kuruluşlarının reklam faaliyetleri dışında kanunen yayınlanması zorunlu olan duruyurlardır (www.turkcesozlukler.com,2021).

Pandemi: Kıtta ve hatta tüm dünya genelinde etki gösteren salgın hastalık türüdür (vikipedi, 2021).

Web sitesi; internet ağı üzerindeki sayfaların metin, grafik ve animasyonları yazılım dilleriyle okuyucuya aktardığı paylaşım biçimidir (www.ws.com.tr., 2021).

Yarı yapılandırılmış görüşme tekniği; araştırmacı tarafından önceden hazırlanan soruların katılımcılara yönelttiği açık uçlu sorulardan oluşan esnek yapıdaki formlar vasıtasıyla bilgi toplama tekniğidir (Özmen ve Karamustafaoğlu, 2019: 117).

4.1.6. Malatya Yerel Basınının Özellikleri, Sorunları ve Çözüm Önerileri

Bu tez Malatya yerel basınının gelişimi ve geleceğe dair öngörülerini ortaya çıkarmak amacıyla yazılmıştır. Bu bağlamda Malatya Gazeteciler Cemiyeti Başkanı ve Malatya Söz, Net Haber, Yeni Malatya, Bu Sabah ve Sonsöz gazetelerinin imtiyaz sahipleri ve yazı işleri müdürlerinin görüşleri yarı yapılandırılmış görüşme tekniği ile ele alınmıştır.

Görüşmeler, kişilerin aranmasının ardından uygun oldukları gün ve saatler için randevu alındıktan sonra gerçekleştirilmiştir. Görüşme esnasında katılımcıların izinleri alındıktan sonra ses kayıt cihazı vasıtasıyla kayıt altına alınmıştır. Daha sonrasında bu kayıtlar bilgisayar ortamında deşifre edildikten sonra yazıya aktarılmıştır. Görüşme sırasında katılımcılara yöneltilen sorularda her katılımcıya aynı sıra ve şekilde sorulmasına özen gösterilmiştir.

Çalışmanın bundan sonraki bölümünde görüşmelerden elde edilen veriler, yapılan analizin sonucunda başlıklar altında sunulmaktadır.

4.2. Yayını Tanımaya Yönelik Sorular

Bu bölümde katılımcılara gazetelerinin hangi yılda kurulduğu, gazetelerinin kaç sayfa olduğu, sayfalarında yer verilen haberlerin yerel ulusal haber sayısı dağılımı, yayın politikaları ve gelir kaynakları sorulmuştur.

4.2.1. Kuruluş Tarihleri ve Sayfa Sayıları

Çalışma süresince görüşme sağlanan gazetelerin kuruluş yılları ve sayfa sayılarına dair bilgiler Tablo 4.2’de verilmiştir.

Tablo 4.2. Gazetelerin kuruluş yılı ve sayfa sayıları

Gazete	Kuruluş Tarihi	Sayfa Sayısı
Malatya Söz	2013	8
Net Haber	2007	8
Yeni Malatya	1983	8
Bu Sabah	2013	16
Sonsöz	2001	8

Yayın hayatına tek başına başlayan gazeteler söz konusu olabildiği gibi, Basın İlan Kurumu Malatya Şubesi açıldıktan sonra resmi ilan almak için yeterli kriterleri sağlamak adına birkaç gazetenin birleştirilmesi ile yayın hayatına devam eden gazeteler de söz konusu olmaktadır. 4 gazete 8 sayfa olarak yayınlanırken, bir gazete 16 sayfa olarak yayınlanmaktadır. Konuyla ilgili görüştüğümüz kişiler şu bilgileri vermiştir.

Malatya Söz (2021, Kişisel Görüşme): Gazetemiz, Karar, Hâkimiyet, Gerçek ve Net Haber olmak üzere dört gazetenin birleşiminden oluşturuldu.

Net Haber (2021, Kişisel Görüşme): 2007 yılında kurulduk. Dört gazete ile birlikte Malatya Söz olarak birleştik. Yayın hayatına başladığımız günden bugüne 8 sayfa olarak yayınlanmaya devam ediyoruz.

Yeni Malatya (2021, Kişisel Görüşme): 1983 yılında yayın hayatına başladık. 2013 yılında ise Görüş, Bakış, Yeni Malatya ve Hamle gazetelerinin birleşmesi ile Yeni Malatya Gazetesi olarak yayın hayatına devam etti. İlk kurulduğumuz yıllarda 6 sayfa ve ofset siyah beyaz çıkan gazetemiz, 2013 yılında 8 sayfa ilk ve son sayfası renkli olmak üzere basılmaya başlandı.

Bu Sabah (2021, Kişisel Görüşme): 2013 yılında Basın İlan Kurumu'nun Kent, Sürmanşet, Yenigün ve Son Haber gazetelerinin birleştirilmesi ile Bu Sabah gazetesi yayın hayatına başladı. 8 sayfa renkli, 8 sayfa siyah beyaz olmak üzere 16 sayfa olarak yayın hayatına başladık ve hala da bu şekilde devam ediyoruz.

Görüşmecilerin aktardığına göre genellikle birkaç gazetenin birleşmesi şeklinde bir ilerlemenin olduğu anlaşılmaktadır. Bunun yanında katılımcıların belirttiği üzere baskı giderlerinin artması gibi ekonomik koşulların kötüye gitmesi nedeniyle bazı gazeteler sayfa sayılarını düşürme yoluna gitmişlerdir.

Malatya Söz (2021, Kişisel Görüşme): Sayfa sayımızda yıllara göre değişiklikler söz konusu oldu. Toner, kâğıt ve matbaa giderlerinin artması ile ekonomik koşulların kötüye gitmesi, daha önceden 12 sayfa olarak yayın yapan gazetemizin sayfa sayısını 8'e düşürmesine sebep oldu. Yaklaşık iki yıldır 2 sayfa renkli, 6 sayfa siyah beyaz olmak üzere 8 sayfa olarak yayın yapıyoruz.

Sönsöz (2021, Kişisel Görüşme): Gazetemiz 2019 yılından bu yana 4 renkli, 4 siyah beyaz olmak üzere 8 sayfa yayınlanıyor. Ancak kurulduğumuz zamandan bu zamana gelinceye kadar sayfa sayımızda değişiklikler söz konusu oldu. Örneğin 2001-2006 yılları arasında 8, 2006-2011 yılları arasında 16, 2011- 2018 yılları arasında 12 ve 2018-2019 yılları arasında 18 sayfa yayınlanıyordu.

4.2.2. Yerel, Bölgesel ve Ulusal Haberler

Yapılan görüşmeler neticesinde gazetelerin genellikle yerel haberlere odaklandığı görülmektedir. Bununla birlikte katılımcılar gazete içeriklerinde ili ilgilendiren bölgesel ya da ulusal içeriklere de yer verdiklerini ifade etmişlerdir.

Malatya Söz (2021, Kişisel Görüşme): Gazetemizin tüm sayfalarını yerel haberlere ayırıyoruz. Ancak Malatya'yı ilgilendiren ulusal ya da bölgesel bir haber olursa elbette ki o haber ulusallıktan çıkıyor ve yerelleşiyor. Bu nedenle gazetemizde ilimizi ilgilendiren bölgesel ya da ulusal haberlere de yer veriyoruz. Örneğin pandemi döneminde sağlık bakanımızın açıklamaları Malatya'yı da ilgilendirdiği için bu haberlerde yer veriyoruz.

Net Haber (2021, Kişisel Görüşme): Ağırlık olarak yerel haberlere yer veriyoruz. Ancak haber sıkıntısı yaşadığımız dönemlerde tüm kamuoyunu ilgilendiren sağlık, ekonomi gibi haberlere de yer veriyoruz.

Yeni Malatya (2021, Kişisel Görüşme): Gazetelerinin içeriğinde üçte ikiden fazla haber yerel haberlere ayırdığını söyleyen Yeni Malatya Gazetesi'ni destekleyen Bu Sabah Gazetesi'de mevzuata uygun olarak yerel haber yaptıklarını söylemiştir.

Bu Sabah (2021, Kişisel Görüşme): Haber içeriğimizi Basın İlan Kurumu mevzuatına göre yüzde 70 yerel haberlerden ve eğer gündeme dair konular varsa yüzde 30 da bölgesel ve ulusal haberlerden oluşturmak durumundayız.

Sönsöz (2021, Kişisel Görüşme): Tamamında yerel haberlere yer veriyoruz.

4.2.3. Gazetelerde Yer Verilen İçeriklerin Sayfa Bazında Dağılımı

Yapılan görüşmeler sonucunda spor, ekonomi, gündem, köşe yazıları ve makaleler gazetelerin içeriklerini oluşturmakla birlikte, konuları bağlamında sayfa dağılımlarının her gazetede farklılık gösterdiği anlaşılmaktadır.

Malatya Söz (2021, Kişisel Görüşme): Günde en az iki adet makale yayınlama zorunluluğumuz söz konusu. Spor haberlerine bir sayfa ayırıyoruz. Kayısı memleketi olduğumuzdan dolayı Ticaret Borsası ve TSO'nun haberlerine ve benzerlerine ekonomi sayfalarında yer veriyoruz.

Net Haber (2021, Kişisel Görüşme): Belirli bir sayfa sayısı söyleyemem ancak Malatya basınında köşe yazarı bölümü bizimle başladı diyebilirim. Günlük en az 3 – 4 tane köşe yazımız söz konusu. Bütün köşe yazarlarımızın günleri belli. Örneğin spor ile alakalı köşe yazısı yazan yazarımız her gün yazıyor. Bizden sonra diğer gazetelerde sayfalarına köşe

yazılarına yer vermeye başladı. Gazetemizin içeriğini ayarlarken de ekonomi, politika gibi sayfalar olarak ayırmıyoruz. Rutin gazetelerde bilinen şeyler, üçüncü sayfa haberleri genelde asayiş, arka sayfa yedinci ve sekizinci sayfa spor olarak, ilanlar ve bulmaca altıncı sayfa, eğitimle ilgili haberleri ikinci sayfada yer vermeye çalışıyoruz göbek sayfa dediğimiz dördüncü ve beşinci sayfaları da Malatya gündemine ayırıyoruz.

Yeni Malatya (2021, Kişisel Görüşme): Spor haberlerine iki sayfa ayırıyoruz. Haftada bir de yayınlanma zorunluluğu olan makalemiz var. Geri kalan kısım gündem haberlerinden oluşuyor.

Bu Sabah (2021, Kişisel Görüşme): Ekonomi, yerel köşe yazarlarının yazıları ve makalelere 1-2 sayfa, spor haberlerine 2 sayfa ve geri kalan içerik reklam, resmi ilan ve haber ağırlıklı olarak oluşturuluyor.

Sönsöz (2021, Kişisel Görüşme): Gündeme dair içeriklere 5, spor haberlerine 1 ve ilan ve bulmaca kısmına yine 1 sayfa ayırıyoruz.

Yapılan görüşmeler sonucunda gazetelerin genelinde ağırlıklı olarak gündem ve spor haberleri yer almaktadır. Geri kalan kısımlarında ekonomi haberleri, ulusal haberler, yayınlanması zorunlu olan makale, köşe yazıları ile reklam ve resmi ilanlar yer almaktadır

4.2.4. Gazetelerin Yayın Politikaları

Katılımcılar gazete içeriklerinde yer verilen haberlerin tamamen halkın güvenliğini sağlamak, sorunlarını dile getirmek ve çözüm yolları aramak amacıyla yayınlandığını belirtmişlerdir. Hiçbir siyasi görüşü desteklemediklerini dile getirip Malatya menfaatine olan haberlere yer verdiklerini söylemişlerdir.

Malatya Söz (2021, Kişisel Görüşme): Her görüşe eşit mesafede duran, bağımsız bir yayın kuruluşuz. Özel olarak destekleme amacında olduğumuz bir görüş söz konusu değil.

Net Haber (2021, Kişisel Görüşme): Desteklediğimiz hiçbir siyasi görüş söz konusu değil. Yaptığımız haberleri özelde Malatya, genelde Türkiye'yi kapsayacak şekilde, değerlerimize hakaret edenlere yer vermeden yapmaya çalışıyoruz. Ancak Malatya'nın menfaatine olan haberlere genelde ağırlık vermeye çalışıyoruz.

Yeni Malatya (2021, Kişisel Görüşme): Herkese eşit mesafe duran, Malatya'yı saunan ve düşünen bir gazeteyiz.

Bu Sabah (2021, Kişisel Görüşme): Kesinlikle hayır. Tamamen yerelin menfaatleri doğrultusunda yayın yapan bir gazeteyiz. Hiçbir siyasi partinin görüşünü aktarmak gibi bir görüşümüz yok. Bütün siyasi partilere eşit şekilde yaklaşıyoruz. Birinci önceliğimiz Malatya menfaatidir.

Sönsöz (2021, Kişisel Görüşme): Hiçbir gazete tarafsız değildir. Bizler kurulduğumuz günden bu yana sloganımızda da yer aldığı gibi "Halkın Gazetesi" olmaya çalışıyoruz. Yani halkın tarafındayız ve onların sorunlarını dile getiriyoruz.

Görüşmeye katılan katılımcılar, her kesimden görüşe eşit mesafede durmaya çalıştıklarını, özel olarak destekledikleri ya da öne çıkarma çabası içerisinde oldukları herhangi bir görüşün söz konusu olmadığını ifade etmişlerdir.

4.2.5. Gazetelerin Gelir Kaynağı

Katılımcıların belirttiği üzere gazetelerin ana gelir kaynağının resmi ilanlar olduğu anlaşılmaktadır. Reklam gelirleri, tiraj, bayi ve abone satışlarından elde edilen gelirlerle bir yerel gazetenin baskıya devam edebilmesi ve ayakta kalabilmesi neredeyse mümkün değildir.

Malatya Söz (2021, Kişisel Görüşme): Tüm gazetelerde olduğu gibi bizim de esas gelir kaynağımız resmi ilanlardır. Reklam gelirleri ile bir gazetenin ayakta kalabilmesi mümkün olmamakta. Traj, reklam ya da bayi satışından elde edilen gelirler yeterli olmuyor maalesef. 25-50 kuruşa satılan gazeteler bırakın kar etmeyi baskıyı bile karşılamıyor. Ancak kâğıt bedelini karşılamaya yetiyor. Hafta sonu çıkan ulusal gazeteler dahi kâğıt masrafını ancak karşılayabiliyor.

Net Haber (2021, Kişisel Görüşme): Esas gelir kaynağımız Basın İlan Kurumu. Reklam gelirlerimizde iyiydi fakat korona salgınından dolayı bu dönemde düşmeye başladı. Özel reklam sayıları yok denecek kadar azaldı. Özel okullar, özel hastaneler, günü birlik reklamlar, şube açılış reklamları gibi reklamları yayınlamayı tercih ediyoruz. Fakat BİK olmadan, yalnızca reklamlar gazetenin varlığını sürdürebilmesi için yeterli değil. Eğer BİK, ilan vermeyi keserse Türkiye genelinde 1100-1200 gazeteden 100-150 tanesi ancak ayakta kalabilir.

Yeni Malatya (2021, Kişisel Görüşme): Asıl gelir kaynağımız yüzde 99 Basın İlan Kurumu'ndan gelen reklamlar diyebiliriz. Maalesef Malatya'da yerel reklam kültürü pek söz konusu değil. Bursa, Kocaeli, İzmir, Sakarya, Trabzon, Konya, Eskişehir gibi illerle kıyaslırsak reklam payımız yüzde 1 dahi değil. Bu saydığımız illerde reklamlar resmi ilanlardan daha fazla olabiliyor. Şehrin sosyo-ekonomik durumu, sermayesi, kültürel yapısı, reklam pastasını etkiliyor.

Bu Sabah (2021, Kişisel Görüşme): Reklamlar gazetelerin varlığını sürdüresinde yeterli bir kaynak değildir, yerel süreli yayınlar olarak Basın İlan Kurumundan ihale ilanlar alıyoruz ama bunlarda yeterli değil. Bizim fazladan gazete satışımızın olması bize üçlü bir kaynak sağlıyor. Şöyle bir şey var, bir yerel gazetenin asıl amacına uygun bir şekilde yayın hayatına devam etmesi için BİK'ten aldığı resmi ilanları göz önünde bulundurmadan hareket etmesi gerekiyor ki gazete yaşayabilsin. O yüzden reklam ve gazete satışı çok önemli. Bizde abone sayısı da çok fazla olduğu için gazete satışı ve reklamlar maliyetimizin yüzde 80'nini karşılıyor. Resmi ilan gelirlerine bağlı olarak ayakta kalmaya çalışan gazeteler maalesef küçülmeye gitti. Pandemi sürecinde ilan miktarları da azalınca küçülme kaçınılmaz hale geldi.

Sonsöz (2021, Kişisel Görüşme): Yerel basında reklam sancısı çok fazla. Basın İlan Kurumunun İlan desteği ile ayakta durmaya çalışıyoruz.

Katılımcılar aynı zamanda gelişen teknolojilerinde gazetelerin gelir kaynaklarını olumsuz etkilediğini belirtmektedirler. Görüşmeciler ilçelerde yaşayan insanların il gündeminde neler olup bittiğine dair meraklarını dijital ortamlarda gidermeleri ile

birlikte, her ne kadar bayilerden satın alma alışkanlığı yüksek bir il olsa da, satın alma oranlarının düştüğünü dile getirmektedirler. Katılımcılar aynı zamanda eski dönemlerde gazetelerin daha popüler olmasında dönemin şartlarından kaynaklandığının da altını çizmektedirler.

Yeni Malatya (2021, Kişisel Görüşme): Gelişen teknoloji de yerel medyaya olan ilginin ne yazık ki azalmasına sebep oldu. İlçelerde yaşayan insanların, “Bugün şehirde ne oldu?” diye merak etmesi lazım ancak bu merak ve ilgi çok az. Fakat şöyle bir şey var ki, Malatya’da bayide gazete satılma alışkanlığı olan bir il. Bazı illerde bu alışkanlık hiç yok ya da çok az. Son günlerde abone sayısı artmaya başladı ancak 1980-1990’lı yıllarda 5 bin tiraj satan gazeteler varmış. Ama şimdi ilimizde satılan tüm gazeteleri toptasak onlara yetişmek mümkün değil. Bunu şu da etkiliyor o dönemde, internet yok, yerel televizyon yok, TRT tek haber kanalı o dönem. Sadece yerel gazeteler şehirde bir kamuoyu oluşturabiliyor. Ama şu anda iletişim aracı çoğaldı, yerel gazeteler teknolojinin gerisinde kaldı, değişime ayak uyduramadı.

4.3. Nitelikli Personel Tespiti

Görüşme yapılan gazetelerde istihdam edilen çalışanların cinsiyete ve eğitim durumlarına göre dağılımları Tablo 4.3’te gösterilmiştir.

Tablo 4.3. Gazetelerde çalışan kişilerin cinsiyete göre dağılımları ve eğitim durumları

Gazete	Kadın Çalışan Sayısı	Erkek Çalışan Sayısı	Lise Mezunu Sayısı	Üniversite Mezun Sayısı
Malatya Söz	2	4	4	2
Net Haber	-	5	3	2
Yeni Malatya	2	5	-	6
Bu Sabah	4	3	3	4
Sonsöz	4	3	2	5

Tablo 2’ye göre görüşme yapılan 5 gazetede toplam 32 kişi istihdam edilirken çalışanlar arasında kadın çalışanların sayısının azlığı dikkat çekmektedir. Özellikle Net Haber Gazetesi’nde kadın çalışan bulunmamaktadır. Gazetelerin tamamına oranla sadece yüzde 38 kadın basın çalışanı istihdam edilmektedir.

4.3.1. Personel Alımında Dikkat Edilen Unsurlar

Katılımcılar gazetelerinde istihdam edecekleri personelleri alırken gelişime açık olmaları, mesleğe dair bilgilerinin olması, etkili iletişim kurma becerilerinin gelişmiş

olması gibi unsurlara dikkat ettiklerini belirtmektedir. İletişim Fakültelerinden mezun olan kişilerin deneme süreçlerinde sıkıntılar yaşadıklarını, işin okulunu okumuş olmalarına karşın bilgi açısından birçok eksikliklerinin söz konusu olduğunu ve bu nedenle sahada zorlandıklarını ve buradan mezun olan öğrencilerin eğitime tabii tutulduklarını ifade etmektedirler.

Malatya Söz (2021, Kişisel Görüşme): Gazeteler eskisine göre şekil ve içerik açısından çok değişti. Eskiden gazeteci yetişirdi, şimdi yetişmiyor. Eskiden kalifiye elemanların cezbedici durumu vardı, her biri bir gazete gibiydi şahıs değildi. Ama artık devir değişti yönetim anlayışından gazetenin içeriğine kadar, bu dönemde gazeteci dediğimiz türden insanlar yetişmez olunca üniversite mezunu bu işin okulunu okuyan insanlarda bu açığı doldurmaya başladılar. Aslında öylede olması lazım. Daha önce çalıştığım gazetede ben her işi tek başıma yapıyordum fakat artık devir değişti. İmtiyaz sahipleri dâhil oluyor sürece ve çoğu şey onların istediği şekilde yürüyor ve bağımsız gazeteci figürü ortadan kalkıyor, özgür iradesini kullanamıyor. Eskiden patron manşeti gazete çıktıktan sonra görürdü ve o dönemde meslekten zevk alıyorduk.

Net Haber (2021, Kişisel Görüşme): İletişim fakültesi mezunu olan arkadaşlarımızı birkaç kez deneme süreci olarak başlattık. Ancak bu mesleğin okulunu bitirmiş olmalarına rağmen sanki hiçbir şey öğrenememiş gibiydiler. Ya insanlar iş olsun diye gazetecilik bölümünü yazıyor, ya da uygulama eksikliğinden böyle. Staj için gelenlerden de aynı durumdalar. Son sınıfta olmalarına rağmen aynı eksiklikleri onlarda da gördük. Zorla okuyormuş gibiler.

Yeni Malatya (2021, Kişisel Görüşme): Yetiştirilmek üzere ya da yetişmiş eleman çalıştırmak isteriz ancak aslına bakarsanız gazetecilik okumakla yapılacak bir meslek değil. Bireysel bir özelliği ön planda olması gereken bir meslek. Evet, üniversitede okuyan ya da üniversite mezunları geliyor staj için ama maalesef haber yazmayı bilmiyor. Gazetecilik özentisi var ama gazetecilik temeli yok. Teorik ve pratikte eksiklikleri var. Herkes gazeteci olamaz, özentisi veya zorlama ile olacak bir meslek değil. Apayrı bir meslek bu, gecen yok özel günün yok, cenazen yok, düğünün yok, bayramın yok. Yeri geliyor polisten daha fazla mesai yapıyorsun ama maalesef nankör bir meslek bırakınca unutuluyorsun.

Bu Sabah (2021, Kişisel Görüşme): İletişim fakültesi mezunları direkt istihdam edildiği için bir kolaylık sağlanıyor. Aslında yerel medyanın en büyük problemi sahadaki gazetelerin yetersizliği. Şu anda gerek muhabir olarak, gerek yazı işleri müdürü olarak, gerek editör olarak yer verebileceğimiz yetişmiş gazeteci yoktur. Bunun için iletişim fakültesi mezunlarına yöneliyoruz. Alaylı ve mektepli ayrımını yaptığımızda alaylı olanlar daha iyi gibi duruyor ama şu anda alaylıda yetişmediği için mekteplilerle yola devam ediyoruz ve iletişim fakültesi mezunu arkadaşlarımızın da mezun olduktan sonra sahaya indiklerinde eksik olduklarını görüyoruz ve onlarda tekrardan bir eğitime tabi tutuluyor.

Sonsöz (2021, Kişisel Görüşme): İletişim Fakültesi mezunu olması, gelişime açık olması, yetkin ve mesleki bilgiye sahip olması, etkili iletişim ve yüz yüze iletişim yeteneğinin olması gibi unsurlara dikkat ediyoruz.

Görüşmeciler daha önceden gazetecilik mesleğini “alaylı” diye tabir edilen mesleğin içinden gelen yetişmiş meraklı kişilerin tek başına dahi olsa bir basın kurumunu idare edecek yetkinlikte olduğunu dile getirmektedir. Yeni nesilde artık böyle

özellikler olmadığı gazetecilik mesleğinin okulu dahi okuyan kişilerin özellikle pratikte eksikliklerinin olduğunu dile getirmektedirler.

4.3.2. 212 Sayılı Basın İş Yasasına Göre Sigortalı veya Sarı Basın Kartı Sahibi Çalışanların Sayısı

Katılımcıların sigortalı ya da sarı basın kartına sahip olan çalışanlarının sayılarına dair bilgiler aşağıda yer almaktadır. Kimi katılımcı sarı basın kartına sahip olmanın geçmişe göre daha kolay olduğunu düşünürken, kimi katılımcı tarafından daha zor olduğu düşünülmektedir.

Görüşmecilerden Malatya Söz Gazetesi'nde, 4 kişi sarı basın kartı sahibiyken ve bir kişinin de aday olduğu belirtilirken Net Haber'de yeni başvuruların hepsinin reddedildiğini ve şu an 4 sarı basın kartı sahibi olduğunu söylemiştir. Yeni Malatya Gazetesi'nde ise çalışan 7 kişinin tamamının sarı basın kartı sahibi olduğunu dile getirerek artık sarı basın kartı başvurularının ve almaya hak kazanmanın daha kolay olduğunu fakat avantajlarının ortadan kalktığını dile getirmiştir. Bu Sabah Gazetesi'de çalışanlarının yıpranma paylarının alabilmeleri için çalışan 7 kişinin tamamının sarı basın kartı sahibi olduğunu söylemiştir. Sonsöz Gazetesi çalışanlarından 1 sorumlu yazı işleri müdürü, 1 köşe yazarı, 1 sayfa sekreteri ve 2 muhabir olmak üzere toplam 5 çalışanın sarı basın kartı sahibi olduğu belirtilmiştir.

Malatya Söz (2021, Kişisel Görüşme): Eskiden müracaat etmek çok teferruatlıydı, bu yüzden bu kadar sarı basın kartı yoktu. Ancak şimdi başvurular internet üzerinden yapıldığı için başvuruda bulunup almak daha kolay. Fakat eskisi kadar sarı basın kartının avantajı yok. Çoğu kurumda (internet, THY) yüzde 50 ye yakın indirim vardı, şimdi hiç biri kalmadı.

Yeni Malatya (2021, Kişisel Görüşme): Eskiden bir değeri vardı, zor alınıyordu. Yönetmelikler değiştikçe üniversite mezunları daha kısa sürede sarı basın kartı sahibi olmaya başladı ama gerçek gazeteci sayısı azaldı. Üniversite mezunları bir yılda, lise mezunları 3 yılda basın kartı sahibi oluyor ama nitelikli gazeteci sayısını temsil etmeyen bir artış oluyor.

Bu Sabah (2021, Kişisel Görüşme): Şimdi iletişim fakültesi mezunları için sarı basın kartı almak kolay fakat diğerleri için pek kolay değil. İletişim mezunları on iki ay 212'den sigortalı olunca 1 sene içinde sarı basın kartı sahibi olabiliyorken 4 yıllık bir üniversite mezunu en erken tüm şartları sağladığı takdirde 2 sene sonra alabilmeye hak kazanıyor.

Sarı basın kartına sahip olmanın geçmişte daha zor olmasının nedeni katılımcılara göre başvuruların daha önceden yüz yüze alınırken şimdi internet üzerinden gerçekleşmesi olarak düşünülmektedir. Aynı zamanda katılımcılar sarı basın kartına

sahip olmanın geçmişte bazı avantajlar sağladığını ama günümüzde bu avantajların kaybolduğunu belirtmektedir.

4.4. Teknolojiden Faydalanabilen Gazetelerin Tespiti

Görüşmecilere bu bölümde gazetelerinin teknolojik altyapıları hakkında sorular yöneltilmiştir. Gazetelerini hangi baskı tekniği ile bastıkları, teknolojik alt yapılarının ne kadar güncel olduğu, gelişen teknolojiye yetişebilmek adına web sitelerinin olup olmadığı ve varsa güncelleme sıklığı ile siteye giren okuyucu sayısı sorulmuştur.

4.4.1. Gazete Basım Tekniği

Katılımcılardan alınan bilgiler ışında gazete basımlarında aydinger ve ofset baskıların kullanılmakta olduğu anlaşılmaktadır.

Malatya Söz, Net Haber ve Yeni Malatya Gazetesi aydingerle çıktı alıp başka bir matbaada gazetelerini ofset olarak bastırırken Bu Sabah Gazetesi, Malatya’da 16 sayfa ofset baskı yapabilecek bir matbaa olmadığından Adana’daki bir matbaa da basıldığını söylemiştir. Bu Sabah Gazetesi, dijital olarak gönderilen gazete taslağı aydingerle basılmadan direkt basıldığı için daha kaliteli çıktı alındığı ve Malatya’da bu kalitede basılan bir başka gazete olmadığını dile ifade etmiştir. Sonsöz Gazetesi ise tabaka kâğıda baskı yapabilen düz ofset basım tekniği ile 4 sayfa renkli bir gazete basıldığını dile getirmiştir.

4.4.2. Gelişen Teknolojiye Uyum Sürecinde Altyapıda Gerçekleşen Değişimler

Gazetelerin gelişen teknolojiye uyum sağladıkları yapılan görüşmelerde ortaya çıkmıştır. Katılımcılar bu süreçte gazetelerin internet sitelerinin olması ve her gün belirli miktarda haber, video haber ya da köşe yazıları gibi zorunluluklarla teknolojiyi takip etmeye çalıştıklarını belirtmektedir. Kullanılan ürünlerin de güncel olması gerektiğinin altını çizen katılımcılar, imkânlar el verdiğince dijital yayıncılığa da yatırım yaptıklarını ifade etmektedirler.

Malatya Söz (2021, Kişisel Görüşme): Gazetemizi daha da geliştirebilmek için şartları zorluyoruz. Teknoloji hızla geliyor ve biz takip etmeye çalışıyoruz.

Net Haber (2021, Kişisel Görüşme): Basın İlan Kurumu, zorunlu tuttuğu bazı şeyler ile bizleri teknolojik gelişmelere uyum sağlamaya zorunlu kılıyor. Örneğin, belirlenen yüzdelik dilimden

faaydalanabilmemiz için gazetenin internet sitesi olmak zorunda ve 15 güncel haber, bir video haber, iki günlük kŖe yazısı olmak zorunda. Bunlar mecburi tutulduğu için teknolojik alt yapıyı kurmak zorundayız.

Yeni Malatya (2021, KiŖisel GrŖme): İmknlarla kısıtlı olmakla beraber mesela hiçbir gazetenin baskı tesisi yok ve o güce sahip olması mümkün değil. Gazetenin dört ortağı da matbaacı olmasına rağmen baskı tesisimiz yok. Eskiden matbaası olup gazete kurmuŖ olanlar var ancak daha sonra deėiŖen yönetmelikle gazetelerin matbaalarının olma ve matbaacı alıŖtırma zorunluluğu vardı, ama Ŗimdi taŖeron olarak dıŖarıya bastırabiliyoruz.

Bu Sabah (2021, KiŖisel GrŖme): Bilgisayarlardan tutun programlara kadar, güncel ve lisanlı ürünler kullanmak zorundayız. Her yıl düzenli bakım ve gncellemelerimiz oluyor. Zaten Ŗu an gazetemizin ikinci bir gelir kaynağı olan Youtube kanalımız ve internet sitemiz geliŖiyor. Dijital yayıncılığa da çok ciddi yatırımlar yaptık.

Sonsöz (2021, KiŖisel GrŖme): GeliŖen teknoloji karŖısında yerel basın adeta eziliyor. Gelirin kısıtlı olması ve masrafların artması, teknolojiyi yakalamasını zorlaŖtırıyor.

BİK'in zorunlu tuttuğu dijital yatırımlarla bazı gazeteler mecburiyetten, bazı gazeteler ise geliŖen teknolojiye ayak uydurmak adına alıŖmalar yaptığı ifade edilmektedir. Bu Sabah Gazetesi hem internet sayfasında hem de Youtube kanalında geliŖmeler kaydetmek adına teknolojiye uyum sağlama çabası içinde olduğu grlmektedir.

4.4.3. Gazetelerin İnternet Sitesi Varlığı

Teknolojiye uyum sağlama sürecinde gazetelerin kullandıkları internet sitelerine dair bilgiler aŖaėıda yer almaktadır. Katılımcılar hem yerel hem de dijital ortamda yer verilen haberlerin bazen aynı bazen birbirinden farklı olabildiğinin altını çizmektedir.

Malatya Söz (2021, KiŖisel GrŖme): İddialı bir internet sitemiz var. Aynı ada sahip “www.malatyasoz.com” bir internet sitemiz mevcut. Basılı gazeteden farklı haberlerinde yer aldığı sitemize ayırdığımız bir eleman mevcut. Sürekli siteyle ilgili güncelleme yapıyor.

Net Haber (2021, KiŖisel GrŖme): Aynı isimle bir internet sitemiz mevcut fakat içerik basılı olan gazetemiz ile hemen hemen aynı. BaŖlıkları biraz deėiŖtirerek daha dikkat çekici tıklamaya yöneltici baŖlıklar ve görseller kullanıyoruz.

Yeni Malatya (2021, KiŖisel GrŖme): Aynı isimli bir sitemiz var “www.yenimalatya.com.tr” sitede ki haberler ile gazetede ki haber içerikleri aynı.

Bu Sabah (2021, KiŖisel GrŖme): “www.busabahmalatya.com” adlı gazetemizin resmi web sitesi mevcut. İnternet sitemizde günlük en az 17 muhabir etiketli yerel haber giriŖimiz oluyor, en az 2 adet video haber yapıyoruz ve bunların arŖivleri de sitede tutuluyor. Zaten BİK'in de yerine getirilmesi gereken Ŗartlar arasında yer alıyor. Bazı haberlere gazetede yer vermeyip sadece sitede yer veriyoruz. Artık internet sitesinde ki haber formatıyla gazetede ki haber formatı da birbirinden ayrılıyor. Mesela analiz haberi yaparken gazetede metni uzun tutabilirken internet sitesinde metni uzun tutamıyorsun, okunması zorlaŖıyor.

Sonsöz (2021, KiŖisel GrŖme): “malatyasonsoz.com.tr” adresi Ŗirketimize aittir. Bu adresteki içerik hareketliliği çok yüksek. gazeteye nazaran kısa ve fazla haber giriliyor.

Katılımcılar geleceğin gazeteciliğinin internet ortamlarında yer bulacağını ancak resmi ilanların basılı mecralarda yer almalarından dolayı yerel gazetelerinde varlığını sürdüreceğini ifade etmektedirler.

Malatya Söz (2021, Kişisel Görüşme): Zaten geleceğin gazeteciliği internete doğru kayıyor. Yalnız şöyle bir şey var resmi daireleri, iş dünyasını ve esnafı yakından ilgilendiren resmi ilanlar basılı mecrada olduğu için gazeteyi de takip etmek zorundalar. Halkımız okumayı sevmese de bürokratlar ve siyasetçiler hala takip ediyor gazeteleri. Esnaf kesimi alsa da vatandaş genelde internetten takip ediyor.

Gazetelerin yerel ortamlarda künye bilgileri verilerek basıldığını ve bu nedenle hesap verilebilirliği olduğunu belirten katılımcılar, dijital ortamların bu durumu bünyelerinde taşımadıklarını belirtmektedirler.

Yeni Malatya (2021, Kişisel Görüşme): Türkiye'nin ve dünyanın en büyük sıkıntısı kontrolsüz sınırsız sosyal medya, virüs gibi... Özgürlük doğruyu verebilmektir, ama şu anda yanlışlar daha çok aktarılıyor. Hukuki sorumlusunu bulamıyorsun, künyeleri yok varsa da ulaşıyorsun. Ama gazetelerin hesap verilebilirliği ortada.

Katılımcıların gazetelerin güncellenme sıklıkları ve günlük ziyaretçi sayılarına dair verdikleri bilgiler Tablo 4.4'te yer almaktadır.

Tablo 4.4. Gazete internet sitelerinin güncellenme sıklığı ve günlük ziyaretçi sayısı

Gazete	Güncellenme Sıklığı	Günlük Ziyaretçi Sayısı
Malatya Söz	Anlık	20.000
Net Haber	Anlık	6.000 - 12.000
Yeni Malatya	Anlık	2.000 - 5.000
Bu Sabah	Anlık	9.000 - 10.000
Sonsöz	Anlık	7.000 - 15.000

Tablo 4'te bütün gazetelerin internet sitelerinin anlık olarak güncellendiği fakat günlük ziyaretçi sayılarında değişiklikler olduğu görülmektedir. En çok sayfa ziyareti 20 bin civarında Malatya Söz Gazetesi'nde iken en az ziyaretçi sayısı 2 bin ile Yeni Malatya Gazetesi olduğu görülmektedir.

Malatya Söz (2021, Kişisel Görüşme): Gazetelerin internet ortamında bulunan ziyaretçi sayısı ile basılı ortamlarda ki okur sayısını rakamlarla karşılaştırmak mümkün değil. Girilen paylaşımlara anında ziyaret gerçekleşebiliyor. Sitede aktif olanları görüyoruz. Kimin neyi ne kadar okuduğunu bilip seviyeyi ölçebiliyoruz.

Net Haber (2021, Kişisel Görüşme): Gündemin değişim seyrine göre ziyaretçi sayımız değişebiliyor. Örneğin, sıradan gündemler olduğunda 6.000-7.000 iken deprem olduğunda 12.000 olabiliyor. Asayiş haberleri de aynı şekilde çok fazla okunuyor. Bizlerde hangi haberin kaç kez tıklanıldığını görebildiğimiz için içeriklerimizi buna göre ayarlayabiliyoruz. Aynı şekilde köşe yazarlarımızın okuyucuları da bizlere ziyaretçi kazandırıyor.

Bu Sabah (2021, Kişisel Görüşme): Günlük haberler zaten aynı gün giriyor fakat özel haberlerimiz gazetede çıkmadan internet sitemizde yayınlanmıyor. İnternet sitesi içinde yapılan özel haberler oluyor.

Yeni Malatya (2021, Kişisel Görüşme): Rutin günlük gelişmeler aynı gün yansıtılıyor ama özel haber ise gazete baskısından sonra internet sitesinde yer alıyor.

Katılımcılar gazetelerin yerelde bulunan okur sayıları ile dijital ortamda bulunan okur sayılarının birbirinden çok farklı olduğunu ve gündemde yer alan haberlere göre internet sitelerinin ziyaret sayısını arttırıp azaltabildiğini ifade etmektedirler. Site sahipleri kullanıcıların ziyaret ettikleri haber içeriklerine göre sayfa içeriklerini güncelleyebildiklerini belirtmektedirler. Aynı şekilde özel haberlerin yerel ortamda basılmadan önce dijital ortamlarda yayınlanmadığını dile getirmektedirler.

4.4.4. Okuyucuların Geri Bildirim Sağlama Yolları

Katılımcılara bu başlık altında, okuyucularının gazetelerine geri bildirim yapabilme imkânları ve yolları sorulmuştur. Ayrıca yayınladıkları içerikten ötürü tiraj kaybetme korkusu yaşayıp yaşamadıkları öğrenilmeye çalışılmıştır.

Malatya Söz (2021, Kişisel Görüşme): Okuyucularımız geri bildirimleri bize sağlayabiliyorlar. Örneğin geçtiğimiz günlerde Yıldıztepe verici istasyonlarının olduğu tepe hakkında yaptığımız bir haber gündeme geldi ve Malatya Belediyesi şimdi konuyla alakalı bir çalışma yürütüyor.

Net Haber (2021, Kişisel Görüşme): Haberlerin altında yorum bölümü olduğu için oradan takip edebiliyoruz. Ayrıca sitemize eleştiri yorum bölümü açtık, okuyucularımız ile interaktif olarak kendi düşüncelerini yorumlarını paylaşmalarını sağlamaya çalışıyoruz. Hakaret içerikli mesajlar dışında bizi eleştirse dahi yazdıklarını onaylayıp yayınlıyoruz ve siteyi ziyaret eden herkes görebiliyor.

Yeni Malatya (2021, Kişisel Görüşme): Telefon ve maillerle iletebiliyorlar. Özellikle asayiş olaylarında kendisinin veya yakınının fotoğrafı ya da adı açık şekilde yayımlandıysa tepki gösteriyorlar. Ama bir katilin fotoğrafını nasıl saklayabilirsiniz. Mesela trafik kazasında adam ölmüş, sahada yaralı haldeki fotoğrafı çekilmiş bunları saklamak zor evet kişisel haklara saygılıyız ama öte taraftan bazı kurallara uyarak o haberi vermek durumundayız. İnsanlar genellikle kendilerini ve ya yakınlarını kötü olaylarda fotoğraf ya da isim olarak görünmesini istemiyor. Birde yerel sorunlarını iletip neden haber yapmıyorsunuz şeklinde dönüş yapıyor.

Bu Sabah (2021, Kişisel Görüşme): WhatsApp hattımıza iletebiliyorlar, mail yoluyla veya yapılan haberlerin altına yorum olarak da yazabiliyorlar.

Sonsöz (2021, Kişisel Görüşme): Okuyucular geri dönüşlerini genelde haberin altına yorum, sosyal medya ortamlarından mesaj ve gazetemizin iletişim ağlarından bire bir temas kurarak sağlayabiliyorlar.

Katılımcılar, okuyucuların dijital ortamlarda haber sitesinde yer alan yorum bölümü ya da doğrudan telefon, WhatsApp ve mail yolları üzerinden görüşlerini paylaşabildiklerini ifade etmektedirler.

4.5. Haber Kaynaklarının Tespiti

Görüşme sağlanan katılımcılar gazetelerin abone oldukları haber ajanslarına dair aşağıda yer alan bilgileri vermişlerdir.

Malatya Söz, Bu Sabah, Sonsöz Gazetelerinin İhlas Haber Ajansı (İHA) aboneliği bulunurken Net Haber ve Yeni Malatya Gazetelerinin Anadolu Ajansı (AA) ve İHA abonelikleri bulunmaktadır.

Gazetelerde kullanılan haber ve fotoğrafların ne kadarının ajanslara ne kadarının gazetenin kendisine ait olması gerektiği hakkında BİK'in koyduğu kuralların dikkate alındığı, bu nedenle ajans kaynaklı alınan haber ve fotoğrafları asgari düzeyde tutulduğu anlaşılmaktadır.

Malatya Söz (2021, Kişisel Görüşme): BİK yayınlamakta olduğumuz 6 sayfanın en az 1 sayfasının bizim kendi haberlerimizden oluşmak zorunda olduğunu belirtir. Bu nedenle 8 sayfa olan gazetemizde vitrin haberlere de içeride yer vermek suretiyle en az bir sayfasının haber ve fotoğrafları bize ait.

Net Haber (2021, Kişisel Görüşme): Üçte bir bizim ürettiğimiz haberler, üçte ikisi ajansların haberleri olacak şekilde yayın ediyoruz. Fakat bazen bizim asayiş bülten haberleri ile ajansların ki aynı olabiliyor.

Yeni Malatya (2021, Kişisel Görüşme): Basın İlan Kurumunun belirlediği bir kota var ve ona uymak şartıyla gerekmedikçe ajans haberlerini ve fotoğraflarını kullanmamaya gayret gösteriyoruz. Ama bizim yakalayamadığımız bir detayı ajanslar yakalamışsa onu da habere ekliyoruz.

Bu Sabah (2021, Kişisel Görüşme): Yüzde 30 gibi bir oran ajansa ait geri kalan yüzde 70 bize ait haber ve fotoğraflardan oluşuyor.

Sonsöz (2021, Kişisel Görüşme): Yayınladığımız haberlerin yüzde 10'u ajans kökenlidir.

Ajanslardan alınan haberlerde kaynak belirtmek zorunda olduklarını belirten katılımcılar, kullandıkları haber ve görsellerde mutlaka kaynak belirttiklerini ifade etmektedirler. Kaynağı belirsiz olan haber ve fotoğraflara okuyucuların güveninin bulunmadığını belirten katılımcılar, yapılan haberlere dair herhangi bir sorunla karşılaşmamak için kaynak kullandıklarını ifade etmiştir.

Net Haber (2021, Kişisel Görüşme): Biz kaynak belirtmeden haber yayınlamıyoruz. Zaten Basın ilan kurumunun öyle bir mecburiyeti var. Site içinde kaynak belirtmediğin zaman hem okuyucu hem bizim için saygılı olmuyor. Bazı sitelere de dikkat ediyorum kullandığı fotoğrafı dahi kimden almışsa yazıyor. Ahlaklı bir davranış bence, bizde böyle yapıyoruz. Üstelik kaynak verdiğimiz zaman elimizde güçlü oluyor. Bazen asayiş haberleri sıkıntılı olabiliyor. Bizde kaynağı belirtip bireyleri çözümünü arayacağı yere yönlendiriyoruz. Kaynağı her halükarda göstermek bizim faydamıza oluyor. Kendi haberimizse haber merkezimizin ya da muhabirimizin ismini yazıyoruz. Böylece haberimizin arkasında da duruyoruz.

Yeni Malatya (2021, Kişisel Görüşme): Kaynak belirtiliyor, bu bir haktır. Zorunluluktur. Etik olması açısından kaynak belirtilmek zorunda. Sonuçta sorumluluk yayıncıya aittir. Ajans yanlış bilgi belge ve ya fotoğraf olmadığı sürece istediğini gönderir. Yayınlayıp yayınlamamak basın kuruluşunun kendini bağlar ve sorumlu kendisidir.

Bu Sabah (2021, Kişisel Görüşme): Kesinlikle haber kaynağı belirtilerek yayınlanıyor. Farklı bir yerden, yayın kuruluşundan, kişiden dahi olsa kaynak gösterilmeden yayınlamıyoruz. Kamu kurumlarında gelen bilgilendirme metinleri haber merkezimizin haber etiketi olarak yayınlanıyor. Muhabir kökenli ise o kişinin etiketi ile yayınlanıyor.

Sonsöz (2021, Kişisel Görüşme): Basın İlan Kurumu'nun denetimlerinde belirttiği kurallara göre her haberin kaynağı yazılı nüshada belirtilmek zorundadır.

Görüşme yapılan bütün yerel gazeteler sayfalarında kaynak belirtmeden haber veya fotoğraf kullanmadıkları dile getirip bunun hem bir yasal sorumluluk hem de basın etik ilkelerine göre uygun olduğunu ifade etmişlerdir.

4.6. Baskı, Tiraj, Abonelik ve Satış / Gelir

Gazetelerin günlük ortalama baskı sayıları ve dağıtım yollarına ilişkin bilgiler Tablo 4.5'te verilmiştir.

Tablo 4.5. Gazetelerin Baskı Sayısı ve Dağıtım Yolu

Gazete	Ortalama Baskı Sayısı	Dağıtım Yolu
Malatya Söz	1000	Bayiler ve Abonelikler
Net Haber	950 - 1000	Bayiler ve Abonelikler
Yeni Malatya	1000	Bayiler ve Abonelikler
Bu Sabah	1750	Bayiler ve Abonelikler
Sonsöz	1500	Bayiler ve Abonelikler

Katılımcılar içinde bulunulan pandemi sürecinin hem gazetelerin baskı sayılarının azalmasına neden olduğunu hem de ev aboneliklerinde artışın yaşandığını belirtmektedirler. Spor ya da kamu kurumlarını ilgilendiren bazı haber içeriklerinden dolayı baskı sayılarında artışın olabildiğini de ifade etmektedirler.

Net Haber (2021, Kişisel Görüşme): Pandemi öncesinde 1.200 – 1.500 arasında bir baskı sayımız söz konusuysen, şimdi 950 – 1000 aralığında.

Bu Sabah (2021, Kişisel Görüşme): Spor başarılarımızdan dolayı ya da bazı kamu kuruluşlarını ilgilendiren özel bir haber varsa ya da ilgi çeken siyasi bir haber olursa bizden fazladan gazete talep edebiliyorlar.

Net Haber (2021, Kişisel Görüşme): Bizim vatandaşımızda bayiye gidip gazete alma kültürü çok zayıf. Daha çok esnaf kesimi(berber, çay ocağı, kahve) ve resmi kurum aboneliklerimiz vardı fakat pandemiden sonra ev abonelikleri de olmaya başladı. Fakat bazı iş yerlerinin kapanması ile aboneliklerde de düşüş yaşadık.

Bu Sabah (2021, Kişisel Görüşme): Gazetemizin yüzde 80 i abone sistemi ile satılıyor, yüzde 20 si bayilerde satılıyor. Ev, işyeri, resmi kurum hepsine gazete gidiyor. Günlük 100 gazete kamuya ücretsiz dağıtılıyor.

Gazetelerin resmi, özel ilan ve reklamlardan elde ettiği aylık gelir hakkında katılımcılar, bu ilan ve reklam gelirlerini planlayamadıklarını, yılın bazı dönemlerinde artış olurken bazı dönemlerinde azalmaların söz konusu olduğunu, resmi ilanların çeşitli nedenlerle azaldığını ve bu kaleminden elde edilen gelirin ne yazık ki gazetenin giderlerini karşılayamadığını ifade etmektedirler.

Malatya Söz (2021, Kişisel Görüşme): Bazı resmi kurumlar resmi ilan yayınlamak zorunda kalmadan ürün tedarik edebiliyorlar. Bu ilanlar yayınlanacak ki gazetelerde gelir sahibi olsun. Bu tür yasalarla gelirimiz düştü haliyle. Ben iki yıl meslekten uzak kalmak durumunda kaldım tekrar döndüğümde daha ağır şartlarla karşı karşıya kaldığımı görüyorum. İki yıl önce önemsemediğimiz ilan türleri artık tutunduğumuz dal haline gelmiş ne yazık ki.

Net Haber (2021, Kişisel Görüşme): BİK hak edişi ikiye bölüyor. Örneğin biz aralık ayında yayınladığımız ilanların parasının yarısını Ocak 15'te diğer yarısını ocak ayının sonunda veriyor. İlk verilen ödeme ile KDV, stopaj ve diğer giderlerini yatırıp ay sonunda verdiği ile de sigorta ve maaşları öduyoruz. Arada kalanda olursa kârımıza. Başka da önemli bir gelirimiz yok, ucu ucuna gidiyor. Gazete çıkaracak arkadaşlara bazen tavsiye niteliğinde söylüyorum inanmıyorlar. Şimdi bir sigorta olmuş 900-1000 TL stopajla ve diğerleri ile birlikte. 5-6 tane personel mecburiyetin var ilanın KDV'si yüzde 18, e-faturadan dolayı fatura bulma olayında yok. Öyle bir sistem oldu ki para geldiği gibi tekrar geri gidiyor.

Yeni Malatya (2021, Kişisel Görüşme): Ne yazık ki gelir gideri karşılamıyor. Eskiden 3 kişi çalışırken şu an 7 kişi çalıştırılma zorunluluğu var. Buna karşın resmi ilanların oranı da geçmiş yıllara göre düştü. Dolayısıyla önemli bir gelir kaynağı azaldı. Bazı ilanların yayınlanma şekli değiştiği için ilanların kaldırılması da ilan sayılarının azalmasına neden oldu.

Bu Sabah (2021, Kişisel Görüşme): Resmi ilanlardan elde edilecek geliri planlayamıyoruz. Zaten yılın ilk 3-4 ayında resmi ilanlarda bir azalma görülüyor. Sadece resmi ilanlarla ayakta kalması mümkün değil gazetelerin.

Sonsöz (2021, Kişisel Görüşme): İlan geliri sabit olmamakla birlikte personel, kâğıt, matbaa, SGK ve diğer giderler her ay sabittir. Gelir, gider oranlamasında gider çok fazla. Gelir 7 ise, gider 10 diyebiliriz.

Resmi ilanlarında dijital ortamlarda verilmeye başlanması hakkında katılımcılar, bu ilanların ancak bedeli ödenerek gazetelerde yayınlanması taraftarı olduklarını belirtmektedirler. Her yıl ekonomik olarak daha ağır koşullarda hizmet vermeye çalışan basın kuruluşları resmi ilanlarla ayakta kalmaya çalışmaktadır. BİK'in sunduğu şartlar gereği en az 7 kişinin çalışması gerektiğini dile getiren gazete yetkilileri artan giderlerle maaş ödemekte zorlandıklarını ifade etmişlerdir.

Yeni Malatya (2021, Kişisel Görüşme): Söz uçar yazı kalır. Bana kalırsa ilanlar gazetelerde yayınlanmalı. Ne internet sitelerinde ne televizyonlarda... Yarın öbür gün onlara ne olacağı belli değil sitelerin içerikleri değiştirilebilir ve bu siteleri denetleyen resmi bir kurum yok, yaptırım uygulanamıyor. Gazete basılıp abonelere verildikten sonra, resmi kurumlara teslim edildikten sonra bunun geri dönüşü yok. Hatan varsa düzeltmek zorundasın ertesi gün. Basın savcıları sırf bu iş için var. Eğer resmi ilanlar yayınlanacaksa hak edip bedelini ödeyecek kurumlarda yani gazetelerde yayınlanmalı, çünkü bu teknolojik altyapı ile şeffaflık sağlamak zor.

Elde edilen gelir gazetelerin gelişmelerine yetecek kadar çok olmadığı için ve işlevlerini yerine daha iyi getirmeleri hakkında katılımcıların ifadelerinden, gelirlerin giderleri karşılamaya yetmediği ve gazetelerin zor durumlarla baş etmek zorunda oldukları anlaşılmaktadır.

Katılımcılar gazetelerin elde ettiği gelir giderlerini karşılamakta yetersiz kaldığı için şartlarını daha iyi hale getirmelerinin şimdilik mümkün olmadığını dile getirmişlerdir.

Malatya Söz (2021, Kişisel Görüşme): Bu şartlarda gazete gelir giderleri başa baş hale gelmiş durumda. Gelir az ama gider kalemi fazla.

Net Haber (2021, Kişisel Görüşme): Kesinlikle hayır, dua ediyoruz ki yazıcı bozulmasın, makine bozulmasın.

Yeni Malatya (2021, Kişisel Görüşme): İyi bir sermayeye sahip olması gerekiyor ki ihtiyaç duyduğu asgari ihtiyaçlara zaman zaman yatırım yapsın. Fotoğraf makinası, bilgisayar, yazıcı gibi bazı elektronik aletlerin yenilenmesi gerekiyor. Personel sayısının yeterli düzeyde olması gerekiyor fakat bu ekonomik şartlarda ne yazık ki mümkün değil. Bazen stajyerler geliyor onlara mesela bilgisayar veya fotoğraf makinası lazım oluyor fakat şartlar el vermiyor, yedek eleman yetiştiremiyorsun onlara bütçe ayıramıyorsun. Şu an yerel medyanın en büyük sıkıntısı teknik altyapısını yeterli düzeyde geliştirememek. Bu da sermaye ile doğru orantılı. İşçilerin maaşını mı versin, sigortasını mı yatırsın, vergisini mi versin? Her şey kayıtlı diğer ticari kurumlar gibi çoğunu erteleme şansın yok. Gelen para yatırıma ayrılmadan tekrar elden çıkıyor, şu an yerel medya komada iyileşip iyileşmeyeceğini zaman gösterecek. Yerel medyayı desteklemek pozitif ayrımcılığa girmiyor. Her konuda desteklemek lazım özellikle teknik altyapısı. BİK veya başka bir kurum üzerinden destek verilmeli.

Bu Sabah (2021, Kişisel Görüşme): Resmi ilanlarla ayakta kalmaya çalışmakta yanlış bir karar. Çünkü bu miktar kendinizi geliştirmeye yetecek bir miktara çıkamıyor. Mecburen özel ve resmi ilanlarla burayı desteklemek zorundasınız.

Katılımcılar yerel medyanın internet altyapısının yetersiz olmasının da bir problem haline gelebildiğini ifade etmektedirler. Okuyucuların yerel haberleri, yerel kanallar ya da sitelerden ziyade, ulusal kanal ve sitelerden takip ettikleri anlaşılmaktadır. Bu durum yerel basının varlığını sürdürülebilmesi için bir sorun olarak görülmektedir.

Yeni Malatya (2021, Kişisel Görüşme): Birçok ulusal medyanın internet sitesi videolu içeriklere de yer veriyor ama yerel medya bu konuda yetersiz, internet altyapısı dahi bazen problem olabiliyor. Tamam, yerel gazete çıksın ama o an kendi ilinde ne olmuş siteden takip etmek isteyince ulusal kanal veya ajanslardan saatler sonra haberi görebiliyor. Hâlbuki olayın kaynağı burası, en ayrıntılı öğreneceği yer yerel medya ama maalesef en son sırada. Mesela 2007 yılında Zirve Yayınevi olayında haberi ilk yayına sokan kişiydim. Ulusal bir haber ajansında ama o gün bazı yerel televizyonlar haberi dahi yayına veremedi. Ama yarım saat sonra tüm ulusal kanallarda son dakika olarak girdi. Haber ağırlıklı kanallar kesintisiz yarım saat beni yayında tuttular. Bütün Malatya kendi şehrindeki olayı benim ajanslara gönderdiğim 20-40 saniyelik görüntülerin tekrar tekrar yayınlanması suretiyle ulusal kanallardan izlemek zorunda kaldı. Yetişmiş eleman ve geniş kadro sorunu olmasaydı böyle bir problem yaşanmazdı. Yerel gazetede de çalışsanız, ulusal gazetede de çalışsanız vermeniz gereken bilgede ve uyanmanız gereken kurallarda aynıdır.

Gazetenin sahibi olan kişi ya da şirketlerin başka ticari faaliyetler yürütüp yürütmedikleri hakkında katılımcıların büyük çoğunluğu yalnızca gazetecilik faaliyetlerini yürüttüklerini, başka herhangi bir gelir kollarının olmadığını ifade etmektedirler.

Bu Sabah, Sonsöz ve Net Haber Gazetelerinin imtiyaz sahiplerinin farklı bir ticari faaliyeti olmadığı sadece gazetecilikle uğraştıklarını dile getiren katılımcılar Yeni Malatya Gazete sahiplerinin 4 ortağının da matbaası olduğunu ifade etmişlerdir. Malatya Söz Gazete sahiplerinden bazılarının farklı ticari faaliyetleri olduğunu bazılarının ise ek olarak başka basın yayın organına sahip olduklarını ifade etmişlerdir. Katılımcılar bu basın yayın organlarından bazılarının da ekonomik sebepler başta olmak üzere farklı sebeplerden ötürü kapanmak zorunda kaldıklarını söylemişlerdir.

4.7. Okuyucu Etkisinin Tespiti

Bu bölümde görüşmecilere gazete ve kendilerine ait internet sitelerinde okuyucularının kendi sorunlarını dile getirebildikleri bir alan olup olmadığı sorulmuştur. Katılımcılar, okuyucuların kişisel olarak ya da gruplar halinde, sorunlarını gazetede yayımlatmak için çaba göstermeleri hakkında kendilerine WhatsApp ihbar hatları, gazeteyi ziyaret etmek ve telefon ile doğrudan aramak gibi yolları tercih ettiklerini belirtmektedirler.

Malatya Söz (2021, Kişisel Görüşme): WhatsApp hatları üzerinden bize ulaşabiliyorlar.

Bu Sabah (2021, Kişisel Görüşme): Var tabi ki. Mesela şu anki spor köşe yazarlarımızdan birisi köşe yazarımız oldu. Daha önce spor haberlerine yorum yaparak dikkat çeken bu okuyucumuz kendi işinin dışında bize de katkı sunuyor. Bu gazete okuyucu ilişkisi ile doğdu.

Sonsöz (2021, Kişisel Görüşme): Evet. Gazeteyi ziyaret, telefon ile arama ve WhatsApp ihbar hattı üzerinden bildirimler geliyor.

Katılımcılar kendilerine ulaşan sorunlarla ilgili öncelikle konuyu araştırdıklarını, olayın tarafları ile görüşüp daha sonrasında ise durumu gündeme taşıdıklarını ifade etmektedirler.

Net Haber (2021, Kişisel Görüşme): Basılı gazetemizde öyle bir bölüm yok, ama makul öneriler gelirse konuyu çeşitlendirip derinlemesine konunun muhatapları ile gündeme taşımayı kendimize vazife biliyoruz. Bazı haberleri yaptığımızda resmi kurumları karşımızda bulabiliyoruz. Fakat iki tarafı da dinleyip bir çözüm olmasını istiyoruz. Bazen bize gelen istekleri konunun muhatabına ulaşabilirsek öncesinde bir ön görüşme yapıp konuyu haberleştirmeden çözümlü çözülemeyeceğine bakıyoruz. Eğer halloluyorsa haber dahi yapmıyoruz. Her gelen bilgiyi haber yapamayız.

Haberlerin seçiminde, okuyucunun tepkisi ve tiraj kaybetmeyle ilgili yaşanan kaygılar hakkında katılımcılar şu bilgileri vermiştir.

Malatya Söz (2021, Kişisel Görüşme): Böyle bir kaygımız söz konusu değil. Gazeteler bir yerde dünyanın aynası konumundalardır. Aynalar nasıl ki eksik gösteremiyorsa gazetelerde öyle. Eğer eksik gösteriyorsa o ayna değildir. Ne görüyorsanız yansıtmak zorundasınız. Biz haberi yayınladıktan sonra büromuza gelip bu haber gerçekten böyle mi deyip soran okuyucularımıza durumu izah edip gönderdiğimiz oluyor.

Net Haber (2021, Kişisel Görüşme): Son zamanlarda bazı olumsuzlukları yazmaktan çekiniyoruz, çünkü dolaylı olarak basın ilanla terbiye ediyoruz. İlanlarımız fazla geldi

mesajını direkt vermeden ilan sayısı azaltılıyor. İşimizi yapmamıza izin vermiyorlar muhasebeci mi yoksa gazeteci miyiz belli değil. O yüzden istemeden de olsa ayağımızı denk alıyoruz.

Yeni Malatya (2021, Kişisel Görüşme): Üniter devlet bütünlüğünü bozacak haberler dışında her türlü haber yaparız, yeter ki belgesi dayanağı olsun.

Bu Sabah (2021, Kişisel Görüşme): Gazetemizin yaptığı haberler ile tirajının düştüğü de oluyor, yükseldiği de oluyor. Bazı haberlerden sonra yaklaşık 50 kişi biz bu haberdan dolayı aboneliğimizi iptal ediyoruz ya da farklı haberlerden dolayı abone olmak istediğini söyleyen okuyucularımız oluyor. Bir şekilde bir denge oluyor ama biz yazmak istediğimizde bu kaygıları yaşamıyoruz. Biz kişilerin isteklerine göre değil de kamu görevi üstlenmiş gazeteciler gibi hareket ediyoruz. Kamunun menfaati kişilerden çok daha önce gelir. Bizde aynen öyle yapıyoruz.

Sönsöz (2021, Kişisel Görüşme): Yerel gazetelerde bu kaygı yoktur. Yaygın gazetelerin neredeyse tamamında siyasi bir kanadın temsilciliği görülüyor ama Yerel Gazeteler öyle değildir. Daha cesur şekilde haberlerini yapar.

Yerel gazetelerin bir kısmı kendilerini haber yapmada artık özgür hissedemediklerini ifade ederek ekonomik yetersizliklerinin özgürlüklerini kısıtladığını dile getirmişlerdir. Sadece resmi ilan desteği ile ayakta kalan gazeteler geçmişte olduğu gibi dolaylı olarak sansüre tabi tutulmak istenmektedir. Cumhuriyet sonrası tek parti döneminden günümüze kadar basın bir şekilde baskı altında tutularak hükümet politikalarına ters düşen görüşlerin yayınlanmasını engellemiştir. Ekonomik olarak resmi ilanlara gereksinim duyan yerel basın kuruluşları da bu ilanlardan pay alabilmek için özgürce yayın yapamadıklarını dile getirmişlerdir.

Haberlerin seçiminde, reklam verenlerin reklamı kesme riskiyle karşılaşp karşılaşmamaları hakkında bilgi veren katılımcılar, reklam kesme durumlarına karşın yine de gazetelerinin ortaya çıkan durumları haber olarak sundukları ve bazı kurumların reklam karşılığında kendi kurumları hakkında haber yapmalarını teklif etmeleri ile karşı karşıya kaldıkları görüşmeler sonrasında anlaşılmaktadır.

Malatya Söz (2021, Kişisel Görüşme): Reklam verenler içinde bir ayırım söz konusu değil. Biz gördüğümüz gibi yazmak zorundayız.

Net Haber (2021, Kişisel Görüşme): Reklam olmadığı için resmi kurumları ilgilendirmeyen haberleri istediğimiz gibi yazabiliyoruz.

Bu Sabah (2021, Kişisel Görüşme): Çok karşılaştık. Siyasi partilerden gelen haberleri yaptığımız zaman karşısında yer alan görüşteki kişi ya da kurumlar reklamlarını kestiklerini bize çok iletiler.

Sönsöz (2021, Kişisel Görüşme): Hayır, karşılaşmadık.

Yeni Malatya (2021, Kişisel Görüşme): Şöyle bir yaklaşımımız oluyor, bazen haberimizi yayınlayın size reklam da verelim deniyor ve biz ikisini de yayınlamayı reddediyoruz. Bu tür

durumlarda haberleri yayınlarsınız fakat kendi haber kurallarımız çerçevesinde ama reklamları yayınlamıyoruz. Reklam karşılığı asla haber yapmadık. Özellikle seçim dönemlerinde çok oluyor bu olaylar ama biz hiç yapmadık. Reklam karşılığı siyasi haber dahi yapmadık. En küçüğünden en büyüğüne bize gelen her haber yayına girmiştir. Bu Türkiye’de çok nadir bir olaydır ve bunu gururla söylüyorum, evet, bazen tepki görüyoruz ve gazeteler için reklam gelirin en önemli kısmını oluşturuyor ama gazetecilik ile reklam yan yana çok hoş durmuyor. Reklam ve haber ayrı kültür bilincine sahip olmalı. Reklamsa reklam gibi haberse haber gibi verilmeli.

Gazetelerde artık eskisi gibi reklamın çok olmadığını ifade eden katılımcılar genelde seçim dönemlerinde haber karşılığı reklam yapılması teklifleri ile karşı karşıya kaldıklarını belirtmişlerdir. Bazen de tüm siyasi söylemlere eşit mesafede durdukları için reklamlarının kesildiği durumlarla karşılaştıklarını ifade etmişlerdir.

4.8. Rekabet, Dayanışma ve Gelişim Problemlerinin Tespiti

Bu bölümde katılımcılara yerel gazeteler arasındaki rekabet ve dayanışmanın varlığı ve boyutu ile yayın yaptıkları bölgede kamuoyu oluşturma gücü sorulmuştur. Ayrıca yerel gazetelerin satışını etkileyen diğer unsurlar da öğrenilmeye çalışılmıştır.

4.8.1. Yerel Gazeteler Arasındaki Rekabet ve Dayanışma

Katılımcılar Malatya basınının hem bir iş birliği hem de rekabet içinde olduklarını belirtmektedirler. Katılımcılardan alınan görüşlerden hareketle yerel gazeteler arasında bu rekabetin söz konusu olduğu, rakip gazetelerin yaptıkları haberleri, haber başlıklarını ya da içeriklerini takip ettiklerini ve kıyasladıkları anlaşılmaktadır.

Malatya Söz (2021, Kişisel Görüşme): Çalışanların kendi arasında bir dayanışma vardır ama kurum olarak bir birliktelik yoktur. Sahada birlikte çalıştıkları için çok özel olmayan içerikleri paylaşıyorlar ama özel bir haberse tabi ki birbirleriyle de paylaşamazlar.

Net Haber (2021, Kişisel Görüşme): Bir rekabet var bence. Ben günlük çıkan tüm gazeteleri paramla bayiden alıyorum ve kim ne yapmış kim ne yazmış bunu önemsiyorum. Tamamı değilse de bir iki tanesiyle yarışıyorum. Bunlar bu haberi niye görmüş biz niye görmedik veya bu başlığı daha güzel vermiş... Yani ister istemez bir rekabet var.

Yeni Malatya (2021, Kişisel Görüşme): Zaman zaman oluyor, duruma göre değişiyor. Patronlarda, çalışanlarda dayanışma içerisinde olmak zorunda. Büyük bir rekabet yok. Sadece muhabirler arasında özel haberlerde bireysel bir rekabet var ancak bir dayanışmada var.

Sonsöz (2021, Kişisel Görüşme): Daha çok rekabet vardır. Bu da mesleğin zorunluluğundan kaynaklanıyor.

Görüşmeciler yerel basın içerisinde bir rekabetin olduğunu fakat bunun genellikle kurum bazında değil de saha çalışanları arasında olduğunu dile getirerek zaman zaman da dayanışma içerisinde olduklarını ifade etmişlerdir.

4.8.2. Gazetelerin Kamuoyu Oluşturması

Katılımcılar gazetelerin kamuoyu oluşturmada büyük bir pay sahibi olduklarını ifade etmektedir. Görüşmeciler gazete içeriğinde yer verilen bir haberle birlikte planlanan etkinliklerin iptali ya da yapılması düşünülmeyen etkinliklerin yapılmasının sağlanabildiğini ifade etmektedirler. Yerel olarak gündeme getirilen bir konunun ilgi çekmesi ile birlikte ulusal kanallarda da yayınlanabildiği katılımcılar tarafından ifade edilmekte ve her gazetenin kendi gündemini oluşturduğunun altını çizmektedir.

Malatya Söz (2021, Kişisel Görüşme): Malatya sağlık turizminde doğuda önde gelen illerden birisi. Bu nedenle geçmişte, “Şehrimizde karaciğer nakli yapıldığı için karaciğer nakil hastanesi var. Ama kalp nakli hastanesi neden yok?” fikrinden hareketle bir haber yapmıştık. TSO (Ticaret Sanayi Odası) ,ESOB (Esnaf, Sanatlar Odaları Birliği), Sivil toplum kuruluşlarının başkanları bizzat teşekkür etti haber için. Her gazete kendi gündem haberini kendisi oluşturmaya çalışıyor.

Net Haber (2021, Kişisel Görüşme): Bazen ortak yaptığımız haberler oluyor, fakat her seferinde kamuoyu oluşturup sonuç alamadığımız haberlerde oluyor. Ortak sorunlarımız olmasına rağmen bazen ortak hareket edemediğimiz zamanlarda oluyor. Bazen güvensizlik ya da yalnız kalmış duygusu yaşıyoruz.

Net Haber (2021, Kişisel Görüşme): Bazı ortak dertleri gündeme getireceğimiz zaman birkaç gazete bazı kurum veya kuruluşların araya girmesi ile saf dışı bırakılıyor ya da kendisi olaydan vazgeçebiliyor.

Malatya’da yayın yapan yerel gazeteler kamuoyu oluşturma sürecinde genellikle bireysel hareket ettiklerini dile getirmişlerdir. Bu sebeple ortak bir düşünce oluşturmak için gazeteler farklı görüşte olmalarından ya da farklı kurumlardan etkilenerек basın özgürlüğünü kullanamamaktadır.

Yeni Malatya (2021, Kişisel Görüşme): Haberleri kendi gazetemizin yayın çizgisine göre belirliyoruz. Hiçbir zaman ortak bir haber girmedik diğer gazetelerle. Ortak bir haberi belirleyip girmek özgürlüğü kısıtlamak gibi oluyor. Tekelleşmeye gidiyor. Evet, bazı haberleri hepimiz taşıyoruz sayfalarımıza ama herkes kendi açısından ele alarak yapıyor haberi. Mesela bir gazete haber yapar kamuoyu oluşur bizde peşinden gideriz o ayrı, şehir menfaatleri konusunda durum böyle oluyor. Duyarlı olmak zorundasınız. Mesela Gündüzbey’deki taşocağı haberini biz yapıp ulusala dahi taşıdık ve bir kamuoyu bilinci oluştu. Çünkü tüm şehrin su kaynağının çıktığı alan burası sonuçta.

Bu Sabah (2021, Kişisel Görüşme): Birçok örneği var. Mesela bu yılki Malatya Uluslararası Film Festivali (MUFF). Festivalin ertelenmesi yönünde bir haber yaptık fakat film festivali komisyonu yapılacağını söyledi. Biz pandemi sürecinde film festivali yapmanın mümkün olmadığını defalarca dile getirerek kamuoyu oluşturduk ve MUFF iptal edildi. Pandemi öncesinde gerçekleştirilen son Malatya Kayısı Festivali ile ilgili haberler yaptık hatta internet sitemizde bir anket oluşturarak kayısı festivali yapılması yönünde bir kamuoyu oluşturduk ve festival yapıldı. Gazeteler isterlerse çok rahat kamuoyu oluşturabilir. Ortak menfaatlerde veya hassas konularda ortak çıktığımız manşetler oluyor fakat belirli bir konuyu aynı anda işlediğimiz bir haber olmadı.

Yerel basın ulusal basından farklı olarak bulunduğu bölgeyle ilgili daha kolay kamuoyu oluşturabilmektedir. Artık kitle iletişim araçlarının çeşitlenmesiyle basın kamuoyu oluşturmak için farklı yollara başvurmaktadır. Sadece sayfalarında yer verdiği haberlerle bilgi vermekle kalmayıp artık hitap ettiği kitleye internet sitelerinde anketler düzenleyerek toplumun da isteklerini dile getirmektedir. Nitekim pandemi öncesi son Kayısı Festivali'nin düzenlenmesi ve pandemi döneminde MUFF'un yapılamayacağını kamuoyuna taşımak bunlara birer örnektir.

Sonsöz (2021, Kişisel Görüşme): Malatya'da gündeme getirdiğimiz bir konu ardından ajanslarda ve diğer gazetelerde yayınlanıyor. Bunun için ek bir çaba sarf etmiyoruz.

Malatya yerel basını genellikle kendi gündemini diğer gazetelerden bağımsız olarak kendi oluşturmaktadır. Gerekirse ulusal basına servis edilen haberlerle konu ülke geneline taşınarak daha geniş bir kamuoyu oluşturulmaktadır.

4.8.3. Yerel Gazetelerin Satışını Etkileyen Faktörler

Okuma alışkanlığının düşük olması ve teknolojik alanda yaşanan gelişmeler yerel gazetelerin satışını etkileyen en önemli faktörler olarak karşımıza çıkmaktadır. Hayatın hemen her alanında dijital ortamlarda kendine yer bulan birey artık somut olarak gazete almaktansa, dijital ortamlarda haber sitelerini ziyaret etmektedirler. Bu durum katılımcılar için yerel gazetelerin satışını olumsuz olarak fazlasıyla etkileyen bir unsur olmaktadır.

Net Haber (2021, Kişisel Görüşme): Şu an için en büyük sorun internet gazeteleri. Fakat bazıları yerel bitiyor diyor ama bence yerel daha da güçleniyor. Vatandaş Malatya'yı duymak okumak istiyorsa bizi seçmek zorunda. Siyaset haberleri zaten ulusal kanallarda gazetelerde

yeterince var fakat vatandaş kendini görmek istiyor basında, biz onu gördük. Mesela Malatyaspor'u okumak istiyor. İlinde olup biteni bilmek istiyor.

Yeni Malatya (2021, Kişisel Görüşme): Dijital medyanın gelişimi çok düşürdü satışları. Gazeteler bu teknolojinin karşısında duramadı, ayak uyduramadı. Mesela ulusal medya yerelin rakibi olamaz. Yerelden haber alabilmek için yerel bir kaynak lazım. Yerel medya kendisini ne kadar geliştirirse o kadar bir adım önde olur. Rahmetli hemşerimiz Turgut Özal "Demokrasinin kaynağı sizsiniz" demiştir.

Bu Sabah (2021, Kişisel Görüşme): Birçok faktör var. Birincisi gazetelerin niteliksiz oluşu, hepsi için geçerli değil ama yerelin nabzını tutamıyor. Haberi okuyucunun anlayacağı dilden işlemiyor. İkinci faktör tabi ki internet ve dijital ortamlar. Artık habere ulaşmak o kadar zor değil ama gazete okuyuculuğu farklı bir alışkanlık. İnternet sayfasındaki gazetecilik ile basılı olan gazetecilik inandırıcılık boyutunda aynı etkiye sahip olmaya biliyor. "Okunmayan haber yenidir, okunmayan gazete yenidir." mantığıyla baktığımızda bir gazete bazen bir hafta masada kalabiliyor. Fakat internet sitelerinde sürekli bir sirkülasyon var ve göz önünden kaybolabiliyor.

Ancak katılımcıların da ifade ettiği üzere dijital ortamlar her ne kadar birtakım kolaylıkları beraberinde getirse de anlık olarak gerçekleşen güncellemelerden dolayı okuyucuların haberlere olan güvenlerinin az olması yerele olan güveni arttırmaktadır. Bu nedenle yerelde var olmayı bırakarak sadece dijital ortamlarda yayın hayatına devam eden gazeteler yeniden yerel olarak basılmaya başlanabilmektedir.

Bu Sabah (2021, Kişisel Görüşme): Amerika'da ki Newsweek haber dergisi 2012 yılında baskıya son vermiş. Sadece dijital ortamda var olma kararı almıştı fakat bir yıl sonra yeniden baskıya başlama kararı aldı ve sanal ortamdaki haberlerini yeniden kâğıda basarak haberin inandırıcılığını arttırdığını ve eksikliklerini tamamladığını dile getirdi.

Katılımcılar aynı şekilde teknolojinin fazlasıyla gelişmiş olduğu ülkelerde gazete aboneliklerinin azalmaktansa çoğalmakta olduğuna ve bu durumun ülkenin eğitim durumu ile olan ilişkisine dikkat çekmektedir.

Bu Sabah (2021, Kişisel Görüşme): Almanya'da teknolojik olarak önde gelen ülkelere birisi ama bir yerel gazetesinin 1,5 milyon abonesi var. Keza Japonya'da yine 2 milyon satan yerel gazeteler var. Bu insanların kültürü, eğitimi ile alakalı bir durum. Fakat Malatya okuma oranlarına bakıldığında Türkiye ortalamasının gerisinde gibi duruyor. Eğitimdeki başarı sıralaması bu oranların göstergesi olabilir. Çünkü geçen yıl 55. sırada iken bu yıl 51. sıraya yükselmişiz. Çokta üst sıralarda sayılmayız. Doğuda ki yerel medyanın kaderidir sosyo-demografik yapı okuma alışkanlıkları etkiliyor.

Yerel basının gazete satışını azaltan etkenlerden birisi internetin yaygınlaşarak dijital medyanın daha yaygın hale gelmesidir. Webde haber sitelerinin hızla çoğalması ve ücretsiz olarak sunulması gazeteler için bir problem teşkil etmektedir. Yerel gazeteler bu problemi çözebilmek adına kendi haber sitelerini kurarak basılı gazetelerine destek olmaya çalışmaktadırlar. İnternet haber siteleri içerisinde yazılan haberlerin doğruluğu karşılığında hukuki muhatap bulmak zor olduğundan güvenilir kaynaklara yönelen okuyucular aynı zamanda hala gazeteleri de tercih etmektedirler. Ayrıca dijital basının sürekli güncellenmesi kendisi için hem avantaj hem de dezavantaja dönüşmektedir. Önemli gündem konuları belli süre sonra ana sayfadan kalkmakta ve unutulmaya başlanmaktayken basılı mecralarda sürekli göz önünde durabilmektedir. Halkın kendisini ilgilendiren haberlere ulaşması için hala yerel basına ihtiyaç duyan toplumun yerel basını desteklemesi gerektiği yapılan görüşmeler sonucunda ortaya çıkmıştır. Ulusal basının yerel haberlere geniş yer vermesi mümkün olmadığından tek çare yerel basının ayakta kalması ve bölgesine hizmet etmesi gerekmektedir.

4.9. Pandemi Sürecinde Gazetecilik

Pandemi sürecinin başından bu zamana kadar geçen sürede gazete çalışanlarının işlerine ara vermeden devam ettiklerini ve bu sürede evlerinde kalan vatandaşları her konuda bilgilendirici haber yaptıklarını ifade etmektedirler. Katılımcıların görüşlerinden hareketle pandemi sürecinde gazetecilik mesleğine verilen değerin arttığı anlaşılmaktadır.

4.9.1. Pandemi Sürecinde Çalışma Düzeni ve Alınan Önlemler

Katılımcılar pandemi sürecinde BİK'in kendilerine tanıdıkları haklar kapsamında çalışma sürelerinde düzenlemeler yaptıklarını, iş yerlerinde ziyaretleri azalttıklarını, evde çalışabilecek çalışanların evde çalışmalarını yürüttüklerini, sahada çalışan gazetecilerin ise maske, mesafe ve hijyen kurallarına dikkat ederek çalışmalarını sürdürdüklerini belirtmektedirler.

Malatya Söz (2021, Kişisel Görüşme): Zaman zaman evde çalıştık, zaman zaman BİK'in tanıdığı süre içerisinde (2 gün) çıkmadık. Aslında pandemi sürecinde kısıtlı sokağa çıkma yasağına dâhil değildik fakat BİK bize 2 gün boyunca siz de çıkmayın uyarısında bulundu.

Zaten teknolojik olarak artık şöyle bir imkân var. Büroda çalışanlar artık işlerini evinde yapabilir durumdalar. Sahada bulunması gerekenler elbette ki orda olmak zorunda. Ek olarak bizde maske, mesafe ve hijyen kuralları gibi herkesin uyguladığı önlemleri aldık.

Net Haber (2021, Kişisel Görüşme): Bu süreçte ofisimize fazla misafir almadık. Kurumumuzda şimdiye kadar kimseye bulaşmadı. Önlem olarak kurumlar dezenfekte işlemi yaptı.

Yeni Malatya (2021, Kişisel Görüşme): Basın ilan kurumunun uygulamasına tabi olundu, ama her gün gazetemiz çıktı. Standart pandemi kurallarına uyuldu. Bireysel ve kurumsal olarak alınması gereken tüm önlemler alındı.

Bu Sabah (2021, Kişisel Görüşme): Bu süreç çalışma şeklimizi pek etkilemedi. Çalışanlarımızı iki vardiya halinde ofise getirdik. Sabah gurubu muhabir, öğlenci gurubu ise grafikçi ve yazı işlerinden oluşacak şekilde ayarladık, sadece testi pozitif çıkan ya da karantinada olanlar işlerini evlerinden yürüttü. Ziyaretçi kabul etmedik. Youtube kanalımızdaki programları askıya aldık, kalabalık çalışma ortamlarına müsaade etmedik. Birde herkesin uyduğu maske, mesafe ve hijyen kurallarına uyduk. İki haftada bir ofisi dezenfekte ettirdik ve bu önlemlerden dolayı ofiste vakaya rastlamadık ama dışarıda çalışan elemanlarımızdan pozitif olanlar oldu.

Sonsöz (2021, Kişisel Görüşme): Herhangi bir aksama olmadı. Kısıtlama sürecinde dahi çalışmalarımızı devam ettirdik. Mümkün olduğunda personelimizi uzaktan çalışmaya yönlendirdik. Maske ve kişisel hijyen konusunda uyarılarda bulunduk. Maske ve dezenfektan temin ettik. Ofisin temizliği sürekli bir personelimiz tarafından yapıldı.

Aynı zamanda sahada bulunan gazete çalışanlarının muhatap oldukları kişilerin sağlıklarını da düşünmeleri gerektiğini göz önünde bulundurarak önlemlere daha fazla dikkat etmeye çalıştıkları da katılımcılar tarafından belirtilmektedir.

Malatya Söz (2021, Kişisel Görüşme): Sahada çalışan arkadaşlarımız için özellikle uyarılarda bulunup kurallara uyarak kuruma dönmeleri tavsiye edildi. Çünkü büroya giren virüste hızla yayılıp sağlığımıza zarar verip çalışmalarımızı aksatabilir. Bu dönemde azami hassas davrananlardan biride gazeteciler oldu ki olması da lazım. Muhatap olduğumuz kişiler şehrin ileri gelen temsilcileri sonuçta. Pandemi sürecini önemsedik ve önemseyici haberlerde yaptık ve bilinç düzeyini yükselttik.

Covid-19 pandemi süresi boyunca halkın haber alma ihtiyacına cevap vermek isteyen basın çalışanları gerekli önlemleri alarak sahada çalışmaya devam etmişlerdir. Gelişen teknoloji sayesinde artık daha mobil çalışma esnekliğine sahip olan basın mensupları pandemi süreci boyunca evlerinden de çalışabilmişlerdir. Ayrıca ofiste çalışmak zorunda kalan basın çalışanları için dezenfektan ve maske temin eden resmi kurumlar basın çalışanlarının bulunduğu odaları da dezenfekte etmişlerdir.

4.9.2. Pandemi Sürecinde Resmi Kurumlar Tarafından Tanınan Haklar

Katılımcılar bu süreçte hem BİK tarafından hem de resmi kurum ve kuruluşlar tarafından kendilerine bazı hakların tanındığını ifade etmektedirler. Haber akışının sağlanmasından, kısmi sokağa çıkma kısıtlamasının söz konusu olduğu gün ve saatlerde basın çalışanlarının görevlerini yapmalarına izin vermeleri konusunda kolaylığın sağlandığını dile getirmektedirler. BİK'in bazı alanlarda yetersiz kaldığı da katılımcıların görüşleri arasında yer almaktadır. Valilik tarafından gazetelere verilen desteklerin belediyeler tarafından da verilebileceği de katılımcıların önerileri arasında bulunmaktadır.

Malatya Söz (2021, Kişisel Görüşme): Basın ilan kurumu bu süreçte bize bazı haklar tanıdı. Kısmi sokağa çıkma yasaklarında dışarı çıkmak isteyen basın çalışanları basın faaliyetlerini yürütebilir, deyince tüm Malatya basını ortak kararla çalışmalarına devam etti. Cepheye gidip basın faaliyeti yapabiliyorsak bu süreçte de çalışmalarımıza devam etmemiz gerekiyor.

Net Haber (2021, Kişisel Görüşme): Basın ilan kurumu esnek davranacağını söyledi, kısa çalışma ödeneği vardı fakat BİK bu konuda yetersiz kaldı. Öncesinden bilgi verilmediği için kısa çalışma ödeneğinden faydalanamadık. Valilik, abone kaynaklarımızdan çay ocakları ve kahveler kapanınca onların yerine ilçelere gönderilmek üzere belirli sayıda gazete alımı yaptı. Belediyelerde böyle bir destek olabilirdi. Fazladan gazete basıp evlere ücretsiz dağıtabilirdi.

Yeni Malatya (2021, Kişisel Görüşme): Tüm resmi kurumlar basına yardımcı oldu. STK olsun, resmi kurumlar olsun basın kurumlarına bu süreçte hijyen malzemelerine ulaşmada kolaylıklar sağladı. Bilgi akışı konusunda yardımcı olundu. Sokağa çıkma kısıtlamasında hiçbir sorun yaşanmadı. Emniyet polis hiçbir sıkıntı yaşatmadı.

Katılımcıların birkaçı ise bu süreçte kendilerine ek olarak herhangi bir hakkın tanınmadığını ifade etmektedirler.

Bu Sabah (2021, Kişisel Görüşme): Verilmiş hakların dışında ekstrasından bir kolaylık tanınmadı. Kararnamelerdi ki haklar zaten basın mensuplarına gerekli hakları tanıyordu.

Sonsöz (2021, Kişisel Görüşme): Hiçbir hak tanınmadı.

Covid-19 pandemi süresince basın çalışanlarından bazıları verilen desteklerin yetersiz kaldığını bazılarının ise yerinde olduğunu belirtmişlerdir. Yerel yönetimlerin basına destek vermediğini belirten katılımcılar ekonomik olarak zor duruma düştüklerini belirtmişlerdir.

4.9.3. Pandemi Sürecinden Sonra Değişen Dünya Düzeninin Gazetecilik Üzerindeki Etkisi

Pandemi süreci ile birlikte gazetecilik mesleğinin çok fazla etkilenmediğini ancak bir değişimin söz konusu olduğunu belirten katılımcılar, gazete ile internet sitesi arasındaki farklılıkların belirginleştiğini ve dijital ortamlarda yerelde olduğundan daha fazla kişiyle bir araya gelebildiklerini ifade etmektedirler. Katılımcılar, bu süreçte telefonların her geçen gün daha fazla kamera ve ses kayıt cihazı haline geldiğini dile getirmektedirler.

Net Haber (2021, Kişisel Görüşme): Gazetecilik meslek olarak etkilenmedi ama gazetenin okunduğu mecra sanallaştı. Biz rica minnet ile 900-1000 adet gazete satarken internet sitemize günlük 6-12 bin arası giriş oluyor ve masrafı ve emeği yok denecek kadar az, reklam olarak yansıdığı zaman internet sitesi daha karlı hale gelecek. Önceden ofise gelmemiz gerekiyordu fakat şimdi fiziki mekâna bağımlılığımız azaldı.

Yeni Malatya (2021, Kişisel Görüşme): Şu anda olay neredeyse haber merkezide oradadır. Günümüz şartlarında doğru ve hızlı haber önemsenmeye başlandı. Corona virüste pandemi sürecinde insanlar sürekli evlerinde olduğundan bizler dijital olarak sürekli ellerinin altındaydık. Bu süreçte büro gazeteciliği, masa başı gazeteciliği bitti. Haber merkezi artık üzerinizdeki malzemeniz. Fotoğraf makineniz, cep telefonunuz her şeyi yapabilir duruma geldi. Teknik şartlar buna hazır, cep telefonu şuan buna hizmet edebilir. Dijital medya gazeteciliği köreltti, imajını zedeledi ama yenedünyada yetişen gazetecilerinde önemini artıracak. İlçe de dahi çalışan gazeteci en az bir yabancı dil bilmeli artık. Kaliteli dijital muhabirlik dönemi geldi

Bu Sabah (2021, Kişisel Görüşme): Pandemi sürecinde gazete ile internet sitesi arasındaki farklılıklar ortaya çıktı. Basılı gazetelerin ömrü ne kadar bilemiyoruz fakat bu tür felaket durumlarında teknolojiye ayak uydurup iyi kullanmak gerekiyor. Geleceğe ayak uydurmak için altyapıya yatırımın önemini gördük biz. Ve bu yatırımlar içinde yeterli kaynağa sahip olmak gerekiyor.

Sonsöz (2021, Kişisel Görüşme): Online ortama yönelim arttı. Yani İnternet Gazeteciliğinin bir an önce hayata dâhil edilmesi gerektiği anlaşıldı.

4.9.4. Pandemi Sürecinin Satış Rakamlarına Yansıması

Katılımcılar pandemi sürecinin satış rakamlarını düşürdüğünü buna karşılık internet sitelerinin ziyaretçi sayısının arttığını belirtmektedir.

Malatya Söz (2021, Kişisel Görüşme): Elbette ki satışları düşürdü. Fakat buna karşın internet sitesindeki ziyaretçi sayısı arttı. Benim basın hayatım boyunca gazetelerin çıkmasını engelleyen bir hadise yaşanmamıştı ta ki bu pandemi sürecine kadar. BİK'in tanıdığı esneklikle 2 gün gazete çıkaramadık. 35-40 yıllık meslek hayatımda böyle bir şey ilk defa yaşadım. İhtilal oldu yine gazete çıktı düşünün.

Net Haber (2021, Kişisel Görüşme): Pandemi sürecinde Çay ocağı, kahve, berberler kapanınca basılı gazete satışlarında bir azalma oldu fakat buna karşı internet sitemizdeki ziyaretçi sayısı giderek arttı ve daha fazla haber girmeye başladık.

Yeni Malatya (2021, Kişisel Görüşme): Herkes evde olduğu için internet sitesindeki ziyaretçi sayısında artış oldu buna nispeten sadece yerel değil tüm gazetelerin satışları düştü. İş yerleri kapalıydı, çay ocakları, kahvehaneler, berberler...

Bu Sabah (2021, Kişisel Görüşme): Kararname ile kapatılan kahvehane, çay ocakları ve berberlerden dolayı gazete satışlarında yüzde 20 gibi bir düşüş oldu. Buna karşın 2020'nin başından yılsonuna kadar internet sitemize giriş her gün artmaya başladı ve bunu pandemi ile bağdaştırmak yanlış olmaz diye düşünüyorum. Yerel gazete okur kitlesi basılı olarak elde edemediği gazeteyi internet sitesinden takip etmeye başladı denebilir.

Sonsöz (2021, Kişisel Görüşme): Pandemi sürecinde tıklanma sayımız 7 binlerden 12 binlere çıktı. Ancak reklam veren olmadığı için gelir olmadı. Baskı sayımız aynı kaldı ve trajdi düşüş olmadı.

Pandemi sürecinin gazetelere olan ekonomik yansımalarına dair katılımcılar, bu süreçte resmi ilanların azalması ile birlikte zorluk yaşadıklarını, bu nedenle ciddi bir kayıp yaşadıklarını ve çalışanların maaşlarını ödeyebilmek için devlet desteği aldıklarını belirtmektedirler.

Malatya Söz (2021, Kişisel Görüşme): Ekonomik olarak en az yansıyan kesim belki de bizim alan oldu ama resmi ilanlar yatırımlarla paralel gittiği için oradaki azalma bizi de dolaylı yoldan etkiledi tabi. Mesela ne kadar ekonomik olarak sıkıntı yaşasak da BİK in bize söylediği en az 6 sigortalı kişi çalışması gerektiğinden eleman çıkarmakta mümkün değil. Bu pandemi döneminde kısa dönem ödeneklerinden faydalandık. Çalışanlarımızın maaşın yarısını devlet desteğiyle ödedik.

Net Haber (2021, Kişisel Görüşme): İlanlara ilgili şöyle bir sıkıntı oldu, icra ilanları bizim gelirimizin yüzde 50 sini oluşturuyordu ve bu ilanlar bir ara durduruldu ve biz ciddi bir kayıp yaşadık bu alanda. Yatırımlar durdu, eskiden kasım ayında resmi ilanlar tepe noktasına ulaşırdı ama şu an rutin gidiyor. Devam eden aylarda aralık, Ocak, Şubat daha kötü gidecek. Çünkü önceki yıllarda en ölü aylar bu aylardı.

Yeni Malatya (2021, Kişisel Görüşme): Ekonomik anlamda yüzde 100 etkilendik, yatırımlar düştü, onlar azalınca resmi ilanlar azaldı ve haliyle bizi de etkiledi. Abonelikler iptal oldu bu süreçte. Malatya'da ev aboneliği kültürü yok maalesef, hep iş yeri aboneliği. Aslında Malatya okumayı seven bir il ama yerel basında "Yarın ne yazacak?" merakı uyandıramıyoruz. Kalite olarak da cazip gelmiyor vatandaşa çünkü 80'li yıllardan kalma bir baskı tekniğiyle çıkıyoruz.

Bu Sabah (2021, Kişisel Görüşme): Ekonomik olarak en az yüzde 60 yansıdı. Pandemi başlangıcından 27 Mayıs tarihine kadar resmi ilan hiç çıkmadı. Yaklaşık dört buçuk aylık gelir kaybımız oldu ve bu özel ilan ve reklamlara da yansıdı.

Görüşmeye katılan bütün yerel gazetelerin pandemiden ötürü gelir kaybı yaşadığı belirtilmektedir. Gazetelerin asıl geçim kaynağı olan resmi ilanların azalması ile büyük bir gelir kaybı yaşanmıştır. Berberler, çay ocakları ve kahvehanelerinde pandemi

nedeniyle kapanmasından ötürü abone kesiminde azalması gazeteleri olumsuz etkilemiştir.

Katılımcılar pandemi sürecinde sağlık haberlerinin ilgi gördüğünü ve bu nedenle haber içeriklerinde sağlık haberlerine daha fazla yer vermeye başladıklarını ifade etmektedirler.

Malatya Söz (2021, Kişisel Görüşme): Sağlıkla alakalı haberler çok ilgi gördü, bunu sitemiz sayesinde gördük. Valilik pandemi sürecinde ilgili açıklamaları yaptı. Sağlık İl Müdürlüğü de Sağlık Bakanlığına bilgi aktarımı yapıyordu. Bizimde dolaylı olarak pandemi sürecinde gördüğümüz olaylar vardı. Mesela Malatya’da vefat sayısı günlük 10-11 civarında iken bu dönemde 30 civarında seyretti. Eskiden ölüm ilanlarına küçük bir yer ayırırken şimdi daha uzun bir liste yayınlar hale geldik.

Net Haber (2021, Kişisel Görüşme): Sağlık haberleri daha fazla okunmaya başlandı. İnternet sitemizde hangi haberlerin ne kadar okunduğunu anlık takip edebildiğimiz için bu artışı net olarak gördük.

Yeni Malatya (2021, Kişisel Görüşme): İnsanların en çok istediği sağlık haberi idi, hem kamu hem özelde sağlık haberi arttı. Haber kaynaklarından da sağlık haberi servisi arttı. Valilik, emniyet, jandarma sağlık içerikli haberler verdi. Pandemi döneminde ki haberlerin yüzde 90’ı sağlık haberi oldu.

Bu Sabah (2021, Kişisel Görüşme): Sağlık haberlerinde daha çok bitkisel ürünler ve doğal beslenme ön plana çıktı. Doğal ürün mağazalarıyla doğal tedavi yöntemleri daha çok görülmeye başlandı.

Sonsöz (2021, Kişisel Görüşme): Haber içeriğimizin yüzde 90’ında sağlık haberleri yer aldı.

Pandemi dünya genelinde olduğu gibi yerelde de gündemin zirvesinde yer almıştır. Dolayısıyla daha fazla sağlık haberi okunmaya başlanmıştır. Resmi kurumlarında belirli aralıklarla sağlık verileri paylaşması vatandaşında ilgisini çekmeye başlamış.

4.10. Çözüm Önerilerinin Tespiti

Yerel basının sorunlarının çözüm önerilerine dair fikirleri sorulduğunda, resmi ilanların azalmasından, dağıtım açısından yaşanan sıkıntılardan, sermaye, kalifiye eleman, teknolojik alt yapı yetersizlikleri ve yetişmiş personel sayılarında eksiklikler üzerine düşüncelerini belirtmişlerdir.

Malatya Söz (2021, Kişisel Görüşme): Resmi ilanların azalması çok büyük bir sorun olarak karşımıza çıkıyor. Bu sorun yatırım yapmaya izin vermiyor. Eleman sayısını artıramıyoruz. Atılım yapamıyoruz ve böylece önümüzü göremiyoruz.

Net Haber (2021, Kişisel Görüşme): Dağıtım açısından bir sıkıntı söz konusu. Çünkü tek bir dağıtım şirketi var. Bunlar bizden aylık belli bir miktar para alıyor ve gazete ister satılsın ister satılmasın bu ücret alınmaya devam ediyor. Bu bizim için büyük bir sıkıntı. Diğer bir açıdan pandemi sürecinde mecburi çalışması gereken personel sayısını düşürebilirlerdi. KDV de bizde yüzde 18 ve bizim için büyük bir miktar. Bazı alanlarda gazetelerde KDV sıfıra indirildi burada da destek mahiyetinde ilanlardaki KDV oranı düşürülebilir.

Yeni Malatya (2021, Kişisel Görüşme): Sermaye yetersizliği, kalifiye eleman eksikliği, teknolojik altyapı yetersizliği, kültürel sorunlar arz talep meselesi, Türkiye’de yerel medyayı destekleyici bir politikanın ve stratejinin olmaması büyük bir sorun. Yerel medya pek önemsenmiyor.

Bu Sabah (2021, Kişisel Görüşme): Yetişmiş personel sayısı çok az. İnsanların gazeteciliği kamu yararına çalışanlar olarak görmeyip sadece iş kapısı olarak tanımaları bir sorun. Yerel gazetelerin maddi imkânsızlıklarından dolayı gazetecilerin halkın ihtiyaçlarına cevap verememeleri gazetecilik mesleğini tercih edilmez kıldı. Her geçen yıl artan maliyet, özellikle dövizle alınan kâğıt gurubunun zamlanması ve gider maliyetlerinin artması nitelikli yerel medya beklentisini imkânsız kılıyor.

Sonsöz (2021, Kişisel Görüşme): Yerel basın sorunlarından birincisi ekonomik sıkıntılar. Bir diğeri de gelişen teknolojik gelişmelerdir. Gelişen teknoloji yerel basında gazete okuma oranını düşürmüş ve dijital platformlara yönelmenin önünü açmıştır. Bir diğer sorun ise iletişim fakültesi mezunu dışındakilerin istihdam edilmesi. Gazetelerin ekonomik kaynaklarının artırılması ve basın ilan kurumunun ilan desteğinin arttırılması, yasal düzenlemelerle yerel basına daha çok teşvik verilmesi. Basın kartının kapsamının genişletilmesi ve son olarak iletişim fakültesi mezunu olmayanların bu piyasaya girişlerinin önünün kapatılması.

Yerel medyanın sorunları gün geçtikçe artmakta ve bunları çözebilecek bir politikanın üretilmemesi içinden çıkılmaz hal almaya başlamıştır. Basın sektörü için yetişmiş kalifiye eleman eksikliği, yetersiz sermaye, azalan resmi ilan ve resmi reklam yerel medyanın başlıca sorunlarını oluşturmaktadır. Çözüm önerilerine sonuç kısmında ayrıca değinilecektir.

4.10.1. Yerel Yönetimlerin Yerel Basının Sorunlarının Çözümü İçin Yapabilecekleri

Yerel basının sorunlarını çözebilmek adına katılımcıların yerel yönetimlerden, resmi ilana çıkılmasının zorunlu tutulması, doğrudan gazeteciliği destekleyen adımların atılması, gazeteler üzerindeki desteğin ve kontrolün arttırılması ve haber alma noktasında kolaylıkların sağlanması gibi beklentileri taşıdıkları anlaşılmaktadır.

Malatya Söz (2021, Kişisel Görüşme): Bütün kurumların resmi ilana çıkma zorunluluğu getirilmesi lazım bence. Bu sayede daha fazla gelir elde edilebilir.

Yeni Malatya (2021, Kişisel Görüşme): Ekonomik anlamda gazeteciliği destekleyici bir çözüm sunulmalı ama o kaynak KOSGEB gibi girişimciliği değil direkt gazeteciliği desteklemeli. Gelen destekle mesela araba alınmamalı gibi. Vergisinden sigorta primine de

destek sunulmalı ve bu izlenebilmeli. Birçok gazete geçmişte elemanlarını sigortalamak yerine akrabalarını sigortalı gösteriyordu, 5-6 yıl önce değişen yönetmelikle akrabalarını sigortalı gösteremiyor.

Bu Sabah (2021, Kişisel Görüşme): Bir ilin yerel medyası güçlüyse siyaseti de güçlüdür, bürokrasisi de güçlüdür, ekonomisi de güçlüdür. Sosyal devlet gereği yerel medya desteklenerek yaşatılmak zorunda. Pandemi sonrası yerel destek dillendirilmeye başlandı. Yerel gazeteleri desteklemek için bazı paketler açıklandı. Belediyeler günlük 40 adet resmi olarak gazete satın aldı, bazı odalar desteklemek için günlük yerel gazete almaya başladı. Ama buna pandemiden sonrada devam edilmesi gerekir.

Sonsöz (2021, Kişisel Görüşme): Reklam desteği verebilirler. Haber alma noktasında kolaylık sağlayabilirler. Tüm kurumlarda haber alma noktasında gereken her türlü desteği vermeleri gerekir.

İçerisinde bulunan pandemi sürecinde de yerel yöntemlerden beklenenleri şu şekilde ifade etmişlerdir:

Net Haber (2021, Kişisel Görüşme): Yerel yönetimler, pandemi sürecinde daha fazla gazete basılmasına destek sağlayıp evde kalan okuyuculara ücretsiz dağıtabilirlerdi. Reklam vererek destekleyebilirlerdi.

Görüşmeciler yerel yönetimlerin kendilerine çözüm üretebilmek adına asıl gelir kaynakları olan resmi ilan ve reklamların arttırılarak daha fazla gelir kazandırmasını istemektedirler. Resmi kurumların yerel gazetelere abone olup gazete satılmasına kaktı sağlamaları ve haber aboneliği ile basın kuruluşlarına ek kaynak sağlamaları istenmiştir.

4.10.2. Sorunların Çözümü İçin Gazete Sahipleri ve Yerel Basın Çalışanlarının Yapabilecekleri

Katılımcılar yerel basında söz konusu olan sorunların çözülebilmesi için çalışanların işlerine daha da sıkı tutunması gerektiğini, eleman yetiştirme konusunda eksikliklerin olduğunu ve yerel basının sorunlarını dile getirmeleri gerektiğini düşünmektedirler. Teknoloji ne kadar gelişirse gelişsin ileride söz konusu olacak herhangi bir erişim sıkıntısı ile birlikte okuyucuların yeniden yerel gazetelere dönüş yapacağı düşünülmektedir. Katılımcılar dijital ortamlarda bulunan haberler anlık olarak güncellenip değişebildiği için haber ya da içerikler kalıcı olamamakta, bu nedenle arşiv niteliği söz konusu olamadığını dile getirmektedirler. Yerel gazetelerin somut bir arşiv özelliği olduğuna dikkat çekmektedirler.

Yeni Malatya (2021, Kişisel Görüşme): Yerel gazeteler kalifiye eleman yetiştirmeli.

Sonsöz (2021, Kişisel Görüşme): Yerel basında oluşan sorunları dile getirmek, bağlı bulundukları cemiyetler aracılığıyla gereken yerlerle görüşüp, yerel basına dair sorunları çözme noktasında gerekli adımları atabilirler.

Malatya Söz (2021, Kişisel Görüşme): Bomba gibi gazete çıkarırsa, teknolojinin gelişiminden faydalanırsa ben sanmıyorum ki gazeteler ölsün. Yani dijital medya ve internet siteleri ne kadar yaygın olursa olsun, belli bir dönem sonra onun erişiminde bir sıkıntı olabilir. Bir haberin 50 sene sonra ne olacağı meçhul ama gazete basılıdır ve basılı gazeteyi arşivden, kütüphaneden rahatlıkla bulabilirsiniz.

Katılımcılar aynı zamanda hem yerel medyanın maddi gelir sağlayan bir ortam olarak görülmemesi gerektiğini hem de Gazeteciler Cemiyeti aracılığıyla projelerin hayata geçirilmesi gerektiğini ve birlikte hareket edilerek bir şeylerin başarılabilirliğini düşünmektedirler.

Net Haber (2021, Kişisel Görüşme): Malatya'ya ait olan firmaların yabancı firmalar karşısında bilinirliğini artırmak ve rekabet oluşturmak için Gazeteciler Cemiyeti vasıtası ile Ulusal şirketlerden indirim içerikli reklam yayınlama talebi oluşturarak yerel firmaları da bu tür içerikli reklamlar vermesini sağlamak gibi bir fikrimiz vardı fakat gerçekleşmedi. Birlikte hareket edebilseydik diğer basın kuruluşları ile başarabilirdik.

Bu Sabah (2021, Kişisel Görüşme): Gazetelerin bir kısmı çok ortaklı olduğu için pekte bir çözüm üreteceğini sanmıyorum. Aslında yerel medya para kazanma aracı olarak görülmemeli. Belki de bizim yaptığımız yanlış bu. Evet, biz yatırım yapıyoruz ama bizi kamu desteklerse, yerel iç dinamikler sahiplenirse işler daha kolay yürüyebilir. Bu yüzden gazete sahiplerinin yatırım yapma şansları düşük. Çalışanlardan beklenen sadece haber üretmek olduğu için yatırım ve sermaye kısmının dışındalar.

4.10.3. Yerel Gazetelerin Başarılarını Arttırmak İçin Okuyuculardan Beklentileri

Katılımcılar yerel gazetelerin başarılarını arttırabilmek için okuyucuların daha fazla geri dönüş sağlamaları ve içerik açısından öneriler sunmaları gerektiğine inanmaktadır. Böylelikle yerel gazeteler eksiklerini gidererek, okuyucuların istek ve önerilerine göre içeriklere yoğunlaşmanın bir yolunu bulmaktadırlar. Aynı zamanda katılımcılar okurlardan yerel gazetelerden en azından bir tanesini satın almalarını ya da işletmelerine dair reklamlar vererek destek olmalarını beklemektedirler. Gazetelerin sosyal medya hesaplarına gönderilen yorumlarda da argo ifadelerle yer verilmemesi okurlardan beklenmektedir.

Malatya Söz (2021, Kişisel Görüşme): Yaptığımız haberlerle ilgili okuyucularımızdan yeterli sayıda dönüş alabilirsek daha motive olup daha iyi işler çıkarabiliriz. Okuyucudan beklenen Malatya'nın gazetelerine sahip çıkmasıdır.

Net Haber (2021, Kişisel Görüşme): Bizi yönlendirerek bizim eksiklerimizi söyleseler güzel olur. Mesela çocuklara yönelik veya kadınlara yönelik sayfa talepleri olursa yer veririz. Daha önceden bulmaca talebi gelmişti ve bizde bu içeriğe yer verdik.

Yeni Malatya (2021, Kişisel Görüşme): Malatyalı, Malatya basınına sahip çıkmalı. 5 gazete var yani en azından bir tanesini alsın. Ekmekten de ucuz gazete, kâğıt parası bile değil gazeteler. İş yerinde Malatya gazetesi olmalı, gazeteler ne kadar çok satılırsa gazetelerin söz sahipliği daha da artar. Eksik görüleni dile getirdiği zaman kamuoyu oluşturma oranı artacak. Gazete yazacak vatandaş okuyacak, vatandaş iletecek gazete yazmak durumunda kalacak arz talep olacak. Yerel değişimde yerel gelişmişliğinde öncüsü yerel medyadır. Yerel medya ne kadar güçlü olursa yerel sorunlarda o kadar hızlı çözülür.

Bu Sabah (2021, Kişisel Görüşme): Kaliteli okur kitlesi işlerimizi kolaylaştırıyor. Mesela okurlarımız bize mail yoluyla hatalarımızı gösterip bizi haberdar ediyorlar.

Sonsöz (2021, Kişisel Görüşme): Vatandaşlardan beklentimiz abone olmaları, ilan ve reklam vermeleri. Sosyal medya ve internet gazetemizde vatandaşların argo kelimelere yer vermemesi.

4.10.4. Basın İlan Kurumu Şube Müdürlüğünün İlde Bulunmasının Sonuçları

Katılımcılar Basın İlan Kurumu'nun aldığı kararların bir kısmının gazetelerin yayın şartlarının zorlanmasına sebep olduğu yönünde olmuştur. Birden fazla gazetenin birleşerek yayın hayatına devam etmesinin resmi ilanları böldüğünü, bu nedenle de eşit bir dağılımın söz konusu olamadığını ifade etmektedirler. Söylenenlerden hareketle, BİK'in birleştirme kararıyla birlikte birbirine zıt olan ideolojilerin bir araya gelmek zorunda bırakıldığı ve birleştirmeden ziyade gazeteler üzerindeki denetim kontrolünün artmasını tercih ettikleri anlaşılmaktadır. Bu nedenle katılımcılar, BİK'in kuruluş dönemindeki amaçlarını gerçekleştiremediğine inanılmaktadır.

Malatya Söz (2021, Kişisel Görüşme): BİK in aldığı kararların bir kısmı yerinde olmadı. Malatya'da 2013 yılında şartları yerine getiremeyen gazeteler birleşme yoluna giderek farklı yapılarda gazeteler çıktı. Birleşme sonrası bazı gazetelere tekrardan resmi ilan hakkı tanıyarak ilan pastasını böldü ve eşit dağılım sağlanamadı. Birleşmeden sonra da bazı gazeteler ilan alma hakkı yakalayarak pastadan pay alınca gelir daha da azaldı ve basın ilan kurumu bunun önüne geçemedi. BİK in 2013 yılında yapması gereken gazeteleri denetleyip yapılması gerekenleri söyleyip şartları yerine getiremeyenleri uyarıp gerekli cezaları vermesi ve böylece yayın hayatına devam etmek isteyenler etmeli kapanması gerekenlerde kapanmalıydı.

Yeni Malatya (2021, Kişisel Görüşme): BİK'in ilk başlarda getirdiği disiplin daha sonralarda bozuldu, bence bir katkısı olmadı. BİK gazeteleri birleştirerek işe başladı ve bu biraz zorlama ile oldu. Ticarete her türlü ortalık olur ama gazeteciliğin ortaklığı olmaz, farklı fikirleri bir araya getirerek para ortaklığına itti. Tamam, öncesinden bir disiplinsizlik vardı, kontrolsüzlük vardı hiç muhabir çalıştırmadan ilan alanlarda vardı. Ama BİK kontrol yapacağına gazeteleri birleştirdi. Bu haksız rekabete neden oldu, kaliteyi düşürdü. Mecburen muhabir çalıştırdı ama ne kadar verim aldı bu tartışılır. Rakamlar sunuldu ve kabul edildi. İllerin hepsine aynı rakamı sunmak sıkıntı oldu. Bursa'da 7 kişi, Ankara'da da 7 kişi, Adana'da da 7 kişi, Malatya'da 7

kişi, Tunceli’de de 7 kişi, böyle bir şey olabilir mi. İlçeler içinde muhabir sayısı artırıldı çoğu gazete kapandı. Gazetelerin evliliği biraz sorunlu oldu. Zamanla oturdu ama bazı durumlar değişmedi, dünya görüşleri taban tabana zıt olanlar bir araya geldi. Gazeteyi kim yönetecek, manşete çıkacak olan habere kim karar verecek, habere kim karar verecek, genel yayın yönetmeni atayıp maaş ödeyecek durumda yok, maalesef sıkıntı. Ekonomik anlamda bir çıkmaza sokuldu

Bu Sabah (2021, Kişisel Görüşme): BİK’in ilimizde olması demek gazetelerin gelirinin yüzde 15’ine ortak olması demektir. Çünkü bize verdiği her ilanda ve kamuda çıkan her reklamda yüzde 15 pay kesmekte. Zaten basın ilan kurumunun gazeteleri birleştirmesi gazetelerin niteliğini ve kalitesini artırmak içindi. Fakat BİK’in işleyişi bu kaliteyi pek sağlayamadı. İlk baştaki kuruluş amaçlarını yerine getirip kuralları kararlılıkla uygulaması lazım.

Bununla birlikte BİK’in varlığının olumlu gelişmelere sebep olduğunu dile getiren katılımcılarda söz konusu olmuştur. BİK’den evvel ilan dağılımında adaletsizliklerin söz konusu olduğu ve işlerin kurumsal olarak yürümediği dile getirilirken, BİK’den sonra bu durumun ortadan kalktığı ifade edilmektedir.

Net Haber (2021, Kişisel Görüşme): Öncesi ile kıyasladığımızda olumlu gelişmeler oldu, çünkü daha önceden işler böyle kurumsal yönetilmiyordu. İlan dağıtımında adaletsizlikler oluyordu. BİK ile kalite geldiğine inanıyorum. Hatamızı görünce birinci ağızdan uyarıyoruz ve kendimizi düzeltme şansı buluyoruz.

4.10.5. Resmi İlanların Gazeteler İçin Önemi

Resmi ilanların gazeteler için fazlasıyla önemli olduğunu dile getiren katılımcılar, resmi ilanlar olmadan bir gazetenin yayın hayatına devam edemeyeceğini, yerel işletmelerden reklam alınamadığı için resmi ilanların daha da önemli olduğunu belirtmektedirler.

Malatya Söz (2021, Kişisel Görüşme): Artık hayati öneme sahip. Vücuttaki kan gibi olmazsa olmaz. Şehir içini ilgilendiren bir durum olmadığı için çoğu yerel işletmenin yerel basınla işleri olmuyor. Ancak İstanbul gibi büyük şehirlerde yerel işletmelerde ilan verdiğinden dolayı resmi ilanlar olmaksızın bu işi rahatlıkla sürdürülebilir. Bu durumda da varlığını sürdürebilmen için tanınıp bilinirliğinin olması gerek.

Net Haber (2021, Kişisel Görüşme): Yerel basının resmi ilan olmadan kesinlikle hayatta kalamayacağı kanaatindeyiz.

Yeni Malatya (2021, Kişisel Görüşme): Resmi ilan olmadığı takdirde gazetelerin yüzde 90’nı kapanır. Resmi ilanlar gazetelerin can simidi, kurtarıcısıdır.

Bu Sabah (2021, Kişisel Görüşme): İhale ilanları olmadan yerel gazeteler varlığını asla sürdüremez. Günlük gazeteler günümüz şartlarında çıkamaz duruma gelir. Ancak büyük ortaklar olabilirse bu gazeteler çıkabilir. Maalesef ki gazetelerin ihale ilanları üzerine kurulmuş bir sistemleri var.

Sonsöz (2021, Kişisel Görüşme): Hayır, sürdüremez.

Katılımcılar aynı zamanda teknoloji alanında yaşanan gelişmelerinde kurum ya da kuruluşların yerel gazetelere verdikleri resmi ilanların azalmasının temel nedenlerinden biri olarak görmektedir. Resmi ilan desteklerinin yerel gazetelerden çekilmesi ile birlikte gazetelerin güç sahiplerinin eline geçeceği ve tamamen kendi ideolojilerine göre içerikler hazırlayacakları düşünülmektedir.

Bu Sabah (2021, Kişisel Görüşme): Aslına bakarsanız ihale ilanına çıkan kurumların hepsinin kendi web siteleri var günümüzde, artık gazetelerde ihale ilanlarının yayınlanmasına ihtiyaçta yoktur. Artık bu 15-20 yıl önce internetin olmadığı dönemler için geçerliydi. Eğer bu ihale ilanları gazetelerde yayınlanmaya devam ediyorsa sosyal devletin gereği gazeteleri ayakta tutmak için veriliyor. Bu destek kesildiği an yaygın ve yerel gazetelerin çıkmayacağını düşünüyorum. Eğer bu gerçekleşirse basın gücü sermaye sahiplerinin eline geçerek gazeteciliğin doğasına aykırı hale gelecek. Nasıl ki yandaş medya bu işin doğasına aykırıysa, karşıtlıkta aykırı. Gazeteci ne karşıttır ne yandıştır.

Görüşme yapılan bazı gazete sahipleri resmi ilanların basılı halde gazetelerde yayımlanmasını savunurken bazı gazete sahipleri de artık sadece gazetelerde resmi ilanların yayımlanmasının modasının geçtiğini yeniçağa ayak uydurarak internette de yayınlanabileceğini öne sürmüşlerdir. Ayrıca devletin verdiği resmi ilan desteği ile ayakta kalmaya çalışan yerel basının kendisine ek kaynaklar bulmadığı sürece tehlike altında olduklarını dile getirmiştir.

SONUÇ ve ÖNERİLER

Haber alma, sesini duyurma ve bilgilenme sosyal bir varlık olan insan için bir ihtiyaçtır. Bu ihtiyacı gidermek üzere kamusal bir görev yürüten basın devreye girmektedir. Bununla birlikte basın, toplum için bir iletişim aracıdır. Bu iletişim aracı okuyucuları ile çok geniş bir yelpaze oluşturarak toplumsal güç elde etmektedir. Basın kurumunun oluşturduğu bu güç toplumu da içine katarak “dördüncü kuvvet” denilen kavramı oluşturmaktadır.

Gazetecilik mesleğinin doğuşunu ortaçağda siyasal olayların kayıtlarını tutan kişilere kadar dayandırmaktadır. Basın kavramı birçok değişime uğramıştır. Bu değişim iki toplumsal olguya bağlı olarak gelişmiştir. Birincisi batı toplumlarında okuma yazmanın yaygınlaşması ikincisi ise basın teknolojilerindeki gelişmelerdir. Bu iki olgu birbirleri üzerinde etkili olarak basın kavramının gelişmesini sağlamıştır.

Türkiye Cumhuriyeti’nin ilk yıllarında Osmanlı İmparatorluğu’ndan izler taşıması inkılapların oturmasında problemler yaşatmıştır. Cumhuriyet ile ters düşen Halifelik makamının varlığı bazı sorunlar çıkarmaya başlamış ve bu basın yoluyla halka yayılmaya çalışılmıştır. Türkiye’de basının oluşumu dünyadaki diğer örneklerden farklı olarak devlet tarafından yapılmış olmasıdır. Basının gelir kaynağının olmaması ve henüz yeni kurulan Türkiye Cumhuriyetinin varlığını duyurmak istemesi basına maddi yardım yapma gerekliliğini ortaya çıkarmıştır. Devletten aldığı desteklerle ayakta kalmaya çalışan basın devletin sözcüsü olmuş ve özgürlüğünü kaybetmiştir.

Terakkiperver Cemiyeti kurulmasıyla, Ankara ve İstanbul’da hükümet karşıtı basın oluşmuş, basında her türlü eleştiri yazıları yayınlanmaya başlamıştır. Henüz tek parti düzenine alışamayan basın Ankara hükümetini yıpratmaya başlamış ve Doğu illerinde ayaklanmaların başlamasına sebep olmuştur. Şeyh Sait İsyanını çıkaran hilafet destekçilerini kontrol altına almak adına Ankara Hükümeti 4 Mart 1925’te Takrir-i Sükûn kanunu çıkarmıştır. Bu kanunla bir nevi sansür başlamış ve hükümet basın üzerinde doğrudan egemenlik hakkını kullanmıştır. Bu dönemden sonra devlet eliyle kanunlar çıkarılmış ve basın bir şekilde sansüre uğrayarak baskı altına alınmaya çalışılmıştır. Çok partili döneme geçen Türkiye’de 1931 yılında yayınlanan Matbuat Kanunu’nda ki basın özgürlüğünü kısıtlayan bazı maddeler kaldırılarak basının değişip

kimlik kazandığı yıllar olmuştur. İktidara gelen Demokrat Parti devletçi politikadan liberal basın anlayışına geçerek ülkede özgür bir ortam oluşmasını sağlamaya çalışmıştır. Fakat özellikle basına verilen özgürlükler 1954 yılında çıkarılan yasalarla tekrar kısıtlanmış devlet basına verdiği maddi desteği kesmiştir. Bu durumda sermaye bakımından yetersiz olan basın kuruluşları kapanmak zorunda kalmış 1960 askeri darbesiyle bu dönem sona ermiştir. 1960 askeri darbesi sonrası basınla ilgilenilmesi için Basın İlan Kurumu kurulmuştur. Ayrıca BİK basına resmi ilan dağıtmak ve bazı standartlar getirmek üzere Ankara, İstanbul ve Anadolu'nun çeşitli kentlerinde şubeler açmıştır. 1962 yılında gelen sansüre rağmen basın BİK ve anayasal olarak korunmaya başlamıştır. Karayolların artması, dağıtım ağlarının gelişmesi, matbaaların modernleşmesiyle ulusal basın kavramı ortaya çıkıp daha da güçlenerek yerel basından ayrılmaya başlamıştır.

1980'lere gelindiğinde bu döneme kadar sürekli baskı altında tutulan özgürlükleri kısıtlanan basın 1982 Askeri Darbesi ile yeni bir döneme girmiştir. Darbe sonucu siyasi görüşlerini yayımlayamayan yerel ve ulusal basın içerik olarak gazetecilikten uzak magazin dergilerini andıran bir yapıya bürünmüştür. Seksenli yıllarda gazetecilik mesleğinde bir takım değişiklikler olmuştur. Gazete sahipleri basın dışı sektörlerle uğraşan tüccar, esnaf gibi kişilerin ellerine geçmeye başlamıştır. Sermayeleriyle basın aracı satın alıp kamu ihalelerini kazanmak isteyen bu kesim kar elde etmek adına basın etik ilkelerini yok sayarak ilgili kişilerin reklamlarını yapmışlardır. Doksanlı yıllara gelindiğinde gazeteler promosyon yarışına girerek gazete içeriklerinin önem kaybetmesine sebep olmuşlardır. Özel televizyon yayıncılığının başladığı doksanlarda artık gazeteye rakip bir mecra çıkmıştır. İlerleyen yıllarda internetinde yaygınlaşmasıyla gazeteler okuyucu kaybetmeye başlamıştır. Haber sitelerinin yaygınlaşması, kâğıt ve matbaa giderlerinin artması basılı medyayı özellikle yerel gazeteleri olumsuz etkilemiştir. Resmi ilan gelirleriyle ayakta kalmaya çalışan yerel medya sermaye yetersizliği, kalifiye personel eksikliği, gelişen teknolojiye ayak uydurmakta güçlük çeken bir görüntü vermektedir.

Gazeteler genelde düşük maliyetli kağıtlara basılan haber, reklam veya güncel bilgi içeren ve belirli zaman aralıklarında dağıtımı yapılan bir araçtır. Gazeteler göze hitap ettiği için sadece kulağa hitap eden araçlara göre daha etkili, fiyat olarak çok ucuza mal edilip satıldığı için avantajlıdır. Bu avantajlarla birlikte gazeteler toplumun

gözü kulağı olup kamuoyu oluşturmak adına önem arzetymekte, yakın ve uzak geçmişı ele alıp güncel olayları haberdar edip okuyucusunu ve dolayısıyla toplumu bilgilendirmektedir.

Basının üzerine düşen işlevleri yerine getirebilmesi için bazı yapısal fonksiyonları taşıması gerekmektedir. Kamu ile vatandaş arasında iletişim kanalı oluşturmak ve yerel kültürü besleyip gelişmesini sağlamak, demokrasiyi korumak, yayın yaptığı bölgenin sorunlarını veya ilgili haberleri bölgede yaşayan vatandaşı duyurmak basının temel fonksiyonlarındanır. Yerel basın bu görevleri yerine getirirken bazı kısıtlamalarla karşılaşmaktadır. Bu sorunları aşabilmesi zaman zaman mümkün olmayan yerel basın işlevlerini yerine getirememektedir. Ulusal basında da benzer sıkıntılar olmasına rağmen daha küçük sermaye yapılarıyla sorunları aşmakta zorlanan yerel basın eleştiri ve denetim işlevini yitirmiştir.

Bugünün Türkiye'sinde arkalarındaki maddi güçlerden dolayı ulusal medyayı oluşturan gazete ve televizyonlar yerel basını oluşturan kitle iletişim araçlarına göre daha etkili gibi görünseler de yerel basın bulundukları bölgeyle ilgili bilgi akışı sağladığından ulusal medyadan bu yönü ile ayrılmaktadır. Yerel basın büyük kentlerin dışında kalan yerleşim yerlerinin ortak kültür ve kamuoyu oluşturma işlevini yerine getirmektedir. Yerel basın daha dar bir coğrafyaya hitap ettiği için ulusal basına göre daha homojen bir okuyucu kitlesine sahiptir. Bu anlamda yerel basında ele alınan konu benzer kültürden insanların kendilerini görmelerinden dolayı ilgisini daha çok çekebilmektedir.

Kitle iletişim araçları içerisinde önemli bir yere sahip olan gazeteler hitap ettikleri coğrafi bölgelerin büyüklüklerine göre ulusal, bölgesel ve yerel olmak üzere üç farklı gruba ayrılmaktadır. Ülkenin tamamına hitap etmeye çalışan ve her kesimi kapsayan basına ulusal basın; birkaç şehri kapsayacak şekilde sınırlanarak yayın yapan ve ulusal basına göre daha az insana ulaşan basın faaliyetine bölgesel; ulusal ve bölgesel yayın yapan basın kuruluşlarından daha küçük bir bölgeye yayın faaliyeti gerçekleştiren basına ise yerel basın denmektedir. Yerel basın birkaç şehri kapsayacak şekilde olabileceği gibi tek bir şehir, ilçe veya belde dahi olabilmektedir. Yerel basın; merkezin dışında olan Taşra basını, Türkiye sınırları içerisinde büyük bir coğrafi alanı kapladığı için Anadolu basını ve mahalli basın isimleri ile de anılmaktadır.

Yerel basın içerisinde sadece gazeteler yer almayıp bununla beraber televizyon ve radyo istasyonları, dergiler ve artık yaygın hale gelen internet sitelerini de ekleyebiliriz. Ancak bu çalışmaya sadece yerel gazeteler dahil edilmiştir.

Gazeteler toplumu ilgilendiren ve hayatlarını etkileyen bir olayı haber yaparak kişilere yaşadıkları toplulukla ilgili bilgi verip düşünmeye sevk etmektedir. Gündemi takip eden birey gelişmelerden haberdar olmak için daha fazla gazete okuyarak öğrenmeye teşvik edilmektedir

Yerel basının gelişmesine engel içsel ve dışsal faktörler vardır. Kalifiye olmayan yerel basın çalışanları, teknolojik altyapı yetersizliği, yayın politikaları içsel faktör iken ülkenin sorunları ve ekonomik durumları, yayın yaptığı bölgedeki reklam potansiyeli ve kentin yapısı dışsal faktör sorunlarıdır.

Araştırma sonucunda elde edilen bilgiler her başlık altında kısaca anlatıldıktan sonra sonuç kısmında neticelendirilmiştir. Ulaşılan bulgular yalnızca Malatya yerel basını ile sınırlı kalmayıp Türkiye yerel basınının büyük bir kısmını ilgilendirmektedir. Malatya’da görev yapan gazetecilerden alınan cevaplara göre yerel basının gelişimi ve önündeki sorunlara çözümler önerilmiştir.

Basın kuruluşlarını ekonomik olarak destekleyecek finansman açığı oluştuğunda basından özgür habercilik beklenmemelidir. Görülen en büyük sorun ekonomik yetersizliklerinden dolayı Basın İlan Kurumu’nun dağıttığı resmi ilanlara bel bağlanması ile özgür gazetecilik yapılamamasıdır. Bu sorunu aşabilmek adına gazetelerin kendi gelir kaynaklarını oluşturarak daha özgür bir basın aracı olmak ve resmi ilan gelirlerine endeksli bir basın aracı olunmamasını sağlamaktır. Bu gelir kaynakları içerisinde olması gereken gazete satışları da yerel basında oldukça düşüktür. BİK’in sunduğu asgari baskı sayısının çok üzerine çıkamayan gazeteler abone ve bayi satışlarından yeterli geliri edemediklerini yapılan görüşmeler neticesinde belirtmişlerdir. Ayrıca katılımcılar gazete dağıtımında yalnızca tek bir şirketin olduğunu ve tekel haline gelen bu dağıtım şirketinin sorun haline geldiğini dile getirmişlerdir.

Yerel basının karşılaştığı bir diğer önemli sorun teknolojik altyapı yetersizliğidir. Gazetelerin hazırlanması sürecinde kullanılan teknoloji sürekli gelişmektedir. Baskı cihazlarından bilgisayarlara kadar belirli aralıklarla güncellenmesi gereken bu araçlar büyük bir gider kalemi oluşturmaktadır. Katılımcılardan elde ettiğimiz bilgilere göre

Malatya ilinde henüz web baskı bulunmadığından bazı gazeteler baskılarını il dışında almak zorunda kalmaktadır. Malatya’da basılan diğer gazeteler ise henüz belirli sayfaları renkli olan ofset tipi baskı kullanmaktadırlar. Gazete imtiyaz sahiplerinin bir kısmının matbaaları olmasına rağmen kendi gazetelerini basamadıkları görüşmeler sayesinde ortaya çıkmıştır. Haberlerin hazırlık aşamasında kullanılan bilgisayarlar, fotoğraf makineleri ve ses kayıt cihazları bazı durumlarda yetersiz kalıp yeni gelen personele veya stajyerlere temin edilemediği de dile getirilmiştir.

Yerel basında kalifiye personel eksikliğini dile getiren katılımcılar iletişim fakültelerinin gazetecilik bölümü mezunu sayılarındaki artış ile artık basın sektöründe yalnızca ilgili bölüm mezunu kişilerin bu işlerle uğraşması gerektiğini ifade etmişlerdir. Basın mensubu olacak kişilerin herhangi bir iş arayanın yapabileceği bir meslek gurubu olarak görülmemesi gerektiğini belirten basın çalışanları bu işin okulunu okumuş kişilerin istihdam edilmesini farklı alanlardan mezun olanlarla doldurulmaması gerektiğini dile getirmişlerdir. Zira kamuoyu oluşturma, toplumu etkileme ve harekete geçirme gibi önemli işlevleri yalnızca gazetecilik eğitimi almış ve mesleğin önemini kavramış kişiler tarafından yapılması gerekmektedir.

Günümüzde yok denecek kadar az olsa dahi tek sesli yerel medyaya karşı önlem alınması gerektiği kamuoyu için çoksesli bir medya oluşturulmasına inanıldığı ifade edilmiştir.

Yapılan görüşmeler sonucu Malatya yerel basınında erkek egemen bir yapı görülmektedir. Malatya’da ki basın kuruluşlarından hiçbirinin sahibi kadın değilken bünyesinde kadın personel bulundurmayan gazetelerin varlığı da söz konusudur. Görüşme yapılan beş yerel gazetede resmi olarak çalışan 32 kişiden yalnızca 12’si kadın çalışandır. Ayrıca çalışan personellerin artık daha kolay basın kartı sahibi olduğu fakat eskisi kadar önemli bir kart olmadığını dile getirmişlerdir. Basın kartlarının daha çok avantaja sahip bir düzene kavuşmasını talep eden basın çalışanları kapsamının da genişletilmesini istemektedirler. Bu anlamda yerel basında çalışan gazetecilerin basın kartının eskisi kadara değerli olmadığını ifade etmişlerdir.

Basın sektöründe çalışanların yapısının zaman içerisindeki değişimini izlemek adına yapılan araştırma kapsamında gerçekleştirilen mülakatlardan elde edilen sonuçlara göre basın sektöründe çalışanlar üniversitelerdeki ilgili bölümlerin

yaygınlaşmasından önce bünyelerinde “alaylı” şeklinde tabir edilen usta çırak ilişkisi ile yetişmiş gazeteciler çalışmaktadır. Günümüze gelindiğinde artık iletişim fakültelerinin yaygınlaşması ile alanında yetişmiş kalifiye basın çalışanlarının yetişmeye başladığı gözlemlenmiştir. Böylece yerel basında çalışanların çoğunluğunun üniversite menzunu olduğu ifade edilebilir.

Malatya’da temsilciği bulunan İhlas Haber Ajansı ve Anadolu Ajansı’ndan haber alan yerel gazeteler, Basın İlan Kurumu’nun şartları gereği sayfalarının üçte birini kendi haberleri ile doldurmak zorundadırlar. Bu sonuç doğrultusunda yerel gazetelerinin içerikleri genellikle birbirine benzemekle beraber özel haberleri ile öne çıkan gazetelerin varlığı söz konusudur. Bunun dışında yine BİK tarafından zorunlu kılınan köşe yazıları ile gazetelerde farklı içerikler göze çarpmaktadır. Aslında BİK gazeteleri olabildiğince birbirinden farklılaştırarak daha fazla eleman çalıştırmaya ve farklı içerikler üretmeye zorlarken basın kuruluşları hali hazırda zorunlu çalıştırılması gereken yedi kişiyi dahi istihdam etmekte zorlanmaktadır. Bu konuda gazete sahipleri hükümetten yerel basın için farklı politikalar üretmesini talep ederek basın çalışanlarının istihdamında destek beklediklerini ifade etmişlerdir.

Şehrin ekonomik yapısı da göz önünde bulundurularak Malatya yerel basını incelendiğinde yerel gazetelerin en büyük gelir kaynağını resmi ilanlar oluşturmaktadır. BİK tarafından Malatya’da resmi ilan yayınlamaya hak kazanan gazetelere bu ilanlar eşit olarak dağıtılmaktadır. Katılımcılar tarafından ifade edildiğine göre ödemeleri farklı zamanlarda yapılan bu ilanların ücretleri olduğu gibi tekrar devlete farklı kalemler adı altında geri dönmektedir. Görüşmecilerin karşılaştığı en büyük sorun bu ilanlarla kendilerinin baskı altına alınıp dolaylı olarak sansüre uğramaları olmuştur. Bazı dönemlerde özgürce düşüncelerini dile getiren gazetelerin resmi ilanlarının azaldığı bazen de farklı şekilde uyarıldığı dile getirilmiştir. Resmi ilanla gazetecilik yapılamayacağını ifade eden basın çalışanları özgürce düşüncelerini dile getiremediklerini ve BİK tarafından hükümet politikalarını sayfalarını taşıdıklarını ve görünmez bir sansür olduğunu söylemişlerdir. Sermaye yapısı olarak güçsüz olan bu yerel gazetelerin resmi ilan dışından önemli gelir kaynağı oluşturarak özgürleşmesi ve kamuoyunun sesi olması gerekmektedir. BİK kuruluş gereği basın dernek ve sendikalarına kredi sağlayabilmektedir. Gazetelerin bir araya gelerek oluşturacakları bir

sendika vasıtasıyla kuracakları matbaa sayesinde hem kendi gazetelerini basabilir hem de daha farklı işler yaparak gazetelerine kazanç sağlayabilirler.

Giderek artan baskı maliyetleri ve gazete okuma alışkanlığının azalması ile yerel gazeteler kendi haber sitelerini kurmuşlardır. Satış rakamlarından daha fazla okuyucunun ziyaret ettiği haber siteleri anlık güncellenmekte olup gazetelerin sahip olmadığı bir hızla haber yaymaktadırlar. Gelişen internet teknolojisi ile beraber artık herkes cep telefonlarından dahi haber okuyabilmekte ve paylaşabilmektedir. Aleyhlerinde gelişen bu teknolojiyi lehlerinde kullanan gazeteciler web ortamının da yeterli düzeyde denetlenemediğini, kirli bilgi ve künyesiz haber sitelerinin varlığında şikâyetçidirler.

Malatya Gazeteciler Cemiyeti Başkanıyla yapılan görüşmelerden yola çıkılarak Malatya yerel basın çalışanlarının haklarının korunması için cemiyetler vasıtasıyla örgütlenmeleri gerekmektedir. Yerel basının geleceğinin korunması için Basın İş Kanununun devreye girmesi gerektiğini, yerel basın kuruluş amaçlarına hizmet etmek adına bulunduğu bölgeyi içeren haberlere yer vermeli ve ulusal basınla yarış içine girmemelidir. Yerel gazetelerin köşe yazarlarını çeşitlendirerek ulusal gazetelerin değinmediği yerel kültüre ağırlık vererek okuyucuyu kendisine çekmelidir. Ayrıca gelişen teknolojiyi yakından takip etmek adına yerel basına destek sağlanmalı. Basın çalışanlarının bu gelişmelere ayak uydurmak adına hizmet içi eğitimler verilmesine özen gösterilmelidir. Yerel basının mesleğini icra etmesi adına siyasi baskılara son verilmeli, rekabet için adil bir ortam sağlanmalı ve yolsuzluklara karşı boyun eğilmemelidir. Bütün gazete sahiplerinin dile getirdiği en büyük sorun üç gruba ayrılmış olup bunlar yetersiz sermaye, yetişmiş kalifiye personel ve teknolojik olarak güçlü altyapı eksikliğidir. Sermayenin güçlenmesi ile çoğu problemin hallolacağına inanan imtiyaz sahipleri her ne kadar kendilerini kısıtlayan resmi ilanlar olsa da daha fazla resmi ilan desteği istemektedirler. Ayrıca resmi ilanlardan alınan KDV'nin de düşürülmesi gerektiğini dile getirmişlerdir.

Sağlıklı yerel basın için yayın yaptığı bölgenin sosyo-ekonomik yapısına uygun hareket eden bir medya kuruluşu olması gerekmektedir. Halkın isteklerini göz ardı etmeyen, siyasi yapıyla iç içe olan, kamuoyu oluşturacak güçte bağımsız bir yerel medya şehrin kalkınmasına da fayda sağlayacaktır. TÜİK'in verilerine göre 2020

yılında Türkiye’de yayın yapan gazetelerin yüzde 91.1’ini yerel gazeteler, yüzde 27.7’sini ise yerel dergiler oluşturmuştur. Yerel basın yaygınlığı halen çok etkili bir iletişim aracı olduğuna işaret etmektedir. Zira seçim dönemlerinde, büyük projelerin tanıtılmasında, önemli faaliyetlerin tespitinde siyasiler ve şehrin önde gelenleri yerel basın vasıtasıyla halka ulaşmaya çalışmaktadır. Ulusal ve yerel basının kamuoyu oluşturması birden fazla faktöre bağlıdır. Basının kamuoyu oluşturması medya etkisi teorisi kapsamında değerlendirilmektedir. Bernard Cohen’in (1963) belirttiği gibi **“medya insanlara ne düşüneceklerini söylemede başarılı olmayabilir, ama okuyucularına ne hakkında düşünmeleri gerektiğini söylemede son derece başarılıdır”** sözüyle basının kamuoyu oluşturmadaki önemini dile getirmiştir. Aslında kamuoyu oluşturmak siyaset biliminin konusu iken basın kendisini bu konuda geliştirerek iletişim bilimleri ve gazetecilikte kamuoyu oluşturan aktörler arasına girmiştir. Bir konu hakkında toplumun tamamının aynı görüşte olması beklenemez. Aksine birden fazla görüş ortaya çıkar ve savunulur. Çoğu zaman kabul görülen görüş çoğunluğun savunduğu görüş olarak algılsa da bazen daha az sayıda fakat daha güçlü kişilerin savunduğu görüşünde kamuoyu tarafından kabul görülmesi olağandır. Kamuoyu kavramının alt unsurlarından olan yerel kamuoyu tıpkı yerel basındaki gibi belirli bir bölge ile sınırlı, mahalli ölçeklerde yöre halkının ortak fikirlerini dile getirir. Basın konuyu veya sorunu gündeme getirerek önemli gördükleri hakkında algı oluşturarak kamuoyu oluşturmaya çalışmaktadır. Algı oluşturma sürecinde tam bir birliktelik sağlanamasa da toplum ve bireyler üzerinde etkili olduğu kanaati vardır. Basın gündem oluştururken dini ve kültürel temalar, siyasal aktörler, toplumca hassas konular ve spor gibi önemli konuları haberciler, editörler, köşe yazarları gazete sayfalarına taşıyarak kamuoyu oluşturmaktadırlar. Kitle iletişim araçlarından olan yerel gazetelerde önemli gördüğü haberleri sayfalarına taşıyarak gündem belirleyip kamuoyu oluşturmaya çalışmaktadır. Görüşmeciler gazetelerin dile getirdiği kamuoyu oluşturma gücü yerel gazeteler içinde geçerli olmaktadır. Hemen her gazetenin dile getirdiği ve şehir için önem arz eden bir konu geniş bir kamuoyu oluşturarak ulusal gündeme dahi taşınmıştır. Karşılık bulan bu haberlerin dönüt sağlaması ile basın kuruluşları gündem oluşturup başarı sağladıklarını dile getirmişleridir. Böylece toplum içinde önem arz eden konular farkındalık oluşturarak basın ile halk arasında aktarma fonksiyonu gerçekleştirmiş olmaktadır. Fakat bununla birlikte bazen gündem oluşturmada birlik olup

kamuoyu oluşturmamış olduklarını da dile getiren gazeteler bazı gazetelerin desteğini çekip haberi sahiplenmekten vazgeçmesi ile yalnızlık duygusu yaşadıklarının ifade etmişleridir.

Akademisyenlerin yerel basın üzerine yaptığı çalışmalar, basın çalışanlarının seminerlerde ki konuşmaları, görüşme yapılan basın çalışanları ve imtiyaz sahiplerinin sundukları görüşler ve öneriler daha sağlıklı yerel basın için dikkate alınması gereken noktalardır.

Batılı toplumlara göre daha geç basın ile tanışan Türk toplumu kendisine has yapısı ve basın sayesinde toplumsal bir değişime gitmek durumunda kalmıştır. Türk Basını savunduğu değerleri sadece doğru olarak görmeye başlamış ve siyasette sürekli muhalif taraf olarak görülmüştür. Bunun sonucu olarak kamuoyu oluşturmada başarı sağlayamamıştır. Basının bir diğer katkısı okuma oranını artırmakla ilgili olmuştur. Dilde sadeleşme ile okumaya ilgiyi artırmak hedeflense de pek bir başarı elde edilememiştir. Bilgi yayılımı basın sayesinde hızlı ve ucuza maledilmiş fakat basın şantaj ve tehdit unsuru olarak da kullanılmıştır. Bugün basın kuruluşlarımızın yaşadığı sorun içinde yaşadığımız toplumun sosyo-ekonomik yansımalarında başka bir şey değildir. Siyasi çekişmeleri hiç bitmeyen basın-iktidar çatışmalarında sadece iktidar veya sadece basın suçlu taraf olmamakla birlikte bu ekonomik ve siyasi şartlar altında basından daha fazlasını beklemek mümkün görünmemektedir. Asıl amaç gazetecilerin kendi meslek etik ilkelerine uygun bakılacak değil okunacak içerikler üreterek gazeteciliği daha ileriye taşımak olmalıdır.

KAYNAKÇA

Kitaplar

- Akmehmet Şekerler, S. (2017). Derinlemesine Görüşme. F. Seggie, ve Y. Bayyurt içinde, Nitel Araştırma Yöntem, Teknik, Analiz ve Yaklaşımları (s. 186-201). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Aksoy, M., ve Taha, S. (1994). Basın Güncesi. Ankara: ÇGD Yayınları.
- Alemdar, K., ve İrfan, E. (1990). İletişim ve Toplum. Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Atılğan, S. (2009). Türk Basınında Fikir İşçileri ve Yasal Hakları 2. Baskı. İstanbul: Türkiye Gazeteciler Cemiyeti Yayını.
- Başkut, C. F. (1967). Gazetecilik Dersleri. İstanbul: Sermet Matbaası.
- Bodur, F. (1997). Yerel Basında Yönetim ve Örgüt Yapısı. Eskişehir: Açıköğretim Fakültesi Yayınları.
- Budak, A. (2014). Osmanlı Modernleşmesi Gazetecilik ve Edebiyat. İstanbul: Bilge Kültür Sanat.
- Ceyhun, D. (1985). Babıali'nin Şu Son Kırk Yılı. İstanbul: Milliyet Yayınları.
- Creswell, J. (2020). Nitel Araştırma Yöntemleri. Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Çakır, H. (2002). Osmanlı'da Basın-İktidar İlişkileri. Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Ekinci, A. (2002). Malatya Rehberi. Ankara: Sedef Yayınları.
- Eryılmaz, Çağrı. Yerel Basında Çevre Haberlerinin Sunumu: Sinop Örneği, Ankara: Berikan Yayıncılık
- Gevgilili, A. (1983). Türkiye Basını. Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi (s. 201-232). içinde İstanbul: İletişim Yayınları.
- Gezgin, S. (2007). Türkiye'de Yerel Basın. İstanbul: İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi yayınları.
- Girgin, A. (2001). Türk Basın Tarihinde Yerel Gazetecilik. İstanbul : İnkılap Kitapevi .

- GİRGIN, A. (2007). Türkiye’de Yerel Basın ve Resmi İlan. S. Gezgin (Ed.) içinde, Türkiye’de Yerel Basın (s. 243-260). İstanbul: İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Yayınları.
- Girgin, A. (2008). Gazeteciliğin Temel İlkeleri. İstanbul: Der Yayınları.
- Girgin, A. (2009). Türkiye'de Yerel Basın. İstanbul: Der Yayınları.
- Hale, W. (1996). 1979'dan Günümüze Türkiye'de Ordu ve Siyaset. Ahmet Fethi (Çev). İstanbul: Hil Yayınları.
- İçel, K. (1985). Kitle Haberleşme Hukuku 2. Baskı. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yayınları.
- İkinci Türk Basın Kurultayı. (1976). Ankara: Başkanlık Basımevi.
- İlal, E. (1989). İletişim, Yıgınsal İletişim Araçları ve Toplum. İstanbul: Der Yayınları.
- İnuğur, M. (2005). Basın ve Yayın Tarihi. İstanbul: Der Yayınları.
- İnuğur, M. N. (1992). Türk Basın Tarihi. İstanbul: Gazeteciler Cemiyeti.
- Jean, M. (1992). Medya Dünyası, çev. Oya Tatlıpınar. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Kabacalı, A. (1999). Türk Basınında Demokrasi 2. Baskı. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları, No: 1638.
- Kabacalı, A. (2000). Geçmişten Günümüze Türkiye'de Matbaa, Basın ve Yayın. İstanbul: Literatür.
- Karpat, K. (2007). Türkiye'de Siyasal Sistemin Evrimi: 1876-1980. Ankara: İmge Kitabevi.
- Kızılkaya, N. (2016). Malatya Basın Tarihi (1923 - 2003). İstanbul: Malatya Kitaplığı Yayınları.
- Koloğlu, O. (1992). Osmanlı'dan Günümüze Türkiye'de Basın. İstanbul: İletişim Yayıncılık.
- Koyukan, B. R. (1995). Anadolu Basını Hakkında İstatistiki Gözlemler. Kebikeç, 165-171.
- Mason, J. (2002). Qualitative researching (2. Baskı) Thousand Oaks. CA: Sage.

- Merriam, S. (1998). *Qualitative Research And Case Study Applications In Education* (2. Baskı). Londra: Sage.
- Onursoy, S. (2018). *Medya ve İletişim*. Eskişehir: Açıköğretim Fakültesi Yayını.
- Özgen, M. (1998). *Gazetecinin Etik Kimliği*. İstanbul: Türkiye Gazeteciler Cemiyeti Yayınları: 53.
- Özmen, H., ve Karamustafaoğlu, O. (2019). *Eğitimde Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi.
- Öztoprak, İ. (1981). *Kurtuluş Savaşında Türk Basını*. Ankara: İş Bankası Kültür Yayınları.
- Pancar, E., ve Öğrendik, A. (2013 Sayı: 10). *Demokrat Parti Döneminde Diyarbakır'da Yerel Basın. Tarihin Peşinde*, 83-112.
- Patton, M. (2018). *Nitel Araştırma ve Değerlendirme Yöntemleri 3*. Baskı Çev: Mesut Bütün, Selçuk Beşir Demir. Ankara: Pegem Akademi.
- Perin, C. (1974). *Tarih Boyunca Düşünce ve Basın Özgürlüğü*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Rigel, N. (1995). *Haber, Çocuk ve Şiddet*. İstanbul: Der Yayınları.
- Sarıcaoğlu, F. (2008). *TDV İslam Ansiklopedisi 35. Cilt, Ruzname*. İstanbul: TDV.
- Seggie, F., ve Bayyurt, Y. (2017). *Nitel Araştırma Yöntem, Teknik, Analiz ve Yaklaşımları*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Seyhan, S., ve Temiztürk, H. (2014). *Gazetelerde kültür, sanat ve edebiyat sayfaları/yazıları üzerine. Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume 9/3 Winter 2014*. Alko Dijital Baskı Merkezi.
- Strauss, A., ve Corbin, J. (1997). *Grounded Theory İn Practice*. Thousand Oaks, CA: Sage.
- Şapolyo, E. (1971). *Türk Gazetecilik Tarihi ve Her Yönü ile Basın*. Ankara: Güven Matbaası.
- Şeker, M. (2007). *Yerel Gazeteler*. Konya : Tablet Kitapevi .

- Tılıç, L. (2001). Medyayı Anlamak. İstanbul: Su Yayınları.
- Topuz, H. (1973). 100 Soruda Türk Basın Tarihi. İstanbul: Gerçek Yayınevi.
- Topuz, H. (1996). Başlangıçtan Bugüne Türk Basın Tarihi. İstanbul: Gerçek Yayınevi.
- Vural, A. (1998). Yerel Basının Kamuoyu Oluşturma Gücü, Yerel Basının Sorunları Paneli Bildiriler Kitabı . Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Vural, A. (1998). Yerel Basının Kamuoyu Oluşturma Gücü. Yerel Basının Sorunları Paneli (s. 17). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Vural, A. (1999). Yerel Basın ve Kamuoyu. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Willis, J. (2007). Foundations Of Qualitative Research: Interpretive And Critical Approaches. Thousand Oaks, CA: Sage.
- Yakar, Ö. Y., Fırat, F., Bozdağ, N., ve Baydoğan, A. E. (2004). Sosyal, Kültürel ve Ekonomik Yönleri İle Malatya. Malatya: T.C. Malatya Valiliği.
- Yatkin, A. ve Yatkin, Ü. N. (2018). Halkla İlişkiler ve İletişim. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Yedig, S., ve Akman, H. (2002). İnternet Çağında Gazetecilik. Ankara: Metis Yayınları.
- Yılmaz, S. (2009). Her Yönüyle Gazetecilik, Litaratür İnceleme Araştırma. İstanbul: Literatürk Yayınları.
- Yılmaz, Y. (2015). Türkiye'de Gazetecilik Mesleği. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Yumlu, K. (1994). Kitle İletişim Kuramları ve Araştırmaları. içinde İzmir: Nam Basım.
- Yücel, S. (1999). Yerel Basın ,Medya Gücü ve Demokratik Kurumlar. İstanbul: Afa Yayınları.

Akademik Makaleler

- Aral, E. (2019). Yeni Bir Haber Mecrası Olarak İnternet Gazeteciliği: Facebook ve Twitter Kullanımları Üzerine Bir Araştırma . *Maltepe Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi* , 153-175 .
- Arvas, İ. S. (2019). Dijital Haberleşme Çağında Yerel Basının Karşılaştığı Sorunlar. *Erciyes İletişim Dergisi*, 6 (1), 97-110.

- Atçeken, K. (2020). Yerel Demokrasi Tartışmasında Mersin Basını. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 25(2), 153-166.
- Bekiroğlu, O. (2008). Yerel Kamuoyunun Oluşumunda Yerel Basının Rolü-Trabzon Örneğinde Bir Araştırma. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (19), 131-151.
- Bekiroğlu, O., ve Bal, E. (2006). Sanal Alemin Yerel Aktörleri: Konya Yerel Basını Üzerine Bir Analiz. *Selçuk İletişim* , 71 - 85.
- Büyükbaykal, Güven. (2005). Türkiye’de Yerel Basının İşlevi Ve Önemi, İstanbul, *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, Sayı.23
- Çavuş, S. (2017). Yerel Basının Sorunları Üzerine Tespitler: Aksaray Örneğinde Nitel Bir Araştırma. *Aksaray Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 9(4), 19-32.
- Dağ, H. (2019). Türkiye’de Yerel Medyanın Sorun Alanlarının Çalışma İlişkilerine Etkisi: Antalya Örneği.
- Değirmencioğlu, G. (2007). Yeni İletişim Teknolojilerinin Yerel Basına Sunduğu Olanaklar ve Kocaeli Yerel Gazetelerinin İnternet Sayfaları Üzerine Bir Değerlendirme. *Türkiye’de Yerel Basın*. İstanbul Üniversitesi Yayınları, 475-494.
- Duroğlu, T. (2007). Haber yapmada ideoloji etkeni: 11 Eylül olayı üzerine bir inceleme. *Gazi Üniversitesi İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi*, 25, 1-42.
- Erdoğan, İ. (2006). Türkiye’de Ulusal ve Yerel Gazetelerin Habercilik Anlayışları: Deprem Haberlerinin Karşılaştırmalı Analizi. *acarindex*, 51-64.
- Gevgilili, A. (1988). Dünya’da ve Türkiye’de Çağdaş Basının Gelişimi ve Sorunları. İstanbul: Basın Yayın Yıllığı, Sayı: 1 No: 3 .
- GEZGİN, S. (1998). Yerel Basın ve Değerlendirme Ölçütleri. *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi* (7)
- Köseoğlu, A. (2017). Dijital Ortamda Yerel Basın: Tekirdağ Örneği Üzerinden Bir İnceleme. *Ege Üniversitesi İletişim Fakültesi Medya Ve İletişim Araştırmaları Hakemli E-Dergisi*, (1), 33-56.

- Kurtbaşı, İ., Doğan, A., ve Göker, (2009) G. Yerel Medya Sorunsalları Ve Sektör Çalışanlarının Sorunlara Bakışları “Elazığ İli Örneği”. *Erciyes İletişim Dergisi*, 1(2).
- Mazıcı, N. (1996, Kasım). 1930'a kadar Basının Durumu ve 1931 Matbuat Kanunu. *Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Dergisi* :Yıl 9, s. 131-154.
- OSKAY, Ü. (1971). Toplumsal Gelişmede Radyo Ve Televizyon, 1. Baskı, *Ankara Üniversitesi SBF Yayını*, No 316, Ankara
- Sevsay, M. (1993). Modernleşme ve Toplumsallaşma Sürecinde Kitle İletişim Araçları. *Marmara İletişim Dergisi* Sayı: 2, 141-159.
- Temel, M. Korkmaz, A. Korkmaz, A. Somuncu, B. ve Şilen, K. (2012). Yerel Medya Çalışanlarının Sosyo-Demografik Özellikleri Ve Sektör Sorunlarına Bakışı: Kayseri Ve Nevşehir Yerel Medyasına Yönelik Alan Araştırması. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 9(19), 125-157.
- Ulusoy, B. (2003). Türkiye’de Yerel Basının Sorunları Ve Çözüm Önerileri. *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, 18, 103-116.
- Yaşın, C. (2009). Türkiye’de Yerel Basının Yapısal Özellikleri ve Üretim Koşulları. *İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi*, (28), 115-15

Tezler

- Akçakoca, O. (2006). Konya Yerel Basınının Yapısal ve İçerik Analizi ile Bir Yerel Basın Modeli Önerisi(Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi). Konya.
- Bindal, M. (2015). Malatya Yerel Basınında Din Toplum İlişkileri Üzerine Bir Araştırma Yüksek Lisans Tezi. Kahramanmaraş: Sütçü İmam Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Çakır, A. (2009). Yeni iletişim ortamlarıyla değişen gazeteler ve gazetecilik anlayışı. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Gazetecilik Ana Bilim Dalı Genel Gazetecilik Bilim Dalı,. İstanbul.

Çuhadar, E. (2017). Yerel Gazetelerin Yaşam Boyu Öğrenmeye Katkılarının Değerlendirilmesi (Bartın İli Örneği) Bartın Üniversitesi Yüksek Lisans Tezi. Bartın.

Kınsün, S. (2019). *Türkiye’de Yerel Basının Gelişimi, Sorunları Ve Geleceğine Yönelik Öngörüler Bingöl Yerel Basın Örneği* (Doctoral Dissertation, Marmara Üniversitesi (Turkey)).

Şahin, M. (2010). Türkiye’de ve Almanya’da yayınlanan bazı günlük gazetelerin spor haberlerine yer veriş biçimlerinin incelenmesi. Gazi Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı. Ankara.

Raporlar

Malatya İl Yıllığı. (1967). Malatya İl Yıllığı. Ankara: Malatya Valiliği.

Malatya İl Yıllığı. (1973). Malatya İl Yıllığı. Ankara: Malatya Valiliği.

Malatya İl Yıllığı. (1990). Türkiye’de Süreli Yayınlar. Ankara: Malatya Valiliği.

Turan, Y. (1992). Yerel Basın Kurultayı. Yerel Basın Kurultayı (s. No. 4 92). Adana: Çukurova Gazeteciler Cemiyeti Yayınları.

Türkiye’de Süreli Yayınlar. (1998). T.C. Başbakanlık Basın Yayın ve Enformasyon Genel Müdürlüğü. Ankara.

İnternet Kaynakları

Basın İlan Kurumu. (2021, Haziran 23). Resmî İlan ve Resmî Reklam Alan Süreli Yayınlar Listesi. Basın İlan Kurumu: <https://ilanbis.bik.gov.tr/Uygulamalar/AylikListe>

İletişim Fakültesi Dekanlar Kurulu. (tarih yok). Bildirgeler. Haziran 13, 2021 tarihinde İletişim Fakültesi Dekanlar Kurulu: <http://ildek.org/bildirgeler/>

Türkçe Sözlükler. (2021, Haziran 7). Resmi ilan nedir: <https://www.turkcesozlukler.com/resmi-%C4%B1lan-nedir-ne-demek>

Web sitesi nedir. (2021, haziran 7). web studio: <https://www.ws.com.tr/blog/web-sitesi-nedir>

- Haberler.com. (2018, Aralık Cumartesi). <https://www.haberler.com/yerel-basinin-sorunlarini-ankara-ya-tasindi-11587539-haberi/>
- Haberler.com. (2018, Aralık Cumartesi). <https://www.haberler.com/yerel-basinin-sorunlarini-ankara-ya-tasindi-11587539-haberi/>
- T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı. (2014, 01 01). Haziran 20, 2021 tarihinde Malatya İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü: <https://malatya.ktb.gov.tr/TR-58263/tarihce.html>
- NEWS, B. (2020, Temmuz 20). BBC. Şubat 12, 2021 tarihinde BBC NEWS Türkçe: <https://www.bbc.com/turkce/haberler-turkiye-53259275#:~:text=kullan%C4%B1m%C4%B1%20ne%20kadar%3F-%C4%B0NTERNET,y%C3%BCzde%2059'una%20denk%20geliyor.>
- Barber, P. (2021, Şubat 16). historicpages. www.historicpages.com: <http://www.historicpages.com/>
- Ebüzziya, Z. (2021, Şubat 16). TDV İslam Ansiklopedisi. www.islamansiklopedisi.org: <https://islamansiklopedisi.org.tr/ceride-i-havadis>
- journ0. (2020, Temmuz 20). Şubat 16, 2021 tarihinde www.journ0.com.tr: <https://journ0.com.tr/gazete-dergi-tiraj>
- Journalism. (2011, Aralık 24). Temmuz 01, 2021 tarihinde Gazeteci Olmak: http://gazeteciolmak.blogspot.com/2011/12/blog-post_24.html
- Platform 24, <[http://platform24.org/haber-arastirma/1060/turkiye-de-internet-gazeteciligi --xn-den-bugune-ne-degisti](http://platform24.org/haber-arastirma/1060/turkiye-de-internet-gazeteciligi--xn-den-bugune-ne-degisti) > (13.06.2021).
- T.C. Malatya Valiliği. (2021, Temmuz 13). T.C. Malatya Valiliği. Malatya Tarihi: <http://www.malatya.gov.tr/malatya-tarihi1>
- Vikipedi. (2021, Temmuz 13). Pandemi. vikipedi  zg r ansiklopedi: <https://tr.wikipedia.org/wiki/Pandemi>
- Vikipedi. (2021, Temmuz 13). Pandemi. vikipedi  zg r ansiklopedi: <https://tr.wikipedia.org/wiki/T%C3%BCrkiye%27de_internet#:~:text=T%C3%BCrkiye'de%20internet%2C%20ilk%20kez,7%20milyon%20ki%C5%9Fi%20internet%20kullanmaktad%C4%B1r. > (13.06.2021).

EKLER

EK 1: Yerel Gazetelerle Yapılan Görüşme Soruları

1. Gazeteniz hangi tarihte kurulmuştur?
2. Gazeteniz ortalama kaç sayfa yayınlanmaktadır? Yıllara göre sayfa sayısında değişiklik oldu mu?
3. Gazetenizde yerel, bölgesel ve ulusal haberlere kaç sayfa ayrılmaktadır?
4. Gazetenizde gündem, ekonomi, spor veya diğer (araştırma, makale) konulara kaç sayfa ayrılmaktadır?
5. Gazetenin yayın politikası ne şekildedir? (desteklediği bir siyasi parti/görüş var mıdır?)
6. Gazetenin esas gelir kaynağı nedir? Reklamlar gazetenizin varlığını sürdürmesinde yeterli midir?
7. Gazetede kaç kişi çalışıyor? Eğitim durumları nedir?
8. Gazetenizde çalıştırılmak üzere bulunan personelin cinsiyet dağılımı nedir?
9. Gazetede çalıştıracak personel alırken nelere dikkat ediyorsunuz? İletişim fakültesi mezunu alma ön koşulu arıyor musunuz?
10. Gazetenizde 212 sayılı Basın İş Yasasına göre sigortalı veya sarı basın kartı sahibi çalışanların sayısı kaçtır?
11. Gazete hangi teknikle basılmaktadır? (Tabaka kâğıda baskı yapan düz ofset, bobin kâğıda baskı yapan rotatif –web- ofset. Düz ofset ise kaç renkli olduğunu lütfen belirtiniz)
12. Gelişen teknolojiye uyum sürecinde teknolojik altyapınızda ne gibi bir değişiklik oluyor?
13. Gazetenize ait bir internet sitesi mevcut mu, varsa gazetede yer verilen içerik ile internet sitesinde yer verilen içerik aynı mı?
14. İnternet sitenizin güncellenme sıklığı nedir?
15. İnternet sitenizin günlük ziyaretçi sayısı kaçtır?
16. Okuyucular, yayımlanan haberlerle ilgili olumlu olumsuz tepkilerini geri dönüş olarak gazeteye iletmekte midir? Bunların örnekleri var mı? Bu tepkileri hangi yollarla iletiyor?

17. Gazeteniz hangi haber ajanslarına abonedir?
18. Kullanılan haber ve fotoğrafların ortalama yüzde kaç ajanslar kökenlidir?
19. Ajanslardan alınan haberler kaynak belirtilerek mi yayınlanıyor mu? Yayınlanmıyorsa neden?
20. Gazetenin ortalama günlük baskı sayısı nedir?
21. Gazete, hangi yollardan satılmaktadır. (bayi, abonelik)
22. Gazetenin resmi ilanlardan (Basın ilan Kurumu'ndan) özel ilan ve reklamlardan elde ettiği aylık geliri nasıl değerlendiriyorsunuz? Gazetenin toplam geliri, giderlerini karşılayabilecek düzeyde midir?
23. Elde edilen gelir gazetenin gelişmesi ve işlevini daha iyi yerine getirmesi için yeterli midir?
24. Gazetenin sahibi olan kişi ya da şirketin başka ticari faaliyetleri var mıdır?
25. Okuyucular, kişisel olarak ya da gruplar halinde, sorunlarını gazetede yayımlatmak için çaba göstermekte midir? Bunların örnekleri var mı?
26. Haberlerin seçiminde, okuyucunun tepkisi ve tiraj kaybetmeyle ilgili ne tür kaygılar yaşıyorsunuz?
27. Haberlerin seçiminde, reklam verenlerin reklamı kesme riskiyle karşılaştınız mı? Örnekleri var mı?
28. Yerel gazeteler arasında rekabet veya dayanışma var mı?
29. Yerel bir gazete olarak diğer diğer basın kuruluşlarıyla birlikte belli bir konuyu ele aldığınızda bu konuyu şehir gündemine nasıl taşıyorsunuz? Kamuoyu oluşturmakta yeterli misiniz?
30. Sizce yerel gazetelerin satışını etkileyen en önemli faktör nelerdir? (Ulusal gazeteler, yerel televizyonlar, yerel gazetelerin kalitesi, okuma alışkanlığının düşüklüğü veya diğer...)
31. Pandemi süreci gazetenizin çalışma sürecini nasıl etkiledi?
32. Bu süreçte çalışanlarınız için ne tür önlemler aldınız?
33. Resmi kurumlar bu süreçte size ne gibi haklar tanıdı?
34. Pandemi sürecinden sonra değişen dünya düzeni gazetecilik üzerinde nasıl etki bıraktı?
35. Pandemi süreci satış rakamlarınıza nasıl yansıdı, internet sitenizde bir değişiklik oldu mu?

- Pandemi tık sayısı ilişkisi
- Pandeminin ekonomik yansıması
- Pandemi sürecinde “evde kal” döneminde baskı sayısı değişti mi?
- Sağlık haberlerinde bir artış oldu mu?

36. Yerel basının sorunları var mı, varsa bu sorunlar nelerdir?

- Yerel basının sorunlarının çözümü için ne gibi çözüm önerileriniz olabilir?
- Yerel yönetimler, yerel basının sorunlarının çözümü için neler yapabilir?
- Sorunların çözümü için gazete sahipleri ve yerel basın çalışanları neler yapabilir?

37. Yerel gazetelerin başarısını artırmak için okuyuculardan ne gibi destekler beklenebilir?

38. İlinizde Basın ilan Kurumu şubesi bulunması gelirinizi ve getirdiği kriterler bakımından gazetenizin kalitesini olumlu/olumsuz ne yönde etkilemektedir, öncesiyle kıyaslayabilir misiniz?

39. Sizce resmi ilan desteği yerel gazeteler için ne kadar önemlidir. Resmi ilanların olmaması durumunda yerel gazeteler varlıklarını sürdürebilirler mi?

EK 2: Malatya Gazeteciler Cemiyeti Başkanı İle Yapılan Görüşme Soruları

1. Kendinizi kısaca tanıtabilir misiniz?
2. Gazeteciler Cemiyeti'ni nasıl tanımlıyorsunuz?
3. Yerel basının şu anki yapısı hakkında neler söylersiniz? Size göre yerel
4. Yerel basının dünü ile bugünü kıyasladığınızda gelişmeleri nasıl değerlendiriyorsunuz?
5. Yerel basının bu sorunlarının ortadan kaldırılması için ne yapılmalı; önerileriniz nedir?
6. Sizce Gazeteciler Cemiyeti yerel basınına destek olma noktasında ne gibi görev üstleniyor?
7. Gazetecinin taşıması gereken özellikleri nasıl değerlendirirsiniz?
8. Malatya'nın okuma alışkanlığı hakkında ne söylemek istersiniz?

EK 3: Etik Kurul Raporu

T.C. İNÖNÜ ÜNİVERSİTESİ BİLİMSEL ARAŞTIRMA VE YAYIN ETİĞİ KURULU Sosyal ve Beşeri Bilimler Bilimsel Araştırma ve Yayın Etik Kurulu					
Oturum Tarihi : 22-04-2021		Oturum Sayısı : 8		Karar Sayısı : 61	
Etik Açından Uygun					
Çalışma Adı		Yerel Basının Gelişimi ve Geleceğe Dair Öngörüler			
Araştırmacılar		Yükseklisans Öğrencisi Serkan AÇIKGÖZ (Yürütücü) Dr.Öğretim Üyesi Beyler Yetkiner (Danışman)			
Başkan		Prof.Dr. Hüseyin Suphi ERDEM			
Kurul Üyeleri					
Sekreter Hatice CİHAN				Prof.Dr. Mustafa ARSLAN	
Prof.Dr. Mehmet GÜNGÖR				Prof.Dr. Süleyman ÇALDAK	
Prof.Dr. Nesrin SİS				Prof.Dr. Mehmet ÜSTÜNER	
Prof.Dr. Lutfiye ÖZDEMİR					